

Antiqua: Gluck. Jougnot.
**VINDICIAE,
CONTRA TY-
RANNOS:**

SIVE,
DE PRINCIPIS IN
*Populum, Populique in Princi-
pem, legitima potestate,*

STEPHANO IVNIO
Bruto Celta, Auctore.

EDIMBURGI, AN-
NO M. D. LXXIX.

*HOC LIBRO INFR A
scripta Quæstiones explicantur.*

- I. An subditi teneantur, aut debeant Principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent.
- II. An liceat resistere Principi, legē Dei abrogare volenti, Ecclesiāve vastanti. Item, quibus, quomodo, & quatenus.
- III. An, & quatenus Principi Rempubli- cam aut opprimenti, aut perenti, resistere liceat. Item, quibus id, quo modo, & quo iure, permissum sit.
- III. An iure possint, aut debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, Religionis pu- ræ causa afflictis, aut manifesta Ty- rannide oppressis.

IMP. THEOD. ET
VALENTIN. CAES.
ad Volusianum Præfe-
ctum Prætorio.

DIGNA vox est maiestate regnantis,
legibus adligatum se Principem profite-
ri. Adeo de auctoritate iuris nostra pædet au-
ctoritas. & re vera maius imperio est, submit-
tere legibus Principatum. Et oraculo præsentis
Edicti, quod nobis licere non patimur, alius in-
dicamus. Dat. I I I. Id. Iun. Ravennæ, Florē-
tio & Dionysio. Coss.

IUSTINVS LIB. II.
de Lycurgo Legislatore.

NON habētibus Spartanis leges instituit,
non in ventione earum magis, quam ex-
empto, clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios
sanxit, cuius non ipse primus in se documenta
daret. Populum in obsequia Principum, Prin-
cipes ad iustitiam imperiorum firmavit.

A 2

L. SCRIBONIVS SPIN-
ter, Belga, Lectori.

COMTEPTOR *Superum Maculosi no-*
mine notus

VELLERIS, *Etruscus scurra, Sophista*
loquax,

Arte mala, Populi Harpiyas seuosq₃ Tyrannos
Instituit, Pests maxima Christiadam.

Iunius hoc Reges Veros, Proceresq₃, libello
Efformat, Populos & sua iura docet.

Nempe caput magno Ciuili in corpore Reges,
Corporis & Populum cetera membra, facit.

Membra sed vt laquent, capiti ad versatia: Sanu,
Tusce, erit anne caput, quod sua membra
premit?

Sint igitur Reges Populis re, vt foedere, Leges,
Nomine reque Patres, Iustitiaeq₃ duces.

Totus ad exemplum Regis componitur Orbis,
Rex quoque sic Populi se sciat esse caput.

Hunc veteri Reges referat de more triumphum,
Quod Patriae Patres, quod Populo socij.

CO NO

CONO SVPERAN-
TIVS VASCO PRIN-
cipibus Reipublicæ, Pii,
Fidelibus.

Q Neram nescius, & viri Principes, cum has Stephani Iunij Bruti, de vero Principis in Populum, & Populi in Principē, iure & potestate, Quæstiones in vulgus emitterem: fore nōnullos, qui me reprehenderent. Pugnans enim ex diametro cum Nicolai Machiauellij Florentini, quem in gubernanda Rep. ducem illi habent, malis artibus, pravis cōsiliis, & falsa pestiferaque doctrina. Mihi igitur, ut audaci, vitio vertent, opinor, quò aliquid ad calumniam rapiat, quòd ego nulla vobis nominis fama cognitus, hisce tātis de rebus ad vos, hoc tempore maximè, scribere non vereor. Sed constans in Rempubli-
cam meus amor, & animus, quem in eam perpetuo defixum gero, hunc mihi metū excusserunt. Deinde iudicavi, has disputationes vobis sanè præcipuè deberi. Nec

PRÆFATIO.

enim de leuibus rebus habentur, sed longè grauissimis, & in tot Reip. perturbationibus cognitu necessariis. Itaque differunt de vera Principis & Regum, à quibus antiquum ducitis genus, tuenda Maiestate, & de eo Populi conseruando iure, quod optimæ leges, ac gentium probati mores vno omnium consensu constituerunt. Ac certè vestrorum quidam, quo hæc Regis Maiestas, & vetusta Populorum iura in Galliis restituantur in integrum, Imperatores eò exercitum duxerunt, aduersus eam gentem, quæ cælitum & hominû contemptrix, calliditatis & perfidię viribus artibusque subnixa, eo ingenium omne contulit, potentiam & robur, vt Gallos natura liberos, & omnis antiquitatis moribus, legibus, & institutis penitus ingenuos, in barbaræ crudelitatis seruitutē redigat. In his autem Quęstionum decursibus veterem illam Regna gubernandi, nimirum perfectam effigiem, tanquã matronam legitimam, castam, integram, nec vllis compram calamistris, intuebimur, pro qua nobis Machiaueliani illi spuriam, fucatam, impudicam & improbam, substituere non dubitant. Quæ vetus Provincias, Regna, & imperia administrandi ratio

P R Æ F A T I O.

tio Maiorum vestrorum fuit, eamq; Prin-
 cipes omni Regiarum virtutū genere cu-
 mulatissimi, veluti per manus traditam,
 quandiu vixerunt, diligēter obseruarunt.
 Meritò ergo has à vobis Quæstiones o-
 portuit cognosci. Postremò mihi iure per-
 suasi, si vobis has dissertationes inscribe-
 rem, fore, vt à multis diligenter ob nomi-
 nis, ac gentis vestræ celebritatem legerē-
 sur. quas alioqui tamen non pauci cupi-
 dè propter invidiam & motus discutient,
 omnes peramāter ob elegantiam doctri-
 næ, æquitatemque causæ, etiam obviis vl-
 nis excipient. Et quidem ea re studiosius,
 quòd nulla quemquam insectandi cupi-
 ditate, aut vllarum partium gratia scripte
 sunt, sed solo veritatis ob oculos ponen-
 dæ desiderio, ex Gallicarum calamitatū
 necessitate, ac ruinis; quo promptum ali-
 quod firmumq; remediū, perpetuumque
 posteritati quærat, fuerunt diffusius ex-
 plicatæ. Id quod, qui eas attentè legent,
 etiam quocunque tempore legent, cuius-
 cunque partis ij quoq; sint, aut nationis,
 conditionisve, modò tamen Christianam
 Religionem, vel quam Pontificiam, vel
 quam Reformatam appellāt, profiteātur,
 facile certoque perspicient.

II Itaque cum de Galliæ calamitatibus mihi multus cum Bruto, erudito, prudente, nobiliq̄ue viro, sermo esset circiter ab hinc biennium, & vltro citroq̄ue nō pauca de earum originibus, causis, initiis & progressibus percurrissemus, eò tandem ventum est, vt, inter cetera, studio librorū Machiauellij, maximè crederemus acui quorundam ingenia, quo, artes perturbandi Remp. ex eorum auctoritate, qui eam regunt, amplecterentur. Quarum artium fundamenta, eum in iis libris, sparsim pessimis ea de re præceptionibus editis iecisse, satis vtrique constitit. Remedium nullum certi us promptiusq̄ue fore, quàm si Principum imperium, ac ius populorum, qui eis subsunt, ad sua legitima certaq̄ue prima principia, referretur, intra certos fines, vtrorumque potestatem, ea ratione conclusum iri, quos vltra citraq̄ue recta Reip. administratio planè non possit consistere; neque tradita à Machiauelio disciplina, nempe ab iis principiis prorsus eversa recipi. Mihi deinde harū Quæstionum librum, in quibus hæc principia continentur, atque probantur, & exponuntur, misit, quo eas ipse legerem, & sententiam de iis meam significarem. Præclare equi-

PRÆFATIO.

equidem Iunius Stephanus, qui nihil antiquius habuit, quàm ut has Quæstiones, publici commodi gratia, Christianæque Religionis facta recta tuendi causa, magnis laboribus studiisque perficeret. Eas ego, & Principes viri, Machiauellianis & hominibus, & libris, quorum sceleratis consiliis Respublica in tot civiles dissensiones, partes, motusque, dissecta est, opponi posse censeo, tamquam Principia, quæ vocant, firmissima, vel columnas, aut Regulas, eius, hoc præsertim tempore, rectè reformandæ & collapsæ, legitima gubernandi ratione denuo sursum erigendæ, certè piis prudentiaque præstantibus viris summè placituras esse confido.

III Tamen si autem Machiauellianos quosdam, vel Tyrannorum mancipia, in Iunium insurrecturos, nõ abs re suspicor; quia tamen id hoc nomine facturi sunt, quod per harum Quæstionum Principes rationes, si vos eas audietis, metuunt malas suas artes in ordinem quasi redactum iri; & se à vobis Regibus Principibusque Populoque detegendos: quid eorum iras Brutus, vir magnanimus, aut cládestinos susurros curet? Lætetur ille, eorum iniustitiam, scelera, rapinas, fraudes, tandem

P R Æ F A T I O.

aliquando ad certissimam Regum Popu-
 lorumque salutem, in quam vnam rem om-
 nibus viribus incumbendum est, dili-
 gentia, curaque sua pareferi. Quod si fal-
 sa doceri dicunt, id ostendant, necesse est.
 Sed id quomodo, quæso, præstabunt?
 Nam quæcunque in his Quæstionibus
 adferuntur, ea claris equidem, non verò
 detortis Sacrarum literarum testimoniis
 esse certa, demonstrantur; ex Morali, Poli-
 ticisque scientiæ doctrina, & Naturæ, ac
 legum iussis, Jurisconsultorum responsis,
 Imperatorumque rescriptis confirmantur,
 diuersarum Gentium moribus & institu-
 tis adstruuntur; in illustribus ac variis va-
 riorum Historicorum exemplis, tâquam
 in speculo, spectanda proponuntur. Ad
 docendi rationem quod pertinet (Philo-
 sophos, ac disputatores alloquor) ille,
 quo planius & certius rem ostendat, ex ef-
 fectis & consequentibus causas & Maxi-
 mas illas propositiones, sive regulas, col-
 ligit, ob oculosque ponit, & cognoscendas
 exhibet, veluti gradibus quibusdam ad
 summa conscendens: vt Geometrarum
 more, quos hac in re imitari videretur vo-
 luisse, ex puncto lineam ducat, ex linea su-
 perficiem, ex superficie corpus cõstituat.
quo

PRÆFATIO.

quo genere quidquam ostendendi, vel probandi, quid clarius, aut breuius, quid denique certius firmitusque esse potest? In quibus expendendis summam quandam animi moderationem adtulit, inquirendę diligentęque perscrutandę rei veritati, tanquam in puteum demersę, deditus. Quam erutam ex profundo, & omnium oculis expositam, si qui nolint intueri, planè sunt improbi: si qui, quam vniuersi vident, eam conspiceri nequeunt, planè cęci. Ad hęc ergo modum discussis illis nostris Quęstionibus dilucide necessarioq; consequitur; quodnam Principis in Populum sit munus; & quod Populi in Principem ius & officium, & hęc munera inter se distincta esse, mutua tamen & reciproca. Porro vtriusque certos esse terminos à Deo & Natura, Gentiũque moribus constitutos: qui transibit suos, eum grauitè in Deum ac leges, iusque Gentiũ peccare. his metis transgressis, manere in Republ. rerum confusionem: ab ea, ciuilis humanique fœderis dissolutionem; inde Tyrannidem; ex Tyrannide, immanem seditionem; ex ea, ciuile bellum radices agere. Constituto autem vinculo illo humanę societatis firmo, atque metis illis ac finibus

PRÆFATIO.

nibus positis, ut Quæstiones ostendunt; & eos veris iustisq; principiis decernunt, atque stabiliunt, anne Machiauellij doctrina funditus, nulloque negotio, planè corruit? & uti futilis, impia, & humano generi perniciosissima, radicitus evellitur? Neque fulcra ei sic ruituræ quisquam potest subiicere, quæ illam vllò omnino modo munire queant. Veruntamen esto liberū Machiauellianis in hanc arenam descendere: prodeant. Illis, quæ diximus, scripturæ Sacræ, Philosophiæ de moribus ac Reipublicæ, legum, Morum, Gentium, & Exemplorum veris ac legitimis armis utemur, pedemque cum iis audacter conferemus. Si se congressuros negant, iam metū suum prodent: seque eò victos testabuntur. Si singulare certamen propter arma, cum iusta sint tamen, detrectāt: quid nos cum iis porro pugnemus? Cōfitemur, neque palam confiteri pudet, nos esse Christianos, nec nobis cum ea gente, quæ hæc arma repudiet, commerciū vllū, tanquam cum iis, quibus sit aqua & igni interdictū, esse velle. Iam verò, quoniā, æquitate causę destituti, nihil equidem sunt, quod obiciant, habituri, seditiosas esse Quæstiones, fortassis exclamabūt, atque, falsa esse ea-

P R Æ F A T I O .

se earum Principia dissertabunt. rationib. non gladiis, agant. Sin autē vera, cur seditiones appellent? cur Principū manipulos in illas arment? An Princeps id quod verū est, ignoret? in re maximè, quę & sua tanti, & Reip. quidē, interest? Veritas solis sanè Tyrannis, qui omnia nō ex vtilitate publica, sed ex propria libidine metiūtur, quos aded operosē illi instituūt, seditio esse potest: Sipienti autem, Pioq; ac Fideli Principi; quem Quęstiones istę docēt, & erudiunt, summa tantū virtus .

IV Sed, vt hæc Quęstionum Principia, & decreta esse scitis, ô Principes Pij, Fideles, multò iustissima : sic etiam, ea vos, re ipsa probare, tot illustres. vestrę actiones, perpetuumque vestrum Pacis conciliandę studium, & tot vestrę demum expeditiones, clarè testantur. Itaque par est, vt, indicato ex his decretis pharmaco, & vero remedio, coniunctis vnà omnes viribus, certè tandem aliquando medicandis huius temporis dissidiis, & natis inde malis, salutaris manus adhibeatis. Vos equidē Deus Optimus Maximus, iis animis & consiliis erexit, & Imperatoribus armauit, atque tot gentium fauorib. eovsq; beaur, vt & vestram constantiam, nostri
tempo-

P R Æ F A T I O.

temporis adulationibus, & vestram fortitudinem nostrorum Gygantū audacię, & huius deniq; sæculi socordię, virtutē inclytę vestrę familię, ac gentis, in tot Gallicis perturbatis negotiis, rebus, provinciis, Proceribusq; viris, opposuerit. Vos igitur harum Quæstionū Principia secuti, iustitiam in Gallia defendendam suscepistis; eo exercitum cōscripsistis, collegistis, duxistis. Demonstrant verò illę, vos nō solū id iure potuisse, posseq; facere; verū etiā debere. Nos igitur pro vestra salute vota libéter concipimus, atq; speramus, vos piis victoriis & rebus illustres tandem aliquando cōpositā firma pace, contra crudelem illum immanissimū Tyrannum Turcam, diuino beneficio ex cōmuni omnium ordinū (vos omnes compello Christiani Principes) decreto, animum, copias, militarem scientiam, virtutem, auctoritatē, atque fortunā esse conuersuros: quò vobis ducibus, Respublica Christiana de hoste potentissimo, longēque superbissimo ad summā Christi gloriam, Ecclesię salutem, & Reip. quietem triūphet. Id quod Deus Opt. Max. faxit, obtestamur vniuersi, supplicesque poscimus. Valete. Kal. Ian. M. D. LXXVII. Soloduro.

PRIMA QVAE- STIO;

*AN SUBDITI TE-
neantur, aut debeant Principibus
obedire, si quid contra le-
gem Dei imperent?*

IDEBITVR fortas-
se prima fronte hæc
quæstio planè otiosa
& inutilis, qua nem-
pe Christianorum a-
xioma certissimum,
tot Scripturæ sacrae
testimoniis, tot sæcu-
lorum exemplis, tot piorum Martyrum
rogis comprobatur, quasi etiamnũ con-
troversum in dubium vocari videatur. Vn-
de etenim, dices, tot tantæque piorum æ-
rumne, si ex vna hac causa, quòd Deo sim-
pliciter & absolutè, Regibus verò, quate-
nus adversus legem Dei nil imperent, obtẽ-
perandũ esse, perpetuò iudicarint? Quor-
sum verò alioqui Apostolorum respon-
sum

2 VINDIC. CONTRA

sum, Deo magis, quàm hominibus parendum esse? Deinde, cùm sola vnus Dei voluntas perpetuò iusta sit, ceterorum iniusta subinde esse possit; quis ambigat, quin illi vni absque vlla exceptione, his cum aliqua semper exceptione parendum sit? At certè cum hodie multi Principes existant, etsi Christi nomè ij iactitant, qui immensam potentiam ne ab ipso quidem Deo pendentem sibi audacter arrogent, multi adulescentes, qui quasi Deos terrenos eos adorent, multi etiam, qui seu metu occupati, seu alia vi coacti, nulla in re denegandum esse Principibus obsequium aut censeant, aut censere videri velint; & vitium præterea nostrorum temporū hoc esse videatur, vt nil tam firmum sit, quod non convellatur, nil tam certū, quod non controvertatur, nil tam Sanctū, quod non violeretur: vereor sanè, ne cuius rem accurate perpendenti, non modò non inutilis hæc quæstio, sed planè necessaria, nostro præsertim sæculo, videatur. Mihi certè causam tot tantarumque calamitatū, quibus ab hinc annis aliquot orbis Christianus divexatur, examinanti, succurrit illud Osee Prophete: Principes Iudæi iis similes fuerunt, qui terminum mouent. itaque

©sec. 5.

v. 10.

taque iram meã aquæ instar in eos effundam. Ephraim verò conteritur in iudicio, quia impia mandata sequutus est. Peccatum & Principum, & populi, vno verbo hïc habes. Terminos verè mouent ij Principes, qui illa iurisdictione non contenti, quam ipsis tribuit Deus Opt. Maximus, eam, quam sibi supremam in omnes retinuit, vi invadere conantur. quibus, inquã, nõ sat est, bonis corporibusque subditorum pro arbitrio & libidine vti, ni etiam miserorum animas, quod Christi merum peculium est, sibi vendicent, qui solo non contenti, cælum etiam ipsum audacter agrediuntur, admotisque scalis invadere conantur: nimirum, vt ait Poeta Ouidius,

Quã licet, affectant cælum isti. Tempa Quirinus,

Liber & Alcides, & modò Cesar habent.

Populus verò impia mandata sequitur, qui aduersus legem Dei quicquam iubentibus aut assentitur, aut assentatur, qui tãquam diis thura quodãmodo adolet, qui folium Dei affectantibus, cum possit, nõ repugnat, qui quæ proprie Dei sunt, Cæsari tribuere nõ veretur. Nemo verò est, qui hæc non videat. Si quis Principi impia iubenti non obtemperat, cõtinuò re-

B

bellis, perduellis, Maiestatis reus habetur. Iis calumniis petebatur Christus; iisdem Apostoli & primi omnes Christiani. Si quis. *Esdrae*, (4.) aut *Nehemie* (5. ver. 7.) exemplo, Templum Domini extruere parat, regnum affectat, res novas molitur, in Remp. cuniculos agit. Obstrepere vero Regibus continuo adultores innumeros audias, si semel restauratum fuerit Templum istud, actum est de regno: non est, quod vlla amplius tributa, aut vectigalia ab istis hominibus expectes. Quæ vero isthæc insania est? Eæ demum Respublicæ firmæ censendæ sunt, quarum in medio Templum Dei collocatum est, quæ ipsæ Templum Dei sunt. Ij Principes verè regnant, qui cum Deo regnant, cum omnes omnino per ipsum regnent. At cõtrà quæ *κακοβουλία* hominum est, nec Rempublicam bene cõstitutam, nisi everso Templo, nec Regnum, nisi expulso, si fieri possit, Deo Opt. Max. tutum firmumque putarit? Hinc verò tot Gigantæi ausus, & Gigantæorum consimiles exitus, tot Principum exitia, tot Gentium excidia. Quod si nossent ij, quid inter Deum & Cæsarem intersit, inter Regem regum & Regem, inter Dominum & vasallum, quid sibi ille à subditis

tributi

Sapient. 7.

tributi nomine poscat, quid ipsis in subditos permittat: proculdubio neq; tot Principes Regnū Dei turbare conarentur, neque etiā in ipso conatu, iusta Dei iudicis & vindicis ira, proprio regno deturbarentur. Neque verò præterea tot calamitates, direptiones, vastationes Populus pateretur. Interest ergo Principum, scire, quatenus imperare debeāt; subditorum, quatenus parere, ne aut illi alienam iurisdictionem invadendo, aut hi extra iurisdictionem ius dicenti parendo, in pœnam, incidant. Hic verò est Quæstionis propositæ scopus, cuius Sacrà præcipuè scripturam iudicem faciemus.

Quæritur, An subditi teneantur Regibus obedire, si quid adversus legē Dei imperent? id est, vtri potius, Deo an Regi obediendum sit. De Rege, cuius amplissima censetur potestas, si constiterit, de cæteris magistratibus eadem via constabit. Primum docent Sacræ literæ, Deum suapte auctoritate regnare, Reges quasi precario: Deum per se, Reges per Deum: Deum iurisdictione sua uti, Reges delegata tantum. Sequitur itaque, Sapien. 6. Proverb. 8. Job 12. &c. Dei immensam esse iurisdictionem, Regum dimensam: Dei infinitam

potentiam, Regum præfinitam: Dei Re-
 gnum nullis limitibus circumscriptum ef-
 fe, Regum contra certis regionibus regi,
 certis cancellis terminari. Deinde Deus
 ex nihilo creauit cælum & terram. Itaque
 is iure cæli & terræ dominus est, & verè
 proprietarius. Quicūque verò terram in-
 habitant, eius tanquam coloni sunt & em-
 phyteutæ: quicūque in terra ius dicunt,
 & aliqua ratione cæteris præfunt, Dei be-
 neficiarij & cliētes sunt, ab eoque investi-
 turā capere & agnoscere tenentur. Deus
 denique solus proprietarius est, solus do-
 minus: homines omnino omnes, quo gra-
 du tandem ij sint, coloni, villici, ministri,
 vasalli, qui quo ampliores fructus perci-
 piunt, eò maiorem censum debent: quò
 maiori authoritate potiuntur; eò seuerius
 rationem reddere tenentur, quò clariore
 honorem consequuti sunt, eò grauiori o-
 neri sunt obnoxij. quod & Scriptura sacra
 passim docet, & pij omnes, imò præstan-
 tissimi quique Ethnici semper agnouere.
 Domini, ait Dauid Rex, est terra, & pleni-
 tudo eius: ac ne homines suis vomeribus
 sacrificēt, nil terra ipsa absq; cæli pingue-
 dine proferre solet. Ideò verò Deus sibi à
 suis omnium frugum primitias cōsecrari
 poscit

P/alm. 24.

poscit. & Ethnici ipsi vltro dicauere, quibus sese colonos, ipsum verè Dominum profiterentur. Cælum Domini solium est, ait rex Salomon, terra subsellium. Itaque cum reges omnes eius pedibus subiecti sint, non mirum, si Deus Rex regum, & Dominus dominantium, Reges verò omnes, ministri regni eius, iuri dicundo constituti, vocitentur. Per me, inquit Dei sapientia, reges regnant; & Principes iudicant terram. At ni faxint, Tollo ego baltheum regum, & cingo renes eorum cingulo. ac si diceret: meum est, stabilire reges in solio, aut deturbare pro meo arbitratu. Hinc solium Regum, solium Dei dicitur. Benedictus, ait Regina Sabæ Salomoni, Deus tuus, qui te posuit super solium suum, vt regem loco domini Dei tui, vt facias iudicium & iustitiam. Sic & Salomonem alibi in throno Domini, aut in throno regni Domini collocatum legimus. Eadem ratione Populus ipse, Dei Populus & hereditas perpetuò dicitur: Rex verò administrator eius hæreditatis, & dux populi Dei. quo titulo David, Salomon, Ezechias & cæteri pii Principes nominatim afficiuntur. Cùm verò sancitur foedus inter Deum & Regem, ea conditione san-

Esa. c. 66.

7. 1.

1. Reg. c. 8.

Sap. 6. 7. 1.

Prov. 8. 7. 15.

Iob. 12. 7. 16

Daniel 2.

vers. 21.

1. Chro. c. 9.

vers. 8.

2. Chro. c. 9.

vers. 8.

1. Chron. c.

29. 7. 23.

1. Sam. c. 9.

7. 16. c. 10.

vers. 1.

2. Sam. c. 6.

vers. 21.

2. Reg. c. 20.

vers. 5.

2. Chro. c. 1.

7. 9. &c.

citur, vt Populus sit, & perpetuò maneat
 Populus Dei, nempe vt ostendatur, deum
 sua se proprietate & possessione non exu-
 ere, cùm Populum regibus tradit, sed re-
 gendum, curandum, pascendum tradere,
 non secus ac is, qui gregi pastorem eligit,
 gregis nihilominus dominus manet. Hoc
 perspicuè agnouerūt pij reges, David, Sa-
 lomom, Iosaphat & cæteri, qui etsi Deum
 Regnorum & Gentium Dominum agno-
 scebant, nihilo tamen minus regnabant:
 imò eò magis, quò alacrius deo seruiebāt.
 Hoc idem Nabuchodonozor ipse, quan-
 tumvis Ethnicus & potens Monarcha,
 tandem profiteretur. què cùm Daniel Regē
 regum vocaret, cui Deus cælorum, regum
 potentiam, & gloriam dedisset: Quini-
 mo, ait, ô Daniel, verè Deus tuus est Deus
 Deorum, & dominus Regū, qui regna tra-
 dit quibuscumq; vult, vel omnium homi-
 num vilissimis. Propterea verò & Xeno-
 phon ipse, in inaugurando Cyro, deo im-
 primis litatum dicit: & passim Ethnici e-
 tiam authores Deum Opt. Max. regē sum-
 mum prædicant. Hodie verò in Christia-
 norum Principum inauguratione, ij per-
 petuò Dei famuli, Populo suo regūdo de-
 stinati nupcupantur. Cùm itaque reges,
 Dei

2. Reg. c. 11.
 2. Chro. c. 33
 7. 16.

2. Chron. c.
 20. 7. 6.

1. Chron. c.
 29. 7. 11.

Dan c. 2. 7.
 37. c. 4. 7.
 24.

Dei vicarij tantum sint, in Dei solio ipso
 authore constituti, Populusque sit Dei Po-
 pulus: nec verò vicariis, nisi eorum, quo-
 rum personam gerunt, causa honos defe-
 ratur; sequitur procul dubio, regibus pro-
 pter Deum, non adversus Deum, Deo ser-
 uientibus, non adversantibus, Dei iura
 tuentibus, non invadentibus, obtem-
 perandum.

Hic obiiciant fortè nobis Assentatores
 aulici, Deum suam omnè in reges autho-
 ritatem contulisse, cælum sibi retinuisse,
 terram agendam ferendamque pro libito
 regibus tradidisse: Cæsarem deniq; diui-
 sum cum Ioue imperium habere. Dignam
 sanè vox Cleone aliquo impurissimo A-
 lexandri adulate, aut Martiale, qui Do-
 mitiani edicta, Domini deique edicta vo-
 care non veretur. Digna & nefandissi-
 mo Principe Domitiano, quem Domi-
 num deumque etiam vocari voluisse,
 Suetonius narrat. At certe & pij Prin-
 cipis auribus & piorum subditorum ore
 prorsus indigna. Manet semper illa Dei
 omnipotentis sententia: Non dabo no-
 men meum alteri, non transferam gloria
 meam in alium, id est, non eam cuiquam
 potentiam tradam, quin summum ius mihi

*Esa. 48.
 ver. 11.*

perpetuò recipiam. Deus sua se potentia & authoritate nunquam exiit. Sceptrum in manu tenet, quo frementes reges compescat & contumaces còterat. Libram in altera, qua ius iniquè distribuètes examinet. Supremi verò imperij nulla certiora signa dari possunt. Quòd si aut Imperator, cum Regem aliquem creat, saluo semper summo imperio id facit, aut rex, puta, Franciæ, cum extraneo, vel etiam fratri filiove ditionem regendam possidendamve tradit; casus regios, animadversionem Regiam & supremũ dominatũ perpetuò recipit. quin & si minus in formula investituræ fiducia ve expresserint, ipso iure excepisse putatur. Quanto verius Deus in omnes Reges, in seruos, inquam, & ministros, eam sibi authoritatem retinet, à quibus & rationem eum reposciturũ, & pœnas de iis sumpturum, si suo officio malè fungantur, toties legimus? Reges itaque regis regum vasalli sunt, per gladiũ regię authoritatis insigne, investiti, vt eo gladio legem diuinã tueantur, bonos protegant, malos perdãt, non secus ac per ensẽ, scutum, vexillũ, vasallos à Domino superiori feudo investiri videmus, ea lege, vt ei iisdem armis, quandocumque opus fuerit, militent.

sal. 2.
apiem, 6.

militent. Vt verò vasallos eos definiamus,
 ita & quæcunque vasallis, regibus, appri-
 mè etiam conveniunt. Vasallus feudum à
 domino superiore accipit, cū munere iu-
 ris dicendi & onere militiae coniunctum.
 Rex regū à Deo, vt iudicet Populum suū,
 & adversus hostes tueatur. Vasallus legem 1. Sam. 8. 8.
 & conditionem à Domino superiori acci- et c. 9. 7. 20
 pit. Rex à Deo iubete, vt legem suam per-
 petuò obseruet, & ante oculos habeat. Si
 fecerit, tum ipsum, tum posteros regnum
 diu possessuros; sin contra, contrarium ex-
 perturos. Vasallus sese domino superiori
 iureiurando devincit, fidemque & obse-
 quium promittit. Rex pariter ex legis di- Deut. 17.
 uinae præscripto sese imperaturum iurat.
 Vasallus denique, ni iusiurandum seruet,
 feudum committit, ipsoq; iure sese omni
 prerogatiua priuat. Rex quoque, si Deum
 negligat, si ad eius hostes trās fugiat, si fe-
 loniam adversus Deū committat, & ipso
 iure regnum committit, & ex facto plerū-
 que amittit. Hęc ex fœdere inter Deum &
 regem fieri solito (confœderatorum enim
 nomine seruos suos dignatur Deus) per-
 spicua erunt. Duplex autem fœdus in Re-
 gum inauguratione legimus: primum, in-
 ter Deum & Regem & Populum, vt esset

Populus, Dei Populus. Secundum verò, inter Regem & Populum, vt bene imperanti bene obtemperaretur. De secundo postea videbimus: de primo hîc nobis agendum est.

Fœdus inter Deum & Reges.

*2. Reg. c. 11.
2. Chron. c. 23
1. Reg. 16.
2. Reg. c. 23.*

In Ioë inauguratione legimus sanctum fuisse fœdus inter Deum & Regem & Populum, aut, vt alibi dicitur, inter Ioradam summum sacerdotem, & vniuersum Populum & Regem, vt esset Populus Dei. Similiter Iosiam & vniuersum Populum fœdus iniisse cû Deo. Vnde intelligimus in hoc fœdere faciendø stipulatum fuisse summum sacerdotem Dei nomine, à Rege & Populo, tanquam verbis conceptis, An non curaturi essent, vt Deus purè & ritè in Regno Iudaico coleretur. An nò scilicet ita regnaturus esset Rex, vt populum Deo seruire sineret, inque Dei lege contineret. Deinde, an non ita populus Regi obtemperare vellet, vt nihilo secius Deo in primis obsequeretur. Regè verò & Populum tanquam reos promittendi, in legem Dei iurasse, seseque solenni sacramento Deo colendo imprimis obligasse. Vnde ex facto, cum primum istud fœdus sancitum est, Iosias & Ioas destruunt idololatriam Baal, & cultum Dei restituunt. Capi-
ta verò

ta verò fœderis hæc erant in summa: Vt
 tum Rex ipse, tum etiam Populus vniuer-
 sus, Deum ex legis suæ præscripto, & sin-
 guli colerent, & vniuersi colendum cura-
 rent, si facerent, Deû ipsis affuturum, rei-
 quæ publicæ illorum præfuturum. Sin minus,
 missos facturum & disperditurum: quod
 ex multorum scripturæ locorum collatio-
 ne apparet. Moses moriturus, eas condi-
 tiones fœderis vniuerso Populo recenser,
 moxque legem, id est, ipsa pacta conventa
 Domini, in Arca fœderis asseruari præci-
 pit. Mose vita functo, Iosue constituitur
 dux Populi Dei. Dominus itaq; ipse eum
 admonet, si res suas prospere gerere velit,
 ne à lege latum vnguem recedat. Is verò
 cum primum Israelitæ terram Chanaan
 ingressi sunt, vt palam eis faciat, qua con-
 ditione in eam possessionem à Deo mit-
 rantur, sacrificiis ritè peractis, legem corâ
 vniuerso Populo legit, moxque mira, si iis
 pactis starent, pollicitus, dira, si negligere-
 rent, minatus. In summa, si legē seruarent,
 prospere rem gesturos: sin secus, disiectum
 ac pessundatum iri obtestatur. Idem quo-
 que moriturus, & evidentius quidem.
 Quotiescunque verò eam deserunt, in ma-
 nus Chananæorum traduntur, & Tyrann-

2. Chro. c.
 23. ver. 16.
 & 17.

Deu. 29. 30.
 31. cap.
 Deu. 31.
 7. 26.

Iosue c. 1.

Deu. c. 27.
 v. vlt.
 Ios. c. 5.
 Ios. c. 24.

nis.

nis mancipantur. Iam idem omnino fœdus, quod inter Deum & Populum sub iudicibus fuit, sub Regibus & cum regibus obtinuit. Postquam Saul vnctus, electus & planè constitutus est, Samuel his verbis Populum affatur; En Regem, quem elegistis, & petiistis. Ecce Deus posuit eū Regem super vos. Obedite & seruite Deo tā vos, quam Rex vester, qui est super vos. Alioqui & vos, & Rex vester peribitis. Quasi dicat: Voluistis Regem, Deus hunc vobis Regem dedit. Ne tamen putetis Deum quidquā de suo iure imminui velle, velim intelligatis, Regem non secus ac vos, huic legi custodiendæ devinctum esse, ac, ni fecerit, eandem pœnam passurum; denique, Saulem esse Regem quidem vobis datum, qui in bellum, vt cupiistis, vobis præeat, at ea lege, vt legem Dei interrim sequatur.

Eiecto Saule, quòd pacto non steterit, David eadem lege Rex constituitur, vt & Salomó quoque Davidis filius. Si legem meam obseruaris, ait Dominus, ego confirmabo tecum pactum, quod pepigi cum Dauide. Quodnam verò est hoc pactum? Extat in in libro Paralipomenon his verbis: Nūquam auelletur à facie mea successor

1. Reg. c. 2.

ver. 4.

2. Reg. c. 6.

ver. 12.

2. Chro. c. 6.

7. 16. c. 7.

ver. 17.

successor ex tua stirpe in folio Israelis, modo filij tui obseruent legem meam tuo exemplo. Sin verò idolis seruiant, expellam vos è terra, quam vobis possidendam dedi, &c. Hinc liber Legis tempore Iosifè repertus, vocatur liber fœderis Domini, (quem Deus Sacerdotes Regi tradere iubet, proindeque Samuel Sauli tradit) ex cuius præscripto Iosias ipse inicit fœdus coram Domino. Hinc etiam Lex, quæ in Arca seruabatur, vocatur Pactio Domini cū filiis Israel. Deniq; Populus seruitute Babylonica liberatus, fœdus cum Deo renouat, & quòd Pactum Domini violasset, tot se calamitates meritò passum agnoscit. Perspicuum ergo est, Reges, tanquam vasallos in legem Dei tanquam superioris omnium Domini, iurare. At verò, quod ante attingimus, si fidē non seruant, si legem violant, vt illòs feudum propter feloniam, sic hos regnum committere legimus.

Diximus idem esse fœdus inter Deum & Reges Iudæorum, quod antè inter Deum & populum sub Iosue & iudicibus. Videmus verò passim populum, si quando legem neglexit, aut fœdus pepigit cū Baal, mancipatum fuisse seruituti Regum Chanaan, Iabini, Eglonis & ceterorum. Vt au-

tem

2. Reg. c. 23.

ver. 2.

Deo. 17. v.

18.

1. Sam. c. 12.

7. 25.

2. Chro. 5.

7. 11.

Nehem. 9.

Judic. 9.

7. 33.

Judic. c. 2. v.

24. c. 4. v.

2. Cor.

tem idem fœdus est, ita eadē est fœdifra-
 gorum pœna. Sâul contra quàm lege Dei
 sancitū erat, sacrificia tractare audet, mox
 etiam contra disertum Domini mandatū
 Agagum Regem Amalecitarum seruat.
 Propterea & rebellis vocatur à Samuele,
 & rebellionis demum pœnas luit. Sacri-
 ficasti tu, ait. At præstitisset te obsequutū
 esse Deo. Obsequium enim præstat sacri-
 ficio. Reiecasti Dominūm Deum tuum, at
 ipse te reiecit, ne amplius regnes super I-
 sraelem. Adeo verò hoc iuris obtinet, vt
 non secus ac propter Maiestatis, affectati-
 ve propriè regni crimē filij paterno feudo
 priuantur, non ipsi modo Reges, sed ipso-
 rum ad eò liberi easdem ob causas regnò
 spolientur. Salomōn à vero Deo ad idola
 deficit. Ahias Propheta, Regnum Israeliti-
 cum còtinuo sub Roboamo filio diuisum
 iri prædicit. Completur denique verbum
 Domini, ac decem Tribus, pars regni p̄-
 tiffima, à Roboamo, ad Ieroboamum e-
 ius seruum deficit. Cur ita verò? Quia, ait
 Dominus, defecerunt à me ad Astaroth
 Deum Sidoniorum, & Chamos Deum
 Moabitarum, &c. disrumpā ego vicissim
 regnum eorum. Ac si diceret Pactum vio-
 larunt, conditionem non impleuerūt: ne-
 que

1. Sam. c. 13.
 v. 13.
 2. Sam. c. 15.
 v. 26.

1. Reg. c. 11.
 v. 33.

que ego itaque amplius teneor. Maieſtatē
 meam imminuere volunt: ego regnum i-
 pſorum verè imminuam. Cum ſerui mei
 ſint, me è meo regno eiicere ſtudent. At e-
 go per Ieroboamum, per ſeruum, inquā;
 eos regno eiiciam. Quid verò, cum hic idē
 ſeruus veritus, ne Populus Dei colendi
 deſiderio, Hieruſalem revertatur, vitulos
 in Bethel erigit, & occaſionem peccandi
 Iſraeli offert? cum, inquam, Populum Dei
 à Deo, ſeruū ab hero abalienat & abdu-
 cit? quænam tandem eſt tam ingrati cliē-
 tis in patronum, tā nefādi plagiarij pœ-
 na? Moritur ei primū filius, deinde vni-
 uerſa eius gēs per Baafæ facinus extirpa-
 tur ad vltimum maſculum vſque; Prophe-
 ta illa idcirco fieri proteſtante, quod à dō-
 mino ſuo defeciſſet. Eſt igitur cauſa hæc
 & frequens, & idonea, propter quam Rex
 feudo à Deo accepto priuetur, ſi legē Dei
 oppugnet, & à Deo, ad ipſius hoſtes, ad
 deos, inquam, gentium transfugiat. Et vt
 paria crimina pares pœnæ decent, conſi-
 milem omnium Regum Iſraelis & Iudæ;
 qui talia patrarunt, exitum, ſummum, in-
 quam, exitium in Sacris literis legimus.
 Tamēſi mutata eſt & Eccleſiæ Iudaicæ;
 & Regni quoque ipſius forma, cum quæ
 prius

prius Iudæa terminabatur, per totum orbem diffusa esse possint: de Regibus tamē Christianis idem prorsus dicendum est. Euangeliū successit legi, Reges Christiani Iudaicorum loco sunt. Idem pactum est, eadem conditiones, eadem pœnæ, ni impleantur, idem vindex perfidiæ Deus omnipotens. Vt illi deniq; legi, sic hi Euangeliō obseruando, tenentur. cuius propagationem singuli in primis & ante omnia se curaturos spondent, cum inaugurat. Herodes Christi Domini Regnum, quod provehere debuisset, reformidans, Christum ipsum, quasi regni affectati dānat. En verò & miserè perit, & regnum ipse suum perdit. Iulianus à Christo ad Gentiles transfugit. At paulò post idem Galilæi (ita enim Christum probrosè vocabat) vindicem dexteram experitur. Plenæ verò sunt superiorum sæculorum historiæ consimilibus exemplis, quæ nec nostro etiā sæculo nobis desunt. Aliquot ab hinc lustris plerique Reges Babylonicis poculis inebriati, Christi hosti adversus Christum, Lupo adversus agnum militarunt, ut etiamnum plerique militant. Vidimus verò nonnullos, in flagranti crimine, in ipsoq; adeo, quod agitabant, scelere

scelere periisse: quosdam etiam è triũpho in tumulum elatos fuisse. Nec cæteros melior manet exitus. Stat nempe perpetuò hæc sententia: Coniurent licet omnes reges terræ adversus Christum, & Agnũ nostrum diriperé conentur, necesse est tandem illos manum cedere, pedibus Christi subiici, & Agnũ Regem Regum, & Dominum Dominantium, velint nolint, confiteri. Quid verò de Regibus Ethnicis statuemus? Procul dubio & si ij extrinsecus non vnguntur à Deo; sunt tamen eius vasalli, & ab eo vno potentiam suam acceperunt seu sorte, seu alia quavis forma eligantur. Si suffragio: Deus regit corda hominum, & dirigit quo ipse vult. Si vel sorte: sors coniicitur in sinum, inquit Salomon, & iudicium eius à Domino. Is perpetuò vnus est; qui pro suo arbitrio Reges tollit, & statuit, firmat & evertit. Hac ratione Cyrum vñctum Domini vocat Esaias. Daniel verò Nabuchodonozor & cæteros à Deo potentiam accepisse ait, vt & Paulus, omnes omnino magistratus. Etsi enim Deus legem suam non ita discretè his atq; illis cõmendavit, est tamè quod agnoscãt, se, quod regnant, Deo supremo Regi debere. Itaque si tributum eo nomi-

Psalm. 26
Psalm. 110.

Apoc. c. 19.

Prou. 16.

Daniel 2.
7. 21.
Esa. c. 45.
Dan. 4.
Rom. 13.

©

ne Deo perfoluere minus curent: saltem quod Deo à subditis debetur, intercipere & auertere ne tērent, aut vlla alia in re diuinam sibi iurisdictionem arrogent. Id verò propriè affectati regni crimen est, quod Deus in ipsos reges Ethnicos grauissimè vltus est. Principes, ne in tam atrox crimē incidant, suam à diuina iurisdictionem in primis distinguāt necesse est, & eò quidē accuratius, quod in eodem solo, in eadem re, in homine, inquam, Deus & Rex, ius suum ambo capiūt. Constat homo ex corpore & anima, Deus corpus finxit & animā quoq; inspirauit. Vtroq; ergo optimo iure vti solus poterat. Quod si liberaliter indulsit Regibus, vt subditorum corporibus bonisque, ad eorundem tamē conseruationem, vti possint: meminisse sanè debent, vsus, non abvsus, cōcedi. In primis verò nil quod animæ, tributi nomine imperent, habere se, qui suā ipsi Deo tributariam profiteri teneantur. Rex capit tributum censumve à corpore, iisque, quæ corporis ministerio acquiruntur colunturve. Deus ab anima præcipuè, quæ suas etiam functiones per corpus exercet. Ad tributū illud pertinent fructus, nūmorum pensitationes, & cætera onera tum realia, tum

tum personalia. Ad hoc preces, sacrificia, conciones, cultusque a deo diuinus, tum priuatus, tum publicus. Quæ quidem a deo diuersa & distincta sunt, vt neutrum alteri officiat; fiscus Dei Cæsaris fisco nil adimat, sed cuique ius suum constet. Denique cælum terræ misceat, omniaque in antiquum chaos reducere velit, qui hæc confundat. Hæc optimæ distinxit David, qui alios officarios destinauit in rem dei, alios in rem Regis. Sic & Iosaphat alios in iudicium Iehouæ, alios in litem Regis, id est, alios, qui cultum Dei, alios, qui iura Regis tuerentur. Quod si vtrumque triburum sibi vendicat Princeps, perinde ac si Gigantum more, cælum petere & scandere conentur: Regni affectati reus est, & non secus ac vasallus, qui regalia iura inuadit, feudum committit, ac eo sæpissimè spoliatur: & eo æquius, quod ea vasalli ad dominum superiorem aliqua: Regis ad Deum, homuncionis ad omnipotentem nulla potest esse proportio. Quotiescunq; enim Princeps aliquis insolenter dicit, Ego scandam cælum, extollam solium meum supra stellas Dei, & ero similis altissimo: At ego contra, Deus inquit, extollam me ipsum, insurgam aduersus te, & excindam

1. Chron. 26
ver. 29.

2. Chr. 6. 19

Esa. c. 14
ver. 22

nomen tuum ad ultimos nepotes usque. Et tua quidem consilia evanescent; quod verò semel decreui, mutari nò potest, aut in cassum cedere. Dicit Dominus Pharaoni: Dimitte populum meum, vt mihi seruiat, vt mihi sacra faciat. Quia verò fastu tumidus, Deum illum sibi notum non esse respondet, præcepit ruit. Nabuchodonozor vult statuam suam coli; sibi que diuinos honores exhiberi. Confestim effrenè miseri homuncionis audaciam reprimic Deus. Qui Deus videri volebat, homo esse desinit, & avia deserta que loca asini instar oberrat, Eo usque dum, ait Daniel, Deum Israelis supremum omnium Dominum agnoscat. Balthasar eius filius, sacris Templi vasis diuino cultui dicatis, ad suam ebrietatem abvtitur. En verò quia Deo gloriam non tribuit, cuius in manu anima eius omnesque viæ erant, regno pessundato, eadem nocte trucidatur. Alexáder Magnus adulatorum voce delectabatur, qui Iouis filium eum esse, & adorandum propterea affirmabát. En verò inchoatos quasi de dómító orbe triumphos præpropèra mors interfecat. Antiochus vniendí regni prætextu, vnumquenque Legem Dei misam facere, & suam sequi iubet. Templum

Iudæorum

Exod. c. 5.
v. 8. &c.

Dan. c. 4.

Daniel. c. 5.
ver. 23.

1. Macha. c.
1. v. 43.

Iudæorum prophanat, altaria polluit. At multas calamitates, clades, strages expertus, fractis prostratisq; viribus, animi mœrore tandem conficitur, in eoq; quod Iudæos ad impietatem adigere voluisset, tā graua se pati profiteretur. Denique si repetamus, quis Neronis exitus fuerit, qui Christianos vrbis incendio insimulatos sceleratè cōtrucidauit: quis Caligulæ, qui sibi sacrificia instituit: quis Domitiani, qui Dominus Deusq; vocari voluit; quis Commodi & eorum omnium, qui honores soli Deo debitos, aut sibi vendicare, aut Deo tollere voluerunt: exitialem eorum perpetuo exitum comperiemus. Cōtrā verò Traiani, Hadriani, Antonini Pij, & cæterorum eiusmodi satis prosperum: qui si minus Deum coluerunt, Christianis saltem suo more colere permiserunt. In summa, vt vasalli rebelles, regnūmve affectantes, & supplicium extremum merentur, & feudum ipso iure committunt: ita & hi, qui aut legem Dei ex pacto obseruare nolunt, aut obseruare volentes inaudita causa persequuntur. Cum itaque videamus eodem ferè modo Reges à Deo regno investiri, quo vasallos à domino superiore, feudo, iisdem de causis eo benefi-

1. Mach. c. 6

cio priuari, eodem ferme loco, hos, quo il-
 los esse, Reges omnes Dei vasallos esse, o-
 mnino statuedū est. Hoc verò posito, que-
 stio nostra facilè finietur. Si enim Deus
 est Domini superioris loco, Rex vasalli:
 quis non Domino potius, quam vasallo,
 obediendū pronunciet? Si Deus hoc præ-
 cipit, Rex contra: quis Regi adversus Deū
 obsequium denegantem, rebellem iudi-
 cet? Imo verò quis non rebellionis dam-
 net, si aut Deo segnus pareat, aut Regi ea
 in re pareat. Denique, si hinc Rex, illinc
 Deus ad delectū nos vocet: quis Regem,
 vt Deo militemus, deserendum non sta-
 tuat? Ergo non modo non tenemur obe-
 dire Regi contra legem Dei quid imperā-
 ti, verū etiam si obediamus, rebelles su-
 mus, non secus ac si adversus Regem co-
 lonus, pro seniore Regis vasallo, arma
 sumeret, aut edicto superioris, quàm infe-
 rioris, Vicarij, quam Principis, Ministri,
 quàm Regis obedire mallet. Ac propterea
 incidimus in execrationem Micheæ Pro-
 phetæ, qui Dei voce eos omnes, qui im-
 piis Regum mandatis obsequuntur, dete-
 statur, & diris devouet. Legem Dei quum
 dicimus, intelligimus duas Legis tabulas
 Mosis traditas, quibus tanquam limitibus
 immo-

Michea 4.
 ev. 16.

immobilibus, authoritas Principum omnium circumscribi debet. Prima, Dei cultus, secunda officium erga proximum continetur: prima, inquam, Pietas, secunda Iustitia Charitati coniuncta, quibus Euangelij promulgatio non modo non derogavit, verum etiam authoritatem adiunxit. Prima autem ut ordine, ita & dignitate prima censetur. Si quem innocentem Princeps occidi iubeat, si quem spoliari, si cui vim inferri, nemo cui vel tantillum conscientiae superfit, parere velit. Si scelus suum, adulterium puta, parricidium, aut quid simile, comprobari flagitet, prodibit inter ipsos Ethnicos Papinianus aliquis, qui Caracallam coram reprehendat, & mori, quam parere malit:

Phalaris licet imperet ut sit

Falsus, & admoto dictet per iuria Tauro,
 falsum testimonium dicere non sustinebit. Quid verò, si nos Princeps cum idolis commercium habere iubeat? si Christum crucifigere? si Deum eiurare, execrari, & quantum in nobis erit, caelo pellere, an non multò æquius parere detrectabimus? Quin potius quia non satis est abstinere à malo, ni faciamus etiam bonum, non modò idola non colemus, verum Deum eo

modo, quo præcipit, colemus : nec modo Baali non procumbemus, verum Deo sacra faciemus, qualia à nobis requirit. Etenim Deum quidem colere tenemur propter ipsum ; at Principem honorare, vt & proximum amare, propter Deum. Quòd si verò proximum lædere, scelus est, si Principem violare, piaculum censetur: quo tãdem nomine tantum tãque atrox crimen censebimus, quo ipsa supremi omniũ Domini Maiestas petitur? In summa: vt longè grauius est creatorem, quam creaturam, hominem quam imaginem lædere, & in iure grauior est pœna eius, qui Maiestatem Regiam læserit, quam qui statutam ei dictam fregerit: ita nõ dubium est, quin eos, qui primam legis tabulam violant, grauior & atrocior vindicta, quàm qui secundam, maneat (etsi vna ab altera pender) adeoq; cautiùs adhuc in illa, quam in hac agendum sit. Exempla verò maiorum docere nos possunt, quæ cautela hac in re sit adhibenda. Achabus Rex, Iezabele vxore instigante, Prophetas Dei vnde quaque comprehensos occidi iubet. Abdias nihilominus, Aulæ Magister, eos abscondit & alit. In promptu excusatio est, In omni obligatione, quantumvis stricta, Deus perpetuo

. Reg. c. 18.

tuo excipitur. Achabus idem, omnes Baali sacrificare iubet: Elias nihilo segnus arguit Regem, arguit Populum, sacerdotes Baal impietatis convictos ad necé poscit. Invito denique Rege vxorio, frementéq; impia vxore cultum veri Dei restituere conatur. Sin Achab obiicit, quod hodierni Principes solent, quod Israelem turbet, quod rebellis, quod seditiosus sit, vt omnium, qui crimine vacant, hoc esse crimen solet: Imò verò, responder, Tu is ipse es, qui Israelem tua rebellione turbas, qui à Domino tuo ad hostes, à Deo vero ad deos alienos transfugeris. Eo dem modo Sidrach, Misach & Abdenago, Regi Nabuchodonozor parere nolunt, vt neque Daniel Dario, Eleazar Antiocho, & innumeri alij. Post verò Christi advētum, cum iubentur Apostoli Euangelij prædicationē omittere, Iudicate, aiunt, vtrum iustum sit coram Deo, vobis potius, quam Deo obedire. Ita modo mandatum Christi impleant, quid Reges, sentiant, fusque deque habent, Ipsi denique Iudæi Aquilam argentæam statuamque Caligulæ in templo collocari non ferunt. Quid verò Ambrosius, iubente Valentiniano Imperatore, vt basilicam Mediolanensem Arrianis trade-

1. Reg. c. 18.
vers. 17.

Daniel c. 3.
Daniel c. 6.

Act. 4.
7. 19.

Ambr. Epi-
sol. 33.
E. 1. feb.

ret? Cōuenior, inquit, à Comitibus & Tribunis, vt Basilicę fieret matura traditio, di centibus Imperatorē iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia: respondi; Si à me peteret, quod meū esset, id est, fundum meum, argentū meum, ius huiusmodi meum non refragaturum. quāquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verum ea, quæ sunt diuina, Imperatoris potestati non esse subiecta. Quid verò putamus responsurū eum fuisse, si de viuo Dei tēplo idolis mācipando cōsultus fuisset? Exēpla hæc & innumerorū Martyrū, qui mori, quā parere maluerūt, quibus plenæ sunt Historię, legis disertissimę instar esse possint. At fanè ne lex quidē disertis verbis cōcepta nobis deest. Quotiescunq; enim Apostoli Christianos monēt, vt Regibus & Magistratibus pareant, quasi de industria faciant, Deo parendū in primis & ante omnia præmonent: præposteri istius oblequij, ad quod adulatores Principum simplices cohortantur, nusquam ne leue quidem argumentum reperias. Omnis anima, inquit Paulus, superiori potestati subiecta esto; nam nulla est nisi à Deo. (animam omnem dicit, ne conditio vlla excipi videatur.) Satis ex hisce verbis concludi

cladi poterat, Deo potius, quam Regi pa-
 rendum esse. Si enim regi propter Deum,
 certè non cõtra Deum. At ambiguitatem
 omnem præcidere vult. Princeps (sub-
 iungit) minister Dei est, propter bonum
 nostrum, ad faciendam iustitiam. Sequi-
 tur adhuc idem: quia Domino potius, quã
 ministro, obtemperandum constat. Nec-
 dum tamen satis esse putat. Reddite, ait il-
 le tandem, cui tributũ, tributũ, cui hono-
 rem, honorem, cui timorem, timorem: ac
 si diceret, quod Christus: Reddite quæ *Matth. 22.*
 sunt Cæsaris. Cæsari; quæ Dei, Deo. Cæsa- *ver. 21.*
 ri tributum & honorem, Deo timorem.
 22 **Consimiliter Petrus, Timere Deũ, Hono-** *Petr. Epist.*
 22 **rate Regem. Serui obedite Dominis etiã** *1. cap. 2.*
 discolis. Hæc eodem, quo dicuntur ordi-
 ne, faciendã sunt. Nempe vt non tenentur
 dominis serui obedire, si quid aduersus
 Regis mandata imperent: ita nec subditi
 Regibus, si quid aduersus legẽ Dei. *Obiectio-*
 iiciunt nobis impij: In iis etiam, quæ ad *nes.*
 conscientiã pertinent, Regibus obedi-
 endã esse, & Petrum Paulumq; nobis, qua-
 si huius impiæ sententiæ authores, obtru-
 dere non verentur. Indẽque quancumque *Roman. 13.*
 legem fanciat Rex, parendum, quancum- *ver. 5.*
 que religionẽ superstitionẽve sectetur, *1. Petr. c. 2.*
 obsequen-

obsequēdum statuunt. Quàm aut ineptè,
 aut impiè, nemo est, qui non videat. Aiūr,
 ibi diserte obediendum esse Principibus,
 non propter iram, sed propter conscien-
 tiam erga Deum. Conscientiam cum op-
 ponūt iræ, perinde est, ac si dicerent: non
 formidine pœnæ, sed Dei amore, non ver-
 berum metu, sed verbi diuini reverentia,
 parendum esse. Vt pari ratione Paulus, ad
 Colossenses, seruos ita heris inservire iu-
 bet, vt non heri oculo, aut furcæ, sed ipsi
 Deo seruire se putent, nō vt heri gratiam
 demereantur, cuius oculos etiam fallere
 possunt, sed vt officio satisfaciant, quod
 illis imposuit Deus, quem nemo fallere
 possit. Deniq; aliud omnino est, propter
 conscientiam obedire, aliud, in iis, quæ ad
 conscientiam pertinēt. Neque ij sane, qui
 crucē & tormenta quævis suscipere, quàm
 Principibus impia iubentibus parere ma-
 luerunt, nos ita docuissent. Eiusdem im-
 pudentię est, quod idiotis obiicere solēt,
 Obsequium præstare sacrificio. Nil enim
 est, quod causam ipsorum citius iugulare
 possit. Sunt illa verba Samuelis Prophe-
 tæ, Saulem Regem reprehendentis, quod
 præpostere sacrificando, Dei mandatum
 securus non esset. Quod si ipse, quantūvis
 Rex

Colof. c. 3.
 et. 22.

Sam. c. 15
 et. 22.

Rex, Deo obsequi tenebatur: sequitur sane, subditos adversus Deum Regi non teneri. In summa: qui Barbarorum Calucuthanorum more, Dei cultum ab hominis arbitrio, Religionem à Rege, tanquàm Telluris Deo pendere volūt, si Scripturæ sacræ, quod opinor, minus tribuunt; discant saltem ab Ethnico Oratore, in omni communitate quosdam esse officiorum gradus, ex quibus quod cuique præstet, intelligi possit; ut prima, ait, Diis immortalibus, secunda patriæ, tertia parentibus, deinceps reliqua reliquis gradatim debeantur. Vt cumque verò crimen læsæ Maiestatis atrox sit; proximum tamen sacrilegio, quod in Deum diuinæque res propriè committitur, à Iureconsultis vocari, adeò ut Templum effringere, quàm vitæ Principis insidiari, gravius putetur. Et hæc quidem cuivis homini, modo non profusus impio, sufficere posse videntur.

Cic. Off.

L. 1. ad Leg. Iul. Maiest. digest.

SECUNDA

SECUNDA QVAE- STIO,

*AN LICEAT RESISTERE
Principi, Legem Dei violanti, & Eccle-
siam Dei vastanti: quibus, quo-
modo, & quatenus.*

HÆC Quæstio prima frõ-
te difficilis & ardua vi-
detur, eò quidem ma-
gis, quod cum sub piis
Principibus superva-
cua, sub impiis pericu-
losa videretur, vix quisquam eam, nisi le-
uiuscule attigerit. Ex facto quæritur, Prin-
cipi legem Dei abrogãti Ecclesiãme de-
struẽti, aut extruendã impediẽti, an resiste-
re liceat. Hoc verò, si eius iudicio stamus,
Scriptura sacra nobis definit. Si enim,
quod ex ea facile probabitur, vniuerso Po-
pulo Iudaico licuit, imò si iniũctum fuit,
nemo, credo, negabit, quin idem de vni-
uerso Populo Christiano alicuius Regni,
idem planè statuendum sit. Consideran-
dum est hic imprimis, Deum electo ex om-
nibus

mnibus Populo Israelitico, vt esset sibi peculiaris Populus, fœdus cum eodem pepigisse, vt esset is Populus Dei. Extat id passim in Deuteronomio. Vis autê huius Pactionis erat hæc, Vt curarent vniuersi, vt Deus à singulis Tribubus & singulorum contribulibus in terra Chanaâ purè coleretur, Ecclesiámque suam in medio eorû perpetuò constitutam haberet. quod tum è multis aliis locis, tum disertè Deuter. 27. apparet. Ibi Moses & Leuitæ, quasi Dei nomine stipulantes, vniuersum Populum congregât, hisque verbis affantur. Hodie, ô Israel, Populus Domini Dei tui sis. Obsequere ergo Deo tuo, &c. Cumq; ait Moses, Iordanem transieris, stantibus hinc ad montem Garizim sex Tribubus, illinc ad môtem Hebal sex reliquis, Leuitæ legem Dei perlegent, ac obseruaturis fausta omnia, violaturis infauista precabuntur. Vniuersus verò Populus respondebit, Amen. Quod à Iosue postea tum terram Chanaâ ingresso, tum moribundo obseruatum legimus. Hinc animadvertimus, vniuersum Populum obligatum esse legi Dei curandæ, Ecclesiæque tuendæ, vt è contrario idolis Gentium exterminandis è terra Chanaan. quæ stipulatio ad singulos pertine-

Deut. c. 7. v.
6. c. 14. v. 12

Deut. 17.
ver. 29.
Iosue c. 24.
disertius.

Iosue 5.
ver 24.

tinere non potest, sed ad vniuersos tātūm. Quo etiam & illud pertinere videtur, vt omnes Tribus circa Arcā Domini castrametarentur & tentōria sua figerent: vt quę vniuersorum curę commēdata esset, ab vniuersis tegeretur. Vnus verò Pactionis istius demonstrari potest. Ciues Gabaa ē Tribu Benjamin Leuitę cuiusdam vxorē vi constuprant ad necem vsque. Leuita in duodecim frustra cōcisam Tribubus duodecim mittit, vt tantum scelus in Israele patratum vniuersi expient. Congregatur vniuersus Populus in Maspha. Postulat à Beniamitis tantis sceleris conscios noxę dedi. Recusant illi. Ac demum Deo approbante, bellum in Beniamitas communi consilio decernitur. Hoc modo secunda Legis Tabula in Tribum integram, quę peccarat, vindicata. De prima verò habemus exemplum evidentissimum in libro Iosue. Postquam Rubenitę, Gaditę & Manassei, cis Iordanem ad sua se receperunt, eximium statim altare in Galiloth propē Amnē extruunt. Videbatur hoc contra mandatum Domini, quo non nisi in Chanaan sacrificare licebat. ac propterea suspicio esse poterat, ne alienos deos colere vellent. Re vniuerso Populo, qui trans Iordanem

Num. 3.
Iudic. c. 19.
& 20.

Iosue c. 22.

danē habitabat, nūciata, indicūtur Comitia in Siloh, vbi erat Arca Domini. Cōveniunt vniuersi. Mittitur ergo ad illos Phines sacerdos, Eleazaris filius, qui de peccato in legem cōmisso corām agat. Ut verò publica auctoritate hoc agi sciant, eximij quiq; ex vnaquaq; Tribu legati mittūtur, qui cū iis exostulent, cultū Dei corrūpi eo modo, Deū ea rebellione infensum fore, nec ipsis modo, sed Israeli vniuerso, vt quondā in Beelphegor: deniq;, ni desistāt, bellū publicè indicant atq; denuncient. Quod proculdubio cōsecutū fuisset, ni tribus illæ protestatę fuissent, se altare illud monumēti tantū instar extruxisse; ex quo Cis Iordanis & Trās Iordanis eadē esse ac perpetuo fuisse religionē appareret. Quotiescunq; verò in cultu Dei vindicādo negligētius se gesserunt, grauissimè afflictos eos fuisse videmus. Nec alia sanè de causa bis à Beniamitis victi fuisse videntur, quàm quod, dum iniuriā priuato factam vlcisci satagerent, dum stuprum punire, in iure Dei vindicādo adeò legnes essent, ac quotidie etiam adulteria cum idolis impunita sinerēt. Fuit ergo primum hæc Pactio inter Deum & Populum.

Iam ex quo Reges Populo dati sunt, nō

D

*Fœdus in-
ter Deū &
Populum.
1. Reg. c. 11.
2. Chro. c. 23
ver. 16.
1. Reg. c. 23.*

modo non desit hæc eadem Pactio, verū
etiam perpetuo cōfirmata & repetita fuit.
Diximus in Rege inaugurando duplex
fœdus initum fuisse. Et primum quidem
inter Deum, Regem & Populum, sive in-
ter summum Sacerdotem, Populū & Re-
gem. (Populus enim 11. Chron. primo lo-
co ponitur.) Finem verò eius eum fuisse,
vt Populus esset Populus Dei, id est, vt is
Populus Ecclesia Dei esset. Quorsum san-
ciretur inter Deum & Regem, ostēdimus.
Quorsum inter Deum & vniuersum Po-
pulum, examinandum. Certissimum sanè
est, Deum non frustra hoc egisse. Ni enim
aliqua authoritas & promittendi, & pro-
missa præstandi Populo superfuisset, fœ-
dus planè supervacuum fuisset. Viderur er-
go Deus fecisse, quod in dubiis nominib.
creditores facere solent, vt plures in ean-
dem summam obligentur, vt eiusdem rei
duo pluresve rei promittendi constituan-
tur; à quorum vnoquoque, rāquam prinçi-
pali reo solidū peti possit. Ecclesiam vni-
co homuncioni cōmittere lubricum erat.
Eam itaque vniuerso Populo commēdat
atque cōmittit. Poterat Rex in tam lu-
brico gradu constitutus, facile in impie-
tatem delabi. Ne itaque collaberetur Ec-
clesia

clesia, Populum intervenire voluit. In ea, de qua agitur, stipulatione, Deus, vel eius vice, summus Sacerdos est Reus stipulandi; Rex & populus vniuersus, puta Israel, sunt rei promittēdi, ambo ex vna eadēque causa, & quidem ex voluntate coniūctim obligati. Stipulatur Sacerdos, an nō promittant, Populum fore Populum Dei: an non operam se duros, vt Deus Templum suum Ecclesiam suam in medio eorum perpetuò habeat, vbi ritè colatur? Spondet Rex, spondet Israel, (vniuersitas enim hominum vnius personæ vicem sustinet) & quidem cōiunctim, nō diuisim, vt ex ipsis verbis apparet; incontinenti, non ex intervallo. Constituuntur ergo hic duo Rei, Rex & Israel, ideoque æqualiter in solidum obligantur. Quemadmodum ergo, cum Caius & Titius eandem pecuniam Seio stipulanti coniunctim promiserunt, singuli ipso iure in solidum tenentur, & ab eorum altervtro solidum peti potest: ita tenetur Rex per se, Israel itē per se, curare cauere, ne quid detrimenti Ecclesia capiat. Vtēr verò negligat, Deus ab altervtro integram rem petere potest, & eo quidem magis à Populo, quàm à Rege, quo plures, & difficilius labuntur, & ma-

*L. Mortuo
22. D. de
decomm*

*L. si non
guli. C. f
cert. pet.
penul. D.
duob. reis
2. & 3. §
1. D. eod.*

gis soluendo sunt, quam vnus. Item vt in duobus correis, præsertim Fiscalis Tributi, vnus ita in solidum tenetur, vt beneficio diuisionis per nouellam constitutionem Iustiniani concessio vti nequeat : ita Rege & Israëlè, tributum Deo Regi Regū promittentibus ; vterque in solidum tenetur. Demū, quemadmodum in duobus reis promittendi, in iis præcipue contractibus, quorum obligatio ratione culpæ committitur, (qualis est hic) vnus culpa nocet alteri; ita si Israel Deū deserat, Rex verò negligenter ferat, tenetur culpa Israelis. Consimiliter, si Rex ad alienos Deos transfugiat, nec transfugiat modo, sed alios etiam secum abducatur: denique quovis modo Ecclesiam perdere conetur: ni Israel eum quasi è fuga retrahat, aut etiam coerceat, eius culpa tenebitur. Breuiter: non secus ac si periculum sit, ne vnus è reis promittendi, sua bona prodigendò, soluendo esse desinat, alteri datur in eum vtilis actio, ne correi culpa damnum patiatur: ita & Israeli in regē, Regi in Israëlè, sese idolis mancipantē, aut quovis modo foedus rumpentem, ne aut huius ille, aut vicissim hic illius culpam luat. Quod verò ea stipulatio, de qua agimus, eius generis

L. cum poss.
D. de censib.
& ibi Do-
ctores.

L. cū appa-
rebit. D. lo-
cati. l. si di-
uisa. C. eod.

ris sit, ex aliis scripturæ locis apparet. Saule Rege Israelis constituto, Samuel Sacerdos & Propheta Domini, his verbis Israellem affatur: Tam vos, quàm Rex vester, qui est super vos, sequimini dominum Deum vestrum. quod si perseueraueritis in malitia, (malitiam vocat, quod hominum imperium, quàm Dei maluissent) tam vos, quam Rex vester peribitis. Addit verò rationem: quia placuit deo, vos facere Populum suum. Hic vides duos reos manifestè coniungi in eiusdem pœnæ stipulatione. Sic Asa, Rex Iuda, Azariæ Prophetæ hortatu, vniuersum Populum, Iudam nempe & Benjamin, in Hierusalem convocat, fœdus cum deo percutiendi causa. Intererant & multi ex Ephraim, Manasse, & Simeon, qui dei pure colendi causa eò se receperant. Tum verò, sacrificiis ritè peractis, sancitur fœdus, his tanquam conceptis verbis: Quicumque non invocauerit Dominum deum Israel, seu minimus, seu maximus, morte moriatur. Cum maximum dicit, ne Regem quidem ipsum huic pœnæ eximi vides. Quis verò hanc à Rege pœnam repossidere possit (de temporali enim hic agitur) nisi vniuersus populus, cui ipse iurat, non secus ac Populus ipsi? Eodè mo

1. Sam. c. 12.
v. 14. & 25.

2. Chro. c. 15
v. 15.

do legimus, Iosiam Regem, viginti quinque annis maiorem, vniuersumque Populum fœdus cum domino sanxisse, promittentibus ambobus, se legem & statuta domini custodituros, continuòq; quasi implendi, aliqua ex parte, fœderis causa, Babilis idololatriam destructâ fuisse. Et plura forte accuratius legenti testimonia succurrerent. Cur verò velimus vniuersi Populi consensum requiri, cur Israelem Iudamve ad legis diuinæ obseruationem astringi, cur sanctè promittere, se perpetuò Populum dei fore, nisi velimus pariter, auctoritatem facultatève ei concessam, qua tum se à periurio, tum Ecclesiam à vastitate vindicer? Quorsum enim fœdus cum Populo, vt sit Populus dei, si sese ad alienos deos per Reges abduci patitur, aut pati tenetur? Vt deus purè colatur, si Populus serui loco est, quo cum nulla obligatio esse possit? Si denique non licet ei operam dare, vt id, quod promissit, præstetur, Deus ne cum eo fœdus sanxit, qui neque promittendi, neq; rem promissam præstandi ius habuit? An verius, fœdus cum Populo sanciendo, remque eam fieri stipulando, ius ei esse, & rem promittèdi, & præstandi, & præstandam curandi, euidenter

2. Reg. c. 23.

v. 2.

2. Chron. c.

4. v. 29.

L. quod at-
sinet. 32. D.
de reg. iur.

dentē ostendere voluit? Si ridemus enim & actione summouemus, qui cum seruo filiōve familias contraxerit: an non impudentes simus, qui tale quid Deo tribuere velimus? Hinc verò est, quod Regibus fœdus violantibus, Prophetę Iudam, domū Iacob, Samariam perpetuo alloquuntur, vt eos officij sui admoneant. Nec id tantū, ne Baali sacrificent, sed vt Baalem etiam, eiūsque Sacerdotes, Rege invito & reclamante, deturbent & exterminent. Sic cū Achab occidisset Prophetas Dei, Elias Propheta congregat Populum, & quasi Concilium indicit, corripit, coarguit, conuincit. Populus verò eius hortatu, Sacerdotes Baal morte mulctat. Nempe officiū suum deserente Rege, est quod suo fungatur Israel; nec tumultuariē aut temere, sed publica auctoritate, Concilio habito, causa ordine cognita. At contra quotiescunque Regi, cultum Dei violanti, non obstetit Israel, quod diximus de duobus reis, quorum vnus culpa alteri nocet, vsu venisse videmus. Vt enim Rex Idololatrię & perfidię suę, ita Israel negligentię, cōniuetię, socordię pœnas dedit: & eo quidem sæpius hoc, quàm illud accidit, quod Regis plerunq; exēplum Principes, Prin-

*Jerem. c. 17.
ver. 20. &
passim.*

*1. Reg. c. 18.
7. 19.*

cipum Populus sequatur, & vnus exem-
 plo vniuersi potius peccent, quàm vni-
 uersorum vnus respiciat. Exemplis res
 dilucidior fiet. Cur, quæso, fufum dele-
 rumq; Israelis exercitum, vnà cum Saule
 Rege putemus? An Deus vlciscitur pecca-
 ta Principis in Populum? an Patris, in fi-
 lium? Acerbum est, aiunt Iurisconsulti,
 parentis scelera, filiorum pœnis luit. Ali-
 eni sceleris quenquam pœnas pati, iura nō
 sinunt. Absit vero, vt is, qui vniuersam ter-
 ram iudicat, inquit Abraham, perdat iustū
 cum impio. Quinimo, ait Dominus, vt pa-
 tris, ita & filij anima mea est. Nec pater fi-
 lij, nec patris filius culpa patietur. Anima,
 quæ peccauerit, morietur. An nō ergo po-
 tius, quia Populus Sauli legem Dei vio-
 lanti non resistebat, & pios impiè perse-
 quenti, Dauidem scilicet & Sacerdotes
 domini, applaudebat? E multis pauca si-
 milia proferemus. Saul idem, vt tribus Iu-
 dæ possessiones amplificet, fidem publi-
 cam, iam inde ab ingressu Chanaan Ga-
 baonitis datam frangit, ipsosq; adeo Ga-
 baonitas, quantum quidem potest, è me-
 dio tollit. Violabatur eo factō tertium le-
 gis præceptū. Deus enim testis eiusce Pa-
 ctionis fuerat. Quin & sextum, innocuos
 enim

*Sam. c. 31.**Genes. 18.
v. 25.**Deut. 24.
v. 16.**1. Reg. c. 14
Ezech. 18.**1. Sam. c. 22*

enim iniuste interficiebat. Vtraque legis Tabula vindicanda erat. Et Saul eiusque familia quidem ea scelera perpétrasse dicuntur. Interea tamen, Saule iam è viuis sublato, Dauidéque Rege constituto, confultus dominus respondet, tertiũ iam annum, propter idem scelus, terram Israelis vniuersam fame laborare. Nec ea prius desit, quàm septem è familia Saulis, Gabaonitis tanquam noxę dederentur. Cur verò hic, cum vnusquisque ex suo admisso sorti subiiciatur, nec alieni criminis successor constituatur quisquam, vniuersum Israel sceleris huius teneri dicas, ipso reo iam vita functo, & actione cù reo quasi extincta: nisi, quia cum deberet & posset publico & manifesto sceleri sese opponere, negligenter tulit? Cur pœnam irrogari vis, quæ nemini absque culpa iure infligitur, nisi peccarit? Qua vero peccarunt, nisi quatenus peccatum tolerarunt? Eodem modo, cum Dauid mandat Ioabo & præfectis Populi Israelitici, vt Populũ recenseant, graue eo ipso crimen commississe dicitur. Nempe vt Israel dei iram provocarat, cum Regem peteret, quòd in eius peritia salutem suam collocare videretur: ita hoc facinore Dauid, qui ex multitudine

L. crim. 26.
D. de panis

L. sancimus
C. de penis.

1. Sam. c. 8.

ne victoriam expectabat. Id enim propriè est, quod Propheta vocat, sacrificare retibus, & hamis thura adolere: quæ species idololatriæ est. Præfæcti quidem, quia prævidebant id Israeli exitiale futurum, primum paulisper refragantur: deinde etiam dicis causa & perfunctoriè censum agunt. At populus vniuersus plectitur. Nec Dauid modò, sed & seniores Israelis, qui vniuersitatem repræsentant, saccum induunt, seseque cinere conspergunt. quod tamen propter Dauidis parricidiû adulterio cumulatam neutriquam accidit. Hic quis nõ videt, vniuersos & peccasse, & poenitere debuisse, & poenas denique luisse? Dauidem nempe impia præcipiendo, Deum provocasse: præfæctos Populi, quos tamquam imperij Consortes & Assessores, Israelis nomine, reclamare oportuit, aut conuiuendo, aut segnius repugnâdo, vniuersos denique ad eum quasi delectû comparendo? Deum verò, non secus ac imperatorem, legionis vniuersæ delictum, vniuersali terrore, particulari quorûdam supplicio, quadam quasi decimatione castigasse? Cur verò tandem, Manasse Rege Templum Dei polluente, Deum non ipsum modo Manassem, sed vniuersum Populum

Abime. 2.
707. 26.

2. Sam. 2.
mls.
2. Chron. 6. 28

2. Chron. 33.
707. 26.

Populum alloquutum esse legimus, nisi
 vt Israelem, tanquam alterum promitten-
 di reum admoneret, ni Regem in officio
 contineret, suo damno futurum? Ecquid
 enim illud alioqui apud Ieremiam, do-
 mum Iuda propter impietatem & crude-
 litatem Manassis Assyriis mancipatâ fuisse,
 nisi eo ipso, quod sceleri non restitit, sce-
 leris ream fuisse statuamus? Propterea Au-
 gustinus & Ambrosius: Herodes & Pila-
 tus condemnant Christū, Sacerdotes ne-
 ci tradūt: Populus ferè illachrymatur. vni-
 uersi tamen puniuntur. Cur ita? Quia, què
 è manibus impiorum magistratuū eripere
 poterant, quia non fecerunt, occiderunt.
 Plura verò in hanc sententiam ex omnis
 generis Authoribus addi possent, ni Chri-
 stianis Sacræ scripturæ testimonia suffice-
 re deberent. Cæterum quia boni legisla-
 toris est, non tam curare, vt delicta puniā-
 tur, quàm ne vlla committantur, cauere
 vt boni Medici diætâ præscribere potius,
 quæ morbos arceat, quàm remedia, qui-
 bus coerceantur: pius certe Populus, non
 modo coercebit Principem Legem Dei
 impiè abrogantem, verùm etiam in pri-
 mis cauebit, ne quidquam eius culpa ne-
 gligentiæve sensim introducatur, quod

2. Reg. c. 24.
 7. 4.
 Iere. 15. 7. 4.

August. in
 Psal. 82.
 Ambr. in
 offic.

est.

temporis tractu, purum Dei cultum cor-
rumpere possit, nec crimina in diuinam
Maiestatem publicè commissa, non tole-
rabit modo, verum etiam criminum occa-
siones diligenter auferet. Quod in cõfrin-
gendo æneo serpente, Ezechiam Regem,
in exostulâdo cum Cis Iordanis, de alta-
ri erecto, Israëlē, convocato Concilio pu-
blico, fecisse legimus. Itaque licet Israeli,
si Rex legem Dei Ecclesiãme evertat, re-
sistere; nec id modo: verum, ni fecerit, eius-
dem criminis tenebitur, & eandem pœ-
nam luet. Resistet verò verbo, si verbo op-
pugnabitur; vi, si vi; arte, inquam, & Mar-
te. Quin & dolo bono, si dolo: cum nihil
interfit, vbi iustum bellum susceperis, v-
trum aperte pugnes, an ex insidiis. ita ta-
men, vt perpetuo dolum à perfidia, quæ
nusquam licita est, accuratè distinguat.
Verum video iam, quid hic opponi possit.
Quid, inquires? An verò vniuersam mul-
titudinem, belluam, in quã, illam innume-
rorum capitum, tumultuari & concurre-
re in eã rem, quasi agmine facto oportebit?
Quis verò in ea turba ordo esse queat?
que Consilij, quæ rerum gerendarum spe-
cies? Cum de vniuerso Populo loquimur,
intelligimus eos, qui à Populo authorita-
tem

*August. in
suam. 23.
2. domi-
us. l. 1. D.
a dolo ma-*

tem acceperunt, magistratus, nempe, Rege inferiores, à Populo delectos, aut alia ratione cōstitutos, quasi imperij Confortes & Regum Ephoros, qui vniuersum Populi cœtum representant. Intelligimus etiam Comicia, quæ nil aliud sunt, quàm Regni cuiusque Epitome, ad quæ publica omnia negotia referuntur. Eiusmodi erāt septuaginta in Regno Israelitico, quibus quodāmodo præerat summus Sacerdos, qui de rebus summis iudicabāt, è LXX. familiis, quæ in Ægyptum descenderant, seni primū electi. Tum Duces, seu Principes Tribuum, in singulis singuli. Demum Iudices & Præfecti singularum vrbium, id est, Chiliarchæ, Centuriones & ceteri, qui totidem familiis præerant. Denique fortes, Purpurati, & ceteri, è quibus cōflabatur Concilium publicum, quod sæpissimè indictum legimus, his verbis: Et congregati sunt seniores in Rama, vt in electione Saulis. Et cōgregatus est vniuersus Israel, aut vniuersus Iuda, & Bēiamin, &c. cum vniuersam turbam eo convenisse, verisimile non sit.

1. Sam. c. 5.
1. Chr. c. 27.
& 28.
1. Chr. c. 15.

Eius generis sunt in omni Regno bene constituto, officarij Regni, Principes, Patres, Patritij, Optimates, & ceteri ab ordinibus

nibus delegati, è quibus cōflatur aut Cōcilium ordinarium, aut Concilium extra ordinem, Parlamentum, Dieta, cæteri que conventus, in diuersis regionibus diuersa nomina sortiti; in quibus ne quid aut Respubl. aut Ecclesia detrimenti capiat, providendum est. Illi verò vt singuli Rege inferiores sunt, ita vniuersi superiores. Vt enim rectè Basiliensis & Cōstantiensis Synodi, Synodum Oecumenicam Pontifice superiorem esse statuerunt, vt Capitulum Episcopo, Vniuersitatem Actore, Curiam decurione, eum denique, qui ab aliquo cœtu authoritatem accepit, eo cœtu inferiorem esse, etsi singulis superiorem; ita dubium esse non potest, quin Israel, qui Regem petiuit & cōstituit, quasi Actorem publicum, Saule superior sit, Israele postulante, Israelisque gratia constituto, vt pluribus postea ostēderur. Itaque cum rebus bene gerendis, ordine opus sit, qui in tanta turba seruari nequit: ea verò sæpe accidant, quę multitudini absque publico periculo ac discrimine dici nō possint: quicquid vniuerso Populo concedi aut committi diximus, officariis Regni; quicquid Israeli, Principibus & Senioribus Israelis cōcessum commissumque dicimus, quod
& vsus

& vsus ipse cōprobauit. Athalia Regina, 1. Chron. 23.
 Ochozia filio Rege Iudę mortuo, vniuer-
 sam ferē stirpem Regiam delendam curat.
 Vix puer vnicus Ioas, in cunis adhuc va-
 giēs, Iosabæ amitæ prudētia simul & pie-
 tate, superest. Illa verò rerum summam in-
 vadit, & sex annos in Iuda regnat. Mussa-
 bat tum fortē Populus: nec enim prome-
 re, quicquid animo premebat, tutum erat.
 Tandem Ioiadas summus Sacerdos, vir
 Iosabæ, consilio cum Principibus Israelis
 clanculū iniro, coniurationēque ritē per-
 acta, Ioam septimo anno ætatis vngendū
 coronandumque curat. Matrem verò non
 modò è folio exturbat, verum etiam è me-
 dio tollit, Baalisque idololatriā continuò
 destruit. Probatum Ioiadæ facinus, & me-
 ritò. Iusta causa mouebatur. Tyrannidem
 enim, non regnum oppugnabat. Tyranni-
 dem, inquam, primum sine titulo, vt lo-
 quuntur Iurecōsulti neoterici. Lex enim
 Regni Iudaici mulieres ad sceptrum non
 vocabat. Deinde etiam exercitiò. Inyase-
 rat enim neporum regnum summo scele-
 re, & scelera innumera cōmittebat. quod
 verò caput scelerum erat, neglecto Deo ve-
 ro, Baalem adorabat, adorarique iubebat.
 Iustè verò, & ab eo, cuius munus erat, vin-
 dica-

*Bartol. de
 Tyrannid.
 Dent. 17.*

dicabatur. Ioiadas enim non erat priuatus, sed Pontifex summus, ad quem rerū etiam ciuiliū cognitio tum pertinebat. Deinde, habebat affeclas Principes Iudæ & Leuitas; denique erat affinis Regis. Quod verò non indicit de more comitia in Mizpah, non culpatur, vt neq; etiam, quod furtiuè consilia iniret, & clanculum coniuraret. Alioqui enim res minimè successisset, & in incassum cessisset. Coniuratio autem bona malæ est, vt bonum, malumve finem spectat, & ab iis, quorum est, aut secus, initur. Rectè ergo Principes Iuda fecerūt; malè verò, si secus se gessissent. Vt enim tutor cauere debet, ne pupilli bona depereant; ac, ni faciat, actione tutelæ tenetur: ita & hi Populi salutem tueri, qui se totum ipsorum curæ tradidit, & credit, suāsque in ipsos actiones omnes quodammodo transtulit. In summa: vt licet vniuerso Populo repugnare, ita & Principibus Regni, qui vniuersum representāt, non secus ac decurionibus pro corporis utilitate, contrahere. Vt verò refertur ad vniuersos, quod publicè per maiorem partem geritur: ita, quod maior pars Principum seu optimarum fecerit, omnes; quod omnes, vniuersus Populus fecisse dicitur.

Verum

Bartol. in
Tract. de
Guelph. &
Gibel.

Wlp. l. 160.
D. de reg. iur.
iuris.

Verùm hic alia nobis exoritur quæstio.

An pars Regni resistere possit.

Statuamus iam Regem aliquem, legem Dei Ecclesiãme abolere: Vniuersitatem consentire, aut maiorem saltem eius partem, Principes aut omnes, aut plures conuiuere: partem interim aliquantulam Populi, vnum, inquam, aliquem ex Principibus Magistratibusque legem Dei retinere, Deumque rite colere velle: quid licere putes, si Rex aut eam partem ad impia sacra cogere, aut ei piis sacris interdiceret? Hic de singulis, seu priuatis, nõ loquimur, qui vniuersitatis partes non censentur, vt neque tabulæ, clauis, papilli, nauis: aut lapides, trabes, cæmenta, domus. Sed de aliqua Provincia vrbeue, quæ regni partem faciat, vt prora, puppis, carina, nauim; tectum, parietes, fundamentum, domum facere dicuntur. & de aliquo Magistratu, qui eius Provinciæ, vrbsive curam gerat. Equidem si exemplis certandũ est, etsi ea propter assuetam hominum, in cultu Dei defendendo, desidiã, rariuscule sunt: tamen nõ prorsus desunt. **L O B N A**, vrbs Sacerdotalis, sese subducit Ioramõ Regi Iudæ, ab eoque quodammodo deficit, quia defecerat à Deo patrum suorum, à quo ipsa deficere volebat: & forte vere-

*Iosue c. 21.
ver. 13.
1. Chro. c. 6
ver. 57.
2. Chro. c. 21
ver. 10.*

E

batur, ne Baali sacra facere cogerentur. Cō-
 similitet Antiocho iubente, vt Iudæi vni-
 uersi, legem ipsius sequerentur, suamquē
 à Deo acceptam desererent: respōdet Ma-
 thathias: Non obtemperabimus, vt trans-
 grediamur nostram Religionem. Nec ve-
 rò id modò; verum Zelo Phinees corre-
 ptus, eo ipso, qui ad impia sacrificia con-
 ciues suos adigebat, sua manu interfecto,
 arma capit, in mōtes sese recipit, manum
 colligit. Denique pro Religione & patria,
 pro aris, inquam, & focis, aduersus Antio-
 chum adeò prospere, Deo fauente bellum
 gerit, vt Hierusalem recuperet, & armis
 Gentilium, in Ecclesiæ perniciem coniu-
 ratis, fractis, & debilitatis, purum Dei cul-
 tum restituat. Quod si spectemus, quis il-
 le esset, erat Mathathias Machabæorum
 parens, ex Tribu Leui. Itaque non licebat
 ei iure sanguinis, Regnum à Tyrannide
 vindicare. Qui verò cum illo, initio monti-
 genæ, incolæ Modin, quibus vicini, aut
 ij etiam ex vniuersa Iudæa, qui Ecclesiam
 restitui cupiebant, sese adiunxerant. Cæ-
 terum vniuersi ferè, & maximi quiq; An-
 tiocho obtemperabant, eiusque imperiū
 vltro patiebantur; adeò vt eius exercitu
 penè profligato, ipsoque demum miserè
 mortuo

1. Mach. 2. 1.
 ver. 43. 1. 2.
 ver. 22. 6. 3.
 96430

Mortuo, cum excutiendi iugi perpulchra daretur occasio, filium ipsius Regem ac dominum non modo non inviti agnoscerent, verum etiam ad Regnum capessendum invitarent. Possem etiam iuc adducere exemplum Deboraë. Deus manciparat Israëlẽm Iabino Regi Chanaan, iaque vicesimum annum ei serviebat. Ita que tanto tempore ius regni quodammodo præscripserat, Israel ferè uniuersus Deos alienos colebat. Præcipuè quæque Tribus, Ruben, Ephraim, Benjamin, Dan, Aser, & cæteræ, quarum maiores erant vires, Iabino adhærebant. Nihilominus Debora Prophetissa, quæ ius dicebat Israëlĩ, excitat ad arma Tribus Zabulon, Nephtali, & Isachar, vel saltem quosdam ex illis tribus, Duce Barac, Sisaram magistrũ militiæ Iabini fundit, Israëlẽmque tandẽ iugo Chananeorum, invitum, & tantum nõ renitentem non liberat modò, verum etiã cultum Dei veri restituit. Verum quia extraordinario motu Debora excitata videtur, nec disertis verbis Scriptura probat Lobnensium factum, etsi tacèdo consentire videatur, vr neque etiam libri Machabæorum vsque adeo magna fuit in primitiua Ecclesia authoritas, ac præterea legi-

1. Machab. c. 6. v. 21. c. 7. *Opajsim*

Judic. c. 4. & 5.

bus magis, quam exemplis, disceptádum vulgo dicant: ex factó, quid iuris statuendum sit, examinabimus.

Diximus, Regem iurasse in legem Dei, Ecclesiæque conseruationem, quatenus fieri posset, spondisse. Vniuersum item Israelem, tanquam vnum aliquem, idem stipulante Deo, promississe. Iam verò dicimus, singulas etiam vrbes, singularumque urbium, quæ Regni partem faciebant, magistratus, idem sigillatim quatenus sua interesset, diserte spondisse: quod & vrbes & societates omnes Christianas tacitè fecisse consequitur. Iosue senio confectus, & morti proximus, congregat vniuersum Israelem in Siché ad præsentiam Dei. Erat enim in Sichem Arca fœderis Domini. Eò dicuntur convenisse Seniores Israel, Principes Tribuum, Iudices & præfecti, atque ij adeo omnes, qui publicam auctoritatē in singulis Israelis urbibus obtinebant, & iurasse in Legem Domini, vltroque & sponte Dei omnipotētis iugum elegisse. Vnde evidenter apparet, singulos Magistratus, Urbium, à quibus mittebantur, nomine spondisse se curaturos & operá daturós, vt Deus ex Legis præscripto in medio sui coleretur. Iosue verò tum fœdere inter
Deum

iosue 24.

Deum & Populum sanctè percusso, tabulisque fœderis ritè consignatis, in perpetuam rei memoriam, lapidem illico erexit. Itaque si Arca Domini accersenda est, convocantur omnium regionū Urbiumq; Principes, Chiliarchi, Centuriones, Præfecti, & cæteri, Davidis & Synagogæ Israeliticæ decreto & mandato. Si Templum Domino extruendum, idem profus observatur. Ac ne quidquā Regibus creatis immutarum putetur, fœderi sub Ioa, inter Deum & Populū, itemq; sub Iosia sanciu-do, iidem omnes intersunt, iidem omnes sigillatim astringuntur. Itaque non Rex modo, sed Regnum, nec Regnum modo vniuersum, sed Regni partes omnes Deo sigillatim fidem & obsequiū promittunt. Non, inquam, Rex modo, sed Israel, nec Israel tantum, sed singulæ Israelis vrbes, earumque præfecti, se sanctè Deo devinciūt, & quodā quasi hominio ligio in perpetuum adversus quemlibet adstringūt. Exemplum ex iis, quæ hodie in usu sunt, desumptum, rem luculentiorē faciet. In Imperio Germanico, cum Imperator inaugurādus est, adsunt Electores & Principes, tum Ecclesiastici, tum laici, aut ipsi, aut per legatos. Item Prælati, Comites, Ba

*Iosue 24.
ver. 15.*

*1. Chro. c. 13.
2. Chr. c. 5.
1. Reg. c. 7.
1. Chr. c. 28.*

*2. Reg. c. 11.
2. Reg. c. 23.
2. Chro. c. 23*

rones denique omnium vrbiū imperia-
 lium legati, cum mandato in eam rem
 speciali, ac sese, eosque, quorum vicem
 gerunt, certis sub conditionibus, Impera-
 tori submittrunt ac subiiciunt. Iam, esto a-
 liquis, qui Imperatorem vltro agnitum,
 de gradu eo deiicere conetur, qui ipse
 imperium affectet, Principes verò & Baro-
 nes auxilia debita, & tributa consueta Cę-
 sari denegent, quin non conuiceant mo-
 do ipsi, sed etiam cum adversario perfidè
 colludant: an non, putas, Argentora-
 nenses fortè, aut Norimbergenses, qui fi-
 dem legitimo Imperatori promiserunt,
 prædonem illum iure optimo arcere &
 excludere posse? Imò verò ni fecerint, ni
 laborāti Imperatori succurrerint, an fidei
 præstitæ satisfecisse censebis? cum præser-
 tim is, qui præpositum suum nõ protexit,
 cum posset, in pari causa factori habendus
 sit. Quod si ita est (vti revera in cõfesso est)
 an non idem Lobnensibus, aut Modinensibus,
 & licet, & ex officio competit, si
 Deum, cuius obsequio sese in primis de-
 vincos sciunt, cæteri Regni ordines de-
 seruerint? Existat ergo Ioramus, aut An-
 tiochus aliquis, qui cultum veri Dei tol-
 lat, qui sese supra Deum extollat: conuiceat

*L. 3. l. omne
 delictū. §.
 vlt. D. de
 semilit.*

neat, aut colludat Israel: quid ei vrbi, quæ Deum purè colere cupit, faciendum dicemus? Primùm, dicat cum Iosue, Vos quidem vniuersi eligite, vtrum malitis obedire Deo vero, an dijs Amorrhæorum. At ego saltem & familia mea seruiemus Domino. Eligite, inquam, vtrum huic, alienū imperiū nullo iure invadenti, ea in re parere velitis: ego sanè cui fidē præstiti, quoquo eventu seruabo. Nec vllatenus sanè dubito, quin Iosue omni conatu suo, cultum Dei veri, in Thamnath Serath vrbe Ephraim, quæ eius possessio & familia erat, retinuisset, etiamsi vniuersi Israelitæ, Deum Amorrhæorum in terra Chanaan coli voluissent. Quid si verò Rex vltterius pergat, Præfectos mittat, qui nos ad impia sacra adigant, Deum denique è medio nostri expellere iubeat? an nō Regi Regiisque portam, si possumus, ocludemus potius, quam Deum Regem Regum vrbe nostra excludamus? Advertant hic Municipipes, Ciuesve & municipiorū ciuitatūque Populi Dei præfecti, duplex se foedus iniisse, duplex iusiurandum præstitisse. Primum & antiquissimum Deo, vti Populus sit Populus Dei: secundum, & proximum, Regi, vti Populus obsequatur Regi, tan-

Iosue c. 24.
ver. 15.

Iosue c. 19.
v. 50.

10. Collat.
de forma
id. & c. 1.
de noua fi-
de l. form.

quam duci Populi Dei. Itaque ut Vice Re-
gi, aduersus Imperatorem Regemve suum
coniuranti, quantumvis magnam antè au-
thoritatem accepisset, si in vrbe nostra ob-
sessum dedi polceret, parèdum non foret,
imò ex ipsa fidelitatis formula omni mo-
do resistendum. Eodem pacto, summum
scelus, ac vix vlllo modo expiandum arbi-
tremur, si Deum in medio nostri habitan-
tem, iubente Principe, vasallo, inquam &
ministro Dei, aut expellamus, aut in ma-
nus hostium, quatenus in nobis situm est,
prodamus. Dices tu fortè: Verùm vrbes ad
Principem pertinent, itaque aditum iure
denegare non possis. At, inquam ego, vr-
bes non consistunt in lapidum coacerua-
tione, sed in Populo. Populus verò, est Po-
pulus Dei, qui deo primum, dein Regi te-
netur. Quantum verò ad ipsas vrbes perti-
net, etsi ad Reges vrbiùm potestas, ad mu-
nicipes tamen pertinet dominium. Sunt
etenim vniuersa in Regis imperio, non in
patrimonio. Deus verò vnus est omnium
vere proprietarius dominus, à quo & ille
imperium, & hic patrimonium habet. Er-
go, ais, licet bit subditis, Religionis causa à
Rege deficere? An nò verò, si semel hoc sta-
tuatur, quam rebellionis fenestrà aperias,
vides?

Seneca li. 7.
de benef. c.
6. 7. & 6.

vides? Attende verò hic patienter, & rem accurate considera. Possem ego vnico verbo respondere, cum optio altervtrius datur, à Rege magis, quam à Deo deficiendū esse, aut ex Augustino, vbi non est iustitia, ibi non esse Rempublicam. Iustitiam verò non esse, vbi homo ipsum hominem Deo vero tollit, & immūdis dæmonibus subdit, cum iustitia ea virtus sit, quæ sua cuiq; distribuit. Itaque qui eiusmodi dominiis sese subtrahunt, dæmoniis sese subtrahere, & latronum multitudinem potius, quā Rempublicam deserere. Verum, vt altius rem reperam, videntur, qui eo modo se gerent, quo diximus, defectorum loco non esse. Deficiunt à Rege vel Republ. qui hostili animo, Regis Reipublicæ ve imperio sese subtrahunt. Itaque & inter hostes numerantur, & plerunque quibusvis hostibus periculosiores existunt. Hi verò, de quibus agimus, nil simile habent. Primum imperata facere non recusant, modo ea imperentur, quæ iure possunt, aut saltem Deo iniuriam non faciunt. Tributa, vestigalia, munera, onerâque consueta non detrectant, modo id tributi, quod Deo debent, non intervertatur. Cæsari Cæsarem agenti parent: Cæsari fines

August. c. 22
li. 19. de Ci-
uit. Dei, c.
lib. 4. c. 4.

L. 5. D. de
cap. minut.

suos excedenti, alienum imperium affectanti, Dei solium invadenti, superiorem amborum Dominum bello petenti, parere, iniustum putant. Deinde hostiliter se propriè non gerunt. Hostium est laceßere, provocare, vltro impressiones facere. Hi demum laceßiti, armis insidiisque petiti, vix tandem imminente vndequaue morte, arma capiunt, seseque adversus illatam vim tuentur. Ac propterea cum hostibus non quotiescunque velis, pacem habeas. Neque enim quotiescumque arma depones, aut laceßere desines, deponant illi cõtinuo, & otium capessant. Cum his, quotiescũque optaris, præsto est. Desine cædere, cedunt: desine Deũ oppugnare, desinent propugnare. Arma si velis iis è manibus excutere, satis est, modo ne percutias. Quia enim non inferunt, sed excipiunt ictus, vbi ensẽm reposueris, statim clypeũ abiiciunt, ac propterea plærunq; insidiis & perfidię patent. quod exempla recentia satis ostẽdunt. Vt verò fugitiuũ eum seruum nõ dixeris, qui vulnus intentanti Domino manum opponit, qui furenti sese subducit persequenti, cellulæ suæ ianuam, interea dũ furor defervescit, occludit, multo minus hos defectores cæsere

fere queas, (cū sanè feruorū nomine & lo-
 co non censeantur) qui pari aut etiā vehe-
 mētiori furore percito Principi, portas vr-
 bis claudant, vbi resipuerit, & ad se redie-
 rit, imperata facere parati. In eo genere est
 Dauid dux exercitū Israelis, sub Saule fu-
 ribūdo rege, qui sepe & calūniis vexatus,
 & ex insidiis petitus, montiū asperitate se
 se tuerur, quin & Ceilam quoq; vrbē furo-
 ri regis opponere parat. Is enim quoscun-
 que potest, ad se allicit quidē, verum non
 vt Saulis vitam, quod euidenter apparuit,
 petat, sed vt propriam tueatur. Itaque Io-
 nathan Saulis filius, non veretur cum Da-
 uide fœdus percutere, & identidē renoua-
 re. quod fœdus Dei Iehouæ vocatur. Abi-
 gail verò diserte ait, Dauidē iniquè petitū
 gerere bellū Dei. In eo genere sunt & Ma-
 chabei, qui oblatā ab Antiocho pacē, salua
 Religione, tum cum bellum commodissi-
 mē geri poterat, recipiūt tum à Demetrio
 Rege, tum etiā ab aliis. Nostro verò etiam
 tēpore meminimus eos, qui pro vera reli-
 gione, aduersus impietatem in Germa-
 nia Galliaque pugnarunt, quotiescunque
 Dei purè colendi potestas facta est, arma
 vltro deposuisse, & plærunque aded, cum
 aut Saulem Philistini arma aliò vertere
 coge-

2 Sam. c. 21.
ver. 22.

2 Sam. c. 25.
ver. 28.

1. Mach. c. 6.
v. 60. &c.

cogerent, aut Antiochum vicinorū impetus revocarent, aut aliàs bello continuando opportuna essent omnia. Eiusmodi ergo signis possint hi à defectoribus facile distingui. Est verò & aliud manifestissimum, si ita secedant, vt quotiescunque secessionis causa sublata fuerit, ni extrema necessitas impediatur, redeundum statuatur. Tum enim non à Rege, sed à Ioramo vel Antiocho, non, inquam, à Republ. sed à priuata vnius aut plurium Tyrannide secedere putantur. Hanc nos distinctionem Theologorum Parisiensium cœtus (Sorbonam vocant) sæpius docuit. Anno circiter CIO CCC. Bonifacius octauus Pontifex, Regalia, quæ ad Regem Francorum pertinent, sibi vendicabat. Philippus Pulcher, Rex Francorū, eū per literas acerrimè obiurgauit. initiū erat. PHILIPPVS, &c. BONIFACIO, sese pro summo Pontifice gerenti, &c. Ac tum quidem vniuersi agnoscebant Pontificem esse vicarium Dei in terra, & Ecclesiæ vniuersæ caput. Itaque quod vulgo dicunt, communis error, iuris loco erat. Nihilominus tamen convocata Sorbona respondit, Regem Regnūque, absq; vlla Schismatis culpa, eiusmodi Pōtificis obsequio sese

*Annales
Franciæ.
Archidiaconi
Cameracensis
Rati-
onatorum
Lutetia.*

*L. Barbar.
Philip. D. de
enat.*

fese subtrahere posse. Schisma enim non separationem, sed causam facere. Quod si iusta causa subesset, separationem à Pontifice, non ab Ecclesia, & à Bonifacio quidē propriè, non à Pontifice fore, eovsq; dum bonus aliquis sedem Pontificiā teneret. In quæ verò discrimina vniuersi Regni animas ab Ecclesia, ni hæc distinctio vera sit, separatas coniiicerēt, nemo est, qui nō facile diiudicet. An non verò, rege iura Dei Opt. Max. invadēte, animasq; hominum, quas Christus sanguine suo liberavit, durissima seruitute opprimente, multò æquius ea distinctioe vti licebit? Consimiliter anno CIJ. CCCC VIII. Benedicto decimotertio Ecclesiā Gallicanā tributis & exactionib. grauante, Clerus Gallicanus à Carolo sexto cōvocatus statuit, Regē & Regni incolas Benedicto obtemperare non debere, népe hæretico, Schismatico, ea dignitate prorsus indigno. quod & ordines Regni probarūt, & Senatus Lutetianus Arelto cōprobauit. Quin & quos Benedictus decimus tertius, tanquā Ecclesiæ hostes & defectores anathemate perculerat, protinus absoluēdos cēfuit, & ipso iure Ecclesiæ cōmunionem non exclusos fuisse iudicauit, &, vt aliàs sæpè
in

*Anna
Car. 6. M.
streletus.*

in Gallia, & alibi quoq; factitatū passim legimus. Népe vt evidenter ostenderét, si is, qui Principē locū obtinet, sese male gerat, ab eo sine defectionis crimine secedi posse, & aliud omnino esse, à malo Pótifice, aliud ab Ecclesia, aliud à Rege impio aliud à regno secedere. In ea verò causa Lobnēses fuisse vidētur, quos restituto in integrū dei cultu, inter Ezechie subditos añ numerari legimus. Quod si verò hec distinctio obtinet, cum Papa Principis alicuius (qui eū superiorē agnoscit) iura invadit: an non longe iustius, si Princeps, si vasallus, inquam, Regalia Dei iura ad se rapere conetur? Statuendum ergò tandē, vniuersum Populum, Principem impia iubentē, aut pia vetantē, authoribus iis, qui Populi authoritatem penes se habent, aut pluribus coercere posse & debere. Deinde vniuersos, aut saltē potiores in singulis regionibus vrbibusve, authorib. præcipuis magistratibus, tāquam à Deo primū, dein à Principe constitutis, impia sacra à suis mœnibus arcere iure posse, piāque iisdem tueri: quin & Ecclesiæ, quæ vna omnino est, pomœria dilatare posse; ac ni fecerint, diuinæ Maiestatis, si saltem potuerint, reos esse:

Supereſt

1. Reg. 6. 19.
7. 8.

Extrav. ed
maio. 6. 05
bed.

Supereſt modo , vt de ſingulis agamus, qui priuati dicuntur. Primum ex fœdere inter Deum & vniuerſum Populum; vt ſit Populus Dei, ſinguli non tenentur. Vt enim quod vniuerſitati debetur, ſingulis non debetur : ita nec quod debet vniuerſitas , ſinguli debent. Deinde, non tenentur ex officio . Tenetur enim quiſque Deo inferuire in eo munere, ad quod vocatus eſt. Priuati verò non habent poteſtatē, non funguntur magiſtratu , non habent imperium, nō vllū ius gladij. Itaq; , vt gladiū priuatis nō tradidit Deus: ita nec vſum gladij ab iis repoſcit. Priuatis dicitur: Mitte gladium tuum in vaginam. At magiſtratibus: Non geritis gladiū fruſtra. Illis, ſi ſtringant, culpæ datur: his, ni cum opus eſt, ſtringant, magna negligentia culpæ loco eſt. Quid vero? dices. An non ſingulis fœdus eſt cum Deo, vt vniuerſis? iudicatis, vt magiſtratibus? Quorſum ergo circumciſio, quorſum Baptiſmus? quorſum illa toties repetita tota Scriptura ſacri fœderis mentio? Eſt ſanè omnino: ſed longè diuerſiſſimū. Vt enim omnes omnino ſubditi iuſti Principis, cuiuſcunq; tandem gradus ſint, tenentur ei obedire: quidam verò, peculiari quadā obligatiō-

ne;

An priuati
repuerato
armis, poſ-
ſint.

L. ſicut. 7. §.
1 D. quod
cuiuſque v-
niuerſi.

Math. 26.
Rom. 13.

ne, vt magistratus, curare præterea, vt cæteri obediant: ita omnes omnino homines, Deo quidem inferuire tenentur: at quidam, vnà cum maiori munere, maius onus acceperunt, adeò vt de cæterorum culpa, si negligant, quodammodo teneantur. Curare debent Reges, vniuersi, quiq; ab vniuersis gladium habent, Magistratus, vt Ecclesiæ corpus ritè gubernetur: singuli, vt eius tantum Ecclesię mèbra sint. Illi, ne Templum Domini polluat, ne collabatur, sed aduersus omnem corruptionem internam, iniuriãve externam tutum sit. Hi, ne corpus suũ, quod Templum Dei est, impurum sit, vt in eo spiritus Dei inhabitet. Qui enim vastabit Templum Dei, quod vos estis, ait Paulus, Deus quoque eum vastabit. Illis ea de causa commissus est gladius, quo extrinsecus accinguntur. His commendatus tantum gladius spiritus, verbum nempe Domini, quo Paulus Christianos omnes aduersus Diaboli imperum accingit: Quid ergo facient, si Rex ipsos ad impia sacra adigere velit? Si, qui ab vniuerso Populo authoritatem habent, Optimates sese opponant, aut sui saltè magistratus, parent, obsequantur, & omni conatu, omni indu-

stria;

1. Corin. c. 3.
7. 17. & c. 6.
7. 19.

Eph. 6. 7. 17

stria, tanquam Deo ipsi militantes, pios
 piorum conatus adiuuent? Habent exem-
 plum inter alia Céturionum & milicum,
 qui Principibus Iuda, Ioiadæ hortatu, Ec-
 clesiam ab idololatria, Regnumque à Ty-
 rannide Athaliæ Reginae vindicantibus,
 alacriter paruerunt. Sin optimates & ma-
 gistratus furioso Regi applaudunt, aut sal-
 tem non resistunt; præsto est consilium
 Christi; in aliam ciuitatem se recipiât. Ha-
 bent exemplum piorum è decem Tribu-
 bus Israel, qui veri Dei cultu per Ieroboamũ
 sublato, vniuersis conuiuentibus, ad
 Regem Iuda, apud quem cultus Dei re-
 manserat, sese recipiunt. Sin alio fugere
 non datur, vitæ potius, quàm Deo renun-
 cient, crucifigantur potius, quàm Christũ,
 vt Apostolus loquitur, denuo crucifigant.
 Nolite, ait Dominus noster, timere eos,
 qui corpus tantum occidere possunt. Ita
 verò & ipsius & Apostolorum, & innume-
 rorum piorum Martyrum exemplo edo-
 cti sumus. Ergo nemini priuato licebit ar-
 mis resistere? Quid ergo de Mose statue-
 mus, qui Israelem, in viro Pharaone Rege,
 abduxit? De Ehod, qui decimo octauo re-
 gni demum anno, quo Regnum vsucaptũ
 videri poterat, Eglonem regem Moab in-

Matth. 10.
ver. 23.

2. Chr. c. 11.
v. 13. c. 15.
ver. 9.

Hebr. c. 6.
ver. 6.
Matth 10.
ver. 28.

Exod. 12.
c.
14. c. 30. v. 16

F

terfecit, Israëlémque Moabitarum iugó
 liberauit? De Iehu denique, qui Ioramum
 Regem, cui ipse militabat, interfecit, A-
 chabi stirpem deleuit, Baalitas ad inter-
 necionem omnes excidit? An non erant il-
 li omnes priuati? Certè si ipsos per se spe-
 ctes, quia ordinariè constituti non erant,
 priuatos dicere queas: At ex quo extra or-
 dinem vocatos scimus, ipso quasi Deo,
 suo illos gladio euidenter accingente, nõ
 modo priuatos non censebimus, veram
 quibusvis ordinariis potiores. Mosis vo-
 catio & expresso Dei verbo, & signis evi-
 dentissimis comprobatur. Ehod dicitur à
 Deo excitatus, qui Tyránum occidendo,
 saluum faceret Israëlém. Iehu, iussu Elizeï
 Prophetæ vnctus, qui stirpem Achabi de-
 leret, etsi præcipui quique, Regé eum, an-
 requam rem aggredieretur, salutarant. Idè
 de cæteris, qui ex sacra Scriptura adduci
 possint, ostendi possit. Iam verò cum ne-
 que Deus ore suo, neque extra ordinem
 per Prophetas loquatur, est, quod hac in-
 re sobrij in primis & circumspecti simus.
 Si quis enim eam sibi auctoritatem, quasi
 diuino spiritu afflatus, arroget, videat fa-
 nè, ne arrogantia inflatus sit; ne sibi ipse
 Deus sit, ne sibi ex se magnos illos spiritus
 sumat

sumat. ne itaque concipiat vanitatem & passiat mendacium. Videat verò etiam Populus, ne dum sub signis Christi militare cupit, Theudæ forte Galilæo alicui, aut Barlozbæ (quod non ita pridem in Germania Muncerianis accidit) magno suo malo militet. Nec eo quidē id dico, quod idem ille Deus, qui nobis nostro hoc sæculo Pharaones & Achabos immittit, liberatores etiam aliquando aliquos extra ordinem non excitet. Certè ipsius neque iustitiæ, neque misericordiæ quidquam vilo tempore decedit. At fanè si minus exteriora illa signa adsunt, interiora saltè hæc agnoscamus ex effectibus oportet, mentè ab omni ambitione vacuam, verum & feruidum zelum, conscientiam denique & sciètiã, ne aut errore ductus, alienis diis, aut furore ambitionis percitus, sibi magis, quam verò Deo seruiat.

Porro ne quid scrupuli supersit, respondendum iis videtur omnino, qui Ecclesiã armis defendi non posse aut censent, aut certè, quod verisimilius est, censere videri volunt. Aiunt hi, non sine magno mysterio Deum vetuisse in Lege, ne altare terro poliretur. Confimiliter eò, quod in extruendo Salomonis Tèplo nullus ferræ mal-

*An arma
sint pro Re-
gione capi-
antur.
Exod. 20
ver. 25.
Deut. 27.*

*osue 4.
Reg. 6.
1er. 7.*
 leive ferrei strepitus auditus sit; Ecclesiã,
 quæ viuum Templum Dei est, armis nõ
 esse instaurandam, innui volunt, quasi la-
 pides ipsi ex lapidicinis, absq; ferro excisi
 fuerint. quod ipse Scripturæ textus fal-
 sum esse, arguit. Quod si speciosæ isti alle-
 goriæ opponamus, quod Nehemiæ quar-
 to capite legimus, partem Populi cæmen-
 tum, partem ensem, quosdam etiam vtrũ-
 que in extruendo secundo Templo gestas-
 se, ne nouum opus ab impiis turbaretur,
 nempe, non vt gladio extruerent, sed ne
 destrueretur, cauerent: eodemque modo
 Ecclesiam non propagari armis quidem,
 sed aduersus hostes, qui propagationem
 eius impedire conantur, propugnari. De-
 niq; pios Reges & Principes innumeros,
 cultũ Dei aduersus Ethnicos, armis, quod
 tota Scriptura adparet, vindicasse. Obi-
 ciunt illi continuo; illa quidem locum ha-
 buisse sub lege: at ex quo Christus gratiã
 attulit, nec phalerato quidem equo, sed
 a fello vectus Hierusalem ingredi voluit,
 omnino desisse videri. Primum, in confes-
 so apud omnes est, Christum, quandiu in
 terris egit, non iudicis, sed rei, non Regis,
 sed priuati partes egisse. Itaque quod ar-
 ma non tractarit, ad rem nõ pertinere. Ve-
 rum

rum hos iam rogatos velim: An per adventum Christi, ius gladij magistratibus ablatum putent? Si aiunt: obstat Paulus, qui magistratus non frustra gestare gladium dicit, & adversus plebis imperum opem eorum non recusat. Sin contra: cur ius gladij habere eos velint, nisi vt bonos servando, malos male perdendo, Deo, qui ipsos gladio accinxit, inserviant? Qua vero magis in re, quam in Ecclesia, quæ ei dicata est, adversus impios tuenda? in peculio Christi adversus prædones asserendo? Rogarim deinde, an militiam omnem inter Christianos exauctoratam putent. Si aiunt: Cur ergo Iesus Cæturionis orationem exaudit? Cur milites Ioannes stipendio contentos esse, neminem concutere iubet, militiam deserere nõ iubet? Cur Cornelium Centurionem, primitias, inquam, Gentium Petrus baptizat? nec tamen ad cingulum militiae deponendum hortatur? Quod si verò militia iusta est, quæ tandem illa iustior esse possit, quæ superioris iussu, pro Ecclesie defensione, proque piorum salute suscipitur? An enim aut vlla maior Tyrannis est, quam quæ in animam exercetur? aut laudabilior militia, quàm qua extrema Tyrannis coercetur? Rogarim de-

Rom. 13.
Acto. 23.

Matth. 23.
Luc. 3. v. 14.

Act. 10.

mum, an vlla Christianis bella gerere liceat. Si negant: cur ergo milites, Centuriones, Tribuni militum in Ecclesiam recipiuntur, quorum vnum id munus est, vt bello inseruiant? Cur integras legiones e Christianis conflatas legimus, Melitensem, inquam, victoria tantopere ab antiquis Doctoribus & Historiographis decantata insignem, Mauritianamque martyrio decoratam? Quod si verò licet, vt fortè tuendis finibus, arcendisque hostibus licere fatebuntur; an non multò equius, tuendis piis, arcendis impiis, propugnandis denique Regni Christi, Ecclesiæ, inquam, finibus? Ecce enim alioqui meretricem Babyloniam decem Regum, quos ipsa fascinarit, armis exterminatū tandem iri Iōānes prædicit? Ad hæc, quid aliàs, de bello Constantini in Maxentium, Liciniumque tot panegyricis celebrato, tot doctorum calculis cōprobaro? quid denique de Principum Christianorum in Turcas & Saracenos expeditionibus statuemus? quorū vnus omniū finis aut fuit, aut esse debuit, ne Templum Domini aut extructum destruerent, aut extruendū turbarent? Ergo Ecclesia etsi armis non propagatur, armis tamen iustè propugnari potest. Quin non
 minus

Apocal. c. 17
 ver. 16.

minus martyres sunt, qui in sacro illo bello moriuntur, quam qui crucem Religionis causa patiuntur. Imò sane eo videntur potiores, quòd illi oblatam quidem mortem non recusant, hi verò vltro scientes prudentesq; suscipere videantur. Propagare conantur, Turcæ suam opinionem armis, qui quancunque provinciam armis subegerint, Mahumetis impia dogmata, sola violentia nixi, inducunt, qui arma in Alcorano suo tantopere commendavit, ut illac recta ad superos iri, dicere non vereatur: etsi neminem ipsi interea cogunt. At multo magis adhuc is Religionis Christi que hostis, & ij Reges, quos ipse fascinoavit, qui luci Euágelij flammæ, verbo Dei verbera, gladio spiritus acies instructas opponunt, omnesque, quantum in iis est, ad impia sacra, oblatis tormētis adigunt. qui quam suam fidem vocant, perfidia, & traditiones suas assiduis proditionibus defendere, & asserere non verentur. Propugnant verò contra pij Principes & magistratus, qui propagatamve Christi vineam, ne ab apris vastetur, sæpe circundant & muniunt, qui prædicatione verbi ad puram religionem convertos scuto suo protegunt, gladioque

ruentur. qui templum Dei, è viuis lapidibus extructum, dum ad fastigium vsq; ad-
 surgat, aduersus violentos impiorū impe-
 tus, vallo, fossa, aggere, omni industria cō-
 muniūt Hæc hæctenus, ne quis in ea quæ-
 stione hæreat. Sciant itaque vniuersi, aut
 qui ab iis constituti sunt, Regni officarij,
 eorūmve plures, aut singuli, ni Regem Le-
 gem Dei corrumpentem, restituive prohi-
 bentem, intra fines suos contineant; ex fœ-
 dere cum Deo inito grauiter peccare. Ci-
 ues Prœuincialésve, qui Regni alicuius a-
 liquantulam partem faciunt, ni impietatē
 à suis saltem finibus arceant, quā Rex in-
 trudere velit, aut piam doctrinam quibus-
 cunque modis, etiamsi ad tempus secedē-
 dum sit, retineant, consimiliter pœnæ ob-
 noxios esse. Priuati demum, si impia iubē-
 ti pareant, nullo modo excusari. Cæterū
 ni extra ordinem ad id munus vocatos e-
 videnter appareat, suapte autoritate ar-
 ma se capere nullo iure posse. Et ea
 quidem omnia ex Scriptura
 sacra constare viden-
 tur.

TER TIA

TERTIA QVAE- STIO.

*AN, ET QVATENVS PRIN-
cipi rempublicam aut opprimenti, aut perden-
ti, resistere liceat. Item, quibus id, & quo
modo, & quo iure permissum sit.*

QUIA nobis hic de legiti-
ma Principis authorita-
te agendum est, non e-
quidē dubito, quin Ty-
rannis & malis Princi-
pibus hęc quęstio odio-
sa futura sit. Qui enim quodcunque li-
bet, sibi licere putant; non mirum, si ratio-
nis & legis vocem sustinere nullo modo
possint. At bonis saltem Principibus gra-
tam eam fore spero, qui magistratum, qua
tandem authoritate potiatur, nil nisi ani-
matam legem esse sciunt. Nec verò si quid
in illos acrius dicatur, ægrius hi ferent,
quasi sua vllatenus intersit. Tyranni Regi-
bus, iniusti Principes iustis, è diametro op-
ponuntur. Itaque tantum abest, vt quod
in Tyrannos dicitur, quidquam Regibus

detrahat, vt contra quo plus illis detrahitur, eo plus gloriæ his accrescat, nec illi quidem vituperari possint, quin hi laudentur. Illi sanè quid sentiant, susque deque habeo. Neque enim ipsis, sed in ipsos scribo. Hi quin consentiant, vix dubitare queam, qui non secus ac Pastores lupos, Medici veneficos, Prophetæ Pseudopphetas, Tyrannos & iniquos Principes odisse debent. Quod enim odium natura canibus in feras inseuit, ratio certè Regibus in Tyrannos ingeneret omnino necesse est: cum illi rapto viuant, hi rapinæ coercendæ nati & dati sint. Adulatores Tyrannorum frontem forte, si quam habent, contrahent, quos erubescere convenientius esset. Amici Regū, scio, nō modo assentientur & annuent, verum etiam ad stipulari non verebūtur. Vt quis ergo hæc legendo, aut studio, aut ira mouebitur, ita se mente affectum putet. Ad rem itaque adgrediamur.

Ostendimus antea, Deum Reges instituere, Regna Regibus dare, Reges eligere, Dicimus iam, Populum Reges cōstituerè, Regna tradere, electionem suo suffragio comprobare. Quod quidem ita fieri voluit Deus, vt quantancunq̃ue authoritatē & po-

Reges à Populo.

& potestatem haberent, Populo, secundū ipsum, acceptam ferrent. Itaque omnem suam curam, cogitationem, industriam in utilitatem Populi conferrent. Nec verò se, ob aliquam naturæ præstantiam cæteris hominibus, non secus ac homines gregibus aut armentis, præesse arbitrantur. Verum eadem omnino cum cæteris sorte natos, suffragiis & tanquam humeris Populi, ex humo in eum gradū sublato meminissent, in quorum postea humeros reipublicæ onus, magna ex parte, recuberet.

Aliquot ante sæculis, quàm Populus Israeliticus Regem à Deo peteret, Deus legem Regni sanxerat, quæ exat Deuteronomij xv 11. Cum perveneris in terram, quam dominus Deus tuus tibi possidendam dedit, in eaq; habitaueris, ait Moses, tu dices, Cōstituam Regem super me, ut cæteræ gentes, quæ sunt in circuitu; tum verò eum Regem constitues, quem Dominus tuus elegerit è medio fratrum tuorum, &c. Hic vides electionem Regis tribui Deo, constitutionem Populo. Postquam verò eò ventum fuit, ita profus observatum legimus. Seniores Populi Israelitici, qui Populum vniuersum repræsentabant, (eo enim nomine comprehenduntur

duntur, vt passim, Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarij, Decuriones, Iudices & præfecti omnium Tribuum Israel, tum verò maximè Principes & Capita tribuum) conveniunt in Rama ad Samuelè, & partim filiorum Samuelis, qui inique ius dicebant, pertæsi, partim bella eò melius gestum iri rati, Regem à Samuele postulant. Consulèti Samueli reteggit Deus, se Saulem elegisse, qui Populum regeret. Samuel itaque Saulem vngit. quæ omnia ad Electionem Regis postulante Populo factam pertinèt. Ac satis fortè fuisse videretur, si Samuel electum à Deo Regem Populo adduxisset, & ei parendum esse, monuisset. Nihilominus tamen quo se Rex à Populo constitutum sciat, Samuel indicit Comitiam in Maspha, ibique quasi re adhuc plane integra & infecta, quasi, inquam, nondum constaret Saulis Electio, fors iacitur, quæ à Tribubus Tribum Benjamin, è gentibus gentem Metri, è gente Metri, Saulem, eum ipsum, quem Deus elegerat, seligit. Tum verò demum, Populo vniuerso acclamante, Saul Rex nominatus dicitur. At tandè, ne sorti omnia tribuat, postquam liberatis Ammonitarum obsidione Iabezanis, suæ virtutis specimè quodammodo

Sam. 8.
per. 5.

Sam. c. 9.
ver. 16.

Sam. c. 10.
v. 17 & seq.

Sam. c. 11.
v. 14.

modo edidit, ne quicquam secedentibus quibusdam è Populo, ab vniuersis in Galgal, coram Domino rex confirmatur. Hic vides, eum, quem Deus ipse elegerat, què fors à reliquis selegerat, suffragiis Populi Regem constitui. Quid verò Dauid? Evidentius adhuc, Saule reprobato, Sa- 1. SAM. c. 16. muel Dei iussu Dauidem, quem Deus elegerat, in Regé Israel vngit. quo factò, Spiritus Domini agit in Dauide, Saulé verò continuo deserit. Regnante verò Dauid propterea simò errat, vagatur, exulat, extrema sæpè experitur. nec prius Rex existit, quàm, mortuo Saule, vniuersi Populi Iehudæ suffragiis, Rex Iudæ primum, septem verò post annis vniuersi Israelis còsensu, Rex Israel in Hebron vngatur. Itaq; bis vngitur, primum à Propheta, Dei iussu in Electionis signum; deinde, iussu Populi, dum Rex constituitur. quo semper recordètur Reges, se à Deo quidem, sed per 2. SAM. c. 2. Populum, & propter Populum regnare; nec verò Deo tantum & gladio, vt loquuntur, regnum acceptum ferant, qui gladio ipso, per Populum primum accinèti fuerint. Idem prorsus in Salomone obseruatur: etsi is filius Dauidis erat. Deus elegerat Salomonem, vt sederet super solium Regni

2. Samu. 7. Regni sui, & diserte Dauidi pollicitus e-
 rat, se illi tãquam Patrem filio affuturum.
 7. 13.
 1. Reg. 5. Dauid ipse Salomonem Regni successore
 1. Chro. c. designarat quibusdam ex Aulæ præcipuis
 28. 7. 5. præsentibus. Nec tamen id satis fuit. Ita-
 que convocat Dauid in Hierusalem Prin-
 1. Reg. 1. 7. cipes Israel, Principes Tribuum, Princi-
 32. pes earum turmarum, quæ stans quæque
 temporibus Regi ministrabant, Chilia-
 1. Chr. c. 28 chos & Centuriones singularum urbium,
 7. 1. & c. 29 Præfectos domini Regij, filios suos, quin
 7. 22. & 24. & purpuratos omnes, & egregios quosq;
 viros, qui de Electione statuerent. Ac in eo
 cœtu, Dei nomine invocato, ab uniuerso I-
 sraelis agmine Salomon rex proclamatus,
 in Regē ungitur, inque Israelis solio (ita
 enim legitur) collocatur. Tum primū ve-
 rō Principes, Optimates, atque ipsi adeo
 fratres, ei sese iureiurando publicè de-
 vinciunt. Ne verò id in ambigua tantum
 fratrum successione factum putes, eodem
 omnino modo alios passim constitutos
 legimus. Mortuo Salomone populus cõ-
 venisse dicitur, ad constituendum Roboa-
 1. Reg. c. 10. mum. Cæso Amasia, Ozias filius eius uni-
 1. Chron. c. 26. 6. 36. c. cus, ab uniuerso Populo Rex constitui-
 22. tur. Post Ioramū, Ochozias, post Iosiam
 Ioacham filius, cui patris alioqui pietas
 non

non parum patrocinari potuisset. Quo
 pertinet & illud Chusai ad Absalom: Set
 quar, ait, eum Regem, quem Deus, Popu- 1. Sz. c. 16.
 lus & vniuersi ex Israele elegerint, id est 7. 18.
 Regem legitime & rite constitutum. Ita-
 que etsi Deus lucernam Populo suo è stir-
 pe Dauidis perpetuam promiserat, etsi,
 inquam, Regū Israelis successio ipso Dei Psal. 132.
 verbo comprobata erat, nihilo minus ta-
 men, cum Reges non prius regnasse vi-
 deamus, quàm à Populo rite constitui
 fuissent; concludere licet, Regnum Israe-
 lis, si stirpem spectas, hæreditarium certè
 fuisse: at sane si personas, omnino Electi-
 uum. Quorum verò hæc, si de Electione
 constabat, ut in confesso est, nisi ut tan-
 tæ dignitatis à Populo collatæ recorda-
 tio ipsos sui officij perpetuò memores fa-
 ceret?

Ita verò Ethnicos etiam Reges à Popu-
 lo constitutos legimus. Nempe cum aut
 foris bellum, aut domi lites essent, vnus a-
 liquid, cuius de fortitudine & iustitia ma-
 gna erat multitudinis opinio, communi
 cōsensu in Regē assumebatur. Et apud Me-
 dos, inquit Cicero, Deiores ex arbitro iu-
 dex, è Iudice Rex creatus, & apud Roma-
 nos primi Reges, itaq; cū Romulo sublato

Herod. lib. 1.
 Cicero. lib. 3.
 Offic.

centū Senatorum interregnum Quiritibus minus gratum esset, convenit, ut postea Reges suffragiis Populi, comprobante Senatu deligerentur. Tarquinius verò Superbus ideo Tyrannus habetur, quod neque à Populo, neque à Senatu creatus, sola vi & potentia nixus, imperium tene-
ret. Propterea Cæsar etsi imperiū vi invaserat, tamen ut aliquo saltē iuris prætextu imponeret, imperium à populo Senatuq; accepisse videri volebat. Augustus verò etsi à Cæsare adoptatus, hæredem se imperij nunquam, quasi ex testamēto, gessit. Quin potius Senatui Populoque acceptū tulit, ut & Caligula, Tiberius, Claudius, Nerò verò, qui primus vi ac scelere invasit imperium, nullò iuris colore fretus, à Senatu damnatus fuit. Omnino cum nemo Rex nascatur, nemo per se Rex esse, nemo absque Populo regnare possit: Populus verò contra & per se esse queat, & Rege prior tempore sit: Reges omnes à Populo primū constitutos fuisse, certissime constat. Etsi verò, ex quo virtutē patrum imitati filij, nepotēsve, Regna sibi quasi hæreditaria fecisse videntur, in quibusdam regionibus Electionis libera facultas desit, se quodammodo videatur; mansit tamen
perpetuò

perpetuò in omnibus Regnis bene constitutis ea consuetudo, vt demortuis non prius succederent liberi, quam à Populo, quasi de nouo constituerentur, nec tamquam sui hæredes Patribus agnascerentur, sed tum demum Reges censerentur, cum ab iis, qui Populi maiestatem repræsentarent, Regni investituram, quasi per sceptrum & diadema accepissent. In Regnis Christianis, quæ hodie per successionem deferri dicuntur, huiusce rei vestigia evidentissima extant. Reges etenim Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & cæteri, ab Ordinibus Regni, Paribus, Patritiis, Magnatibus, qui vniuersitatē Populi repræsentant, inaugurari solent, & quasi in Regni possessionem mitti: non secus ac Imperatores Germaniæ ab Electoribus, & Reges Poloniæ à Vayvodis seu Palatinis, vbi ius suum Electio integrum obtinet. Nec verò illis Regius honos in vrbibus Regni prius exhibetur, quàm ritè inaugurati fuerint. Vt neque etiam olim Regni tempus, nisi à die inaugurationis, quod in Gallia accuratè obtinuit, computabatur. Ac ne ob continuatam aliquot successio-
um seriem hallucinemur, in illis iisdem Regnis, sæpe filio agnatum, primo-

*Annales
Sillij.*

genito secundogenitum Ordines Regni prætulērūt, vt in Francico, Roberto Druidarum Comiti, Ludoicum fratrem, item Roberto Capeti, nepoti, Henricum fratrem secundogenitū, & cæteros aliis. Quin & Regnū idē Populi authoritate, de gēte ingentem, extantibus legitimis hæredibus, translatum fuit, à Merouingiis ad Carlingos, à Carlingis ad Capetanos. Quod & in cæteris factū, è verissimis historiis satis cōstat, Ne verò à Francico, quod cæterorū exēplar semper habitū fuit, in quo, inquā, successio plurimū obtinere viderur, recedamus, Pharamundū annō CCCCXIX electū legimus: Pipinum, D CCL I Pipini filios, Carolū Magnum, & Carolomanum DCC LXVIII non habita patris ratione. Sublato demū DCC LXXI Carolomano, non accreuit continuò Carolo Magno fratris portio, vt in hæreditatibus fieri solet, sed Populo & Concilio publico decernente: Eodē auctore Ludouicus Pius, anno DCCC XII quamvis Caroli Magni filius, eligitur. In ipso verò Caroli testamento, quod apud Nauclerum extat, rogat Populū, è suis Nepotibus per Conciliū Regni publicū, quē voluerit, eligat, patros verò acquiescere Populi decreto iubet. Vnde

Naucleris.

de

de Carolus Caluus, è Ludouico Pio, & Iuditha nepos, sese apud Aimoinū Historiographū, Regē electū profitetur. In summa: omnes omnino Reges, ab initio electi fuerunt. Et qui hodie per successionē Regnū adire videntur, prius à Populo constituantur necesse est. Deniq; etsi Populus ob egregia quædā merita ex aliqua stirpe Reges sibi deligere, in quibusdā regionibus solet; stirpē ipsam, nō surculū deligit; nec ita deligit, qn si degeneret, aliā eligerē nō possit. Qui verò ex ea stirpe etiā proximī sunt, nō tā Reges nascuntur, quān sūt; nō tā Reges, quān Regū Candidati habētur.

Iā verò, cum Reges à Populo cōstituantur, omnino sequi videtur, Populū vniuersum Rege potiorē esse. Ea enim vis verbi est, vt qui ab aliquo constituitur, eo minor habeatur; qui ab aliquo authoritatem accepit, suo authore inferior sit. Putiphar Ægyptius constituit Iosephū super familiā suam: Nabuchodonozor Danielē super Babylonicam Provinciā. Darius Præses centum & viginti super Regnū. Nēps domini seruos, Reges ministros constituere dicuntur. Sic etiam Populus Regem, tanquam ministrū Reip. constituit. Quod nōmē boni reges nō alpernati sūt, maliciā

Populus potior Rege

Genes. 39

ver. 4.

Dan. c. 2.

48. c. 6.

7. 1.

affectarunt, adedò vt aliquot sæculorum
 spacio, ex imperatoribus Romanis nemo,
 nisi manifestè Tyránus, quales Nero, Do-
 mitianus, Caligula, dominus vocari vo-
 luerit. Deinde Reges Populi causa institu-
 tos constat. Neque enim propter centum
 plus minus homúciones, cæteris plerúq;
 longè peiores & inferiores, vniuersos crea-
 tos potius, quam illos horum causa, dixe-
 ris. Ratio verò postulat, vt is, cuius ratio-
 ne alius extitit, eodem potior censeatur.
 Sic naus causa, gubernator à domino
 nauis instituitur, qui, ne ipsa ad cautes
 frangatur, aut malè cursum teneat, ad cla-
 uum sedeat. Et ei quidem in eam rem in-
 cumbenti, cæteri inseruiunt, ac dominus
 ipse paret: est tamen ipse nauis seruus, vt
 mediastinus quilibet, nec à mediastino
 genere, sed specie tantum differt. In Re-
 publ. quæ nauis comparari solet, Rex gu-
 bernatoris, Populus domini loco est. Illi i-
 taq; publicam salutem curanti, Populus
 ipse patet & obtemperat: cum tamen non
 minus sit & censeari debeat ipse Reipub.
 seruus, ac iudex aut Tribunus quilibet,
 nec ab his alia re differat, quàm quod ma-
 iora onera ferre, & plura pericula obire
 stentur. Propterea verò quæcumq; Rex
 aut

aut bello acquirit, aut cum finitima occupatiure belli, aut iure dicundo, ut quæ in fiscum rediguntur, acquirit ipse Regno, non sibi; Populo, inquam, qui Regnum constituit, non secus ac seruus domino, nec vlla cum illo, nisi authore Populo, obligatio contrahi potest.

Præterea viuunt innumeri Populi absq; Rege: Regē absq; Populo, ne mente quidē concipere possis. Nec ideo Regiam dignitatem quidam adepti sunt, quod à cæteris hominibus specie differrent, iisq; tamquã Pastores gregibus, quadã naturæ præstantia præesse deberent. Quin potius ex eadē massa cretos, in eum gradum Populus extulit, ut si quam autoritatē, si quã potentiã haberent, illi acceptam ferrent, ac tantquã precariã possiderent. quod Francorū antiquus ritus aptè ostēdit, qui in clypeo sublatū Regem proclamabant. Cur enim, quæso, dicuntur Reges innumeros habere oculos, innumeras aures, lōgas manus, celerrimos pedes? An, quod Argo, Gerioni, Midæ, aut iis, quos fabulæ finxerūt, similes sint? Minime verò. At sanè, quia Populus, cuius interest, vniuersus suos Regi oculos, suas aures, suas vires ac facultates in Reip. vsum commodat. Recedat à Rege

Populus: qui modò oculatus, auritus, robustus & vegetus videbatur, cæcutiet, obsurdescet, repente cõcideret: qui modò magnificè triumphabat, vno momento apud omnes vilescet: qui modò diuinis propè honoribus afficiebatur, ludimagistrum Corinthi agere cogetur. Subrue istius Gigantææ molis, ac tanquam Rhodiani Colossi imam tantùm basim; corruat, ac in frustra comminuat necesse est. Cum itaque Rex per populum & propter Populum existat, nec absque Populo consistere possit; cui mirum videatur, si Populũ Rege potiolem esse concludamus?

Porro, quod de vniuerso Populo dicimus, de iis etiam, vt in secunda Quæstione, dictum volumus, qui Populum vniuersum in omni Regno, vrbeve legitimè representant. qui quidem vulgò, Regni, nõ Regis Officiarij censentur. Regis Officiarij à Rege pro arbitrio creantur, aut exauctorantur. quin & eo mortuo nullo loco sunt, & quodãmodo mortui habètur. Regni Officiarij contrà à Populo, in Concilio nempe publico, authoritatem capiunt, aut saltem olim capere solebant, nec absque eodem exauctorari possunt. Itaque pendent illi à Rege; hi à Regno: illi à supremo

populus vniuersus representatur per Regni Officiarios ordinariè, per Oraculum cõuentus extra ordinè, aut annuatim.

premo Regni officario, qui Rex ipse est; hi à supremo dominio Populi, à quo ipse Rex, non secus ac illi, pendere debet. Illorum munus est, Regem curare horum, ne quid detrimenti Respublica vsquam capiat. Illorum, vt Regi, tanquam domino cuilibet domestici, adesse ac inferuire: horum, Populi iura & Priuilegia tueri, & ne quid Princeps ipse in illius perniciem committat, omittatve, diligenter providere. Denique sunt illi Regis ministri, serui, domestici, ad obsequium tantummodo instituti: hi contra Regis in iure dicundo veluti Assessores, Regij imperij consortes, adeo vt omnes quidem illi Rempubl. administrare teneantur non secus ac Rex; is tamen inter eos quasi Præses, primum tantum locum teneat. Vt verò Populus vniuersus Rege superior est; ita etiam hi, et si singuli Rege inferiores sint, vniuersi tamen superiores censendi sunt. Primorum ferè Regum quàm lata potestas fuerit, ex eo satis apparet, quod Ephron Rex Hethæorum, ius sepulchri Abrahamo, inconsulto Populo, concedere non audeat: neque Hemor Hæuius Rex Sichem, sœdus cū Iacobo ferrire: nepe grauiora negotia ad Populū re-

Genes. 23
Q. 34

ferri solita. Et in iis quidem imperiis, quæ tunc temporis vna ferè vrbe circumscribebantur, facile id fuit. At ex quo Reges fines suos amplificare cœperūt, nec Populus vniuersus in vnum locum convenire absq; cōfusione potuit; Regni Officia-rij, qui Populi iura ordinariè tuerentur, instituti fuerunt, ita tamē, vt si quando opus esset, aut Populus vniuersus, aut eius saltē quædā quasi Epitome, extra ordinē convocaretur. In Regno Israelitico, quod omniū ferè Politicorū iudicio, optimè cōstiturū erat, eum ordinē fuisse videmus. Habebat Rex suos pincernas, dapiferos, cubicularios, magistros domus, siue œconomos, qui familiæ suæ prospicerēt. Habebat & Regnum suos, vnū & septuaginta seniores, & duces ex singulis Tribubus electos, qui Remp. siue pacis, siue belli tempore curarent: suos deniq; in singulis municipiis Magistratus, qui vt illi vniuersum Regnū, suas singuli vrbes tuerentur. Hi si quando de re maxima deliberandū erat, cōueniebant, nec iis incōsultis, quidquā, quod ad summā Reip. pertineret, decerni poterat. Hos itaq; convocat Dauid, quando Salomonē investiri Regno cupit, quando Politiam à se restitutam examinari & pro-

Regni Offi-
carij in
Regno I-
rael,

probari; quando reducenda est Arca, &c. Quia verò vniuersum Populum repræsentant, vniuersus tum Populus convenisse dicitur. Idem denique Ionathan, Saulis Regis sententia damnatū, morti eximunt, ex quo à Rege ad Populum appellationem fuisse apparet. Ex quo verò Regnum propter Roboami superbiā scissum fuit, Synedrium Hierosolymitanum Septuaginta & vnus virorū, ea authoritate fuisse videtur, vt non secus ac Rex singulos, hi Regem iudicare possent. Huic autē præerat Dux domus Iuda, id est, Primarius quique, ex tribu Iuda electus, vt vrbi Hierosolymitanæ Primarius ex tribu Benjamin. Exēplis res dilucidior fiet. Ieremias missus à Deo, qui vrbi Hierosolymitanæ excidium nunciaret, ea propter damnatur primum à sacerdotibus & Prophetis, id est, à Iudicio seu Senatu Ecclesiastico. Demū ab vniuerso populo vrbis, hoc est, ab ordinariis vrbis iudicibus, Chiliarchis nempe & Centurionibus. tandem à Principibus Iehuda; id est LXXI. viris assidentibus ad nouam portam Templi, causa cognita absoluitur. Ij verò, in eo ipso iudicio disertè damnant Regem Iehorabin, qui Vriam Prophetam paulo antè si-

1. Chron. c.
29. v. 1.
1. Chro. 19.
v. 1.
1. Sam. c. 14.
ver. 45.

2. Chron. c.
19. ver. 1.
Nehc. 11.
ver. 9.

Ieremi. 26.
ver. 9. & 17.

milia comminantem crudelissimè truedasset. Alibi verò legimus, Sedechiam huius Synedrij auctoritatem adeò reveritū esse, vt Ieremiam à LXXI. viris, in tetrum carcerē detrusum non modo nō liberare, verū etiam vix in mitiorem transferre auderet. Suadētibus autē illis, vt in Ieremiæ mortem consentiret, respondet, eum in ipsorū manibus esse, seque ipsis contradicere nulla in re posse. Quin & veritus idē, ne in sermones, quos cū Propheta habuerat, inquirerent, quasi rationem eorū, quæ dixisset, redditurus, mendaciū cōminiscitur. Ergo erāt in hoc regno, regni officiarij rege superiores, in hoc, inquam, quod nō à Platone aut Aristotele, sed à Deo ipso omnis ordinis auctore, omnis Monarchiæ sumō institutore, institutū & ordinatum fuerat. Tales erāt in Persico imperio septem Magi seu Sapientes, item *ἐμβύμοι*, quasi honoris regij consortes, & qui regū aures & oculi nuncupabantur, quorū iudicio reges acquieuisse legimus. In Spartanò Ephori, ad quos à rege appellabatur; quique ipsos etiā reges iudicabant, vt est apud Aristotelem. In Ægyptiaco ministri publici regi per Populū eligi tradique soliti, eò tantū ne adversus leges quidquam com-

Ierem. 37.

38.

liber 2.

Aristot. lib.

5. Pol. c. 11.

c. 7.

lib. 3.

mitteret. Ut verò Aristoteles reges, quibus eiusmodi officarij adiunguntur, legitimos passim vocat, ita etiã non veretur dicere, vbi ij desint, non Monarchiã esse, sed aut planè barbaricã Tyrannidẽ, aut Tyrãnidi quãproximã dominationem. In Romano hunc locũ obtinebãt Senatores & Magistratus per Populũ creati soliti, Tribunus Celerũ, Præfectus vrbi, & cæteri, adẽdò vt à rege ad populum provocatio esset. quod Seneca è libris Ciceronis de Re-pub. citat, & historia Horatij tergemini, ob cẽdẽ sororis à regiis iudicibus damnati, & à Populo absoluti, satis indicat. Sub Imperatoribus verò, Senatus, Consules, Prætores, Præfecti Prætorio, Præsides Provinciarũ; quæ Populo Senatuque tribuebãtur, qui propterea omnes Magistratus Populi Romani vocabantur. Itaque cum decreto Senatus, Maximinus Imperator, hostis Reipublicæ iudicatus esset, inque cum Maximus & Albinus à Senatu Imperatores creati essent, milites iurarũt, se fideliter obsequuturos Populo Romano, Senatu & Imperatori, vtcumque sub Tyrannide hoc ius violaretur. Ad hodierna verò imperia quod attinet, (Turcicũ, Moschicũ, & alia huius generis, magna la

*Herod. lib. 8
in orat. Ma-
ximi & Al-
bini ad mi-
lites.*

trocinia, magis, quã imperia sunt) nullũ
 omnino est, quod si nõ hoc tẽpore, saltem
 olim non ita administratũ fuerit. Quod si
 verò illorũ culpa & desidia factũ est, vt qui
 busdã locis deteriorẽ Rẽpublicã posteri
 acceperint, tenentur nihilo minus, qui eũ
 locũ hodie obtinent, ad antiquum statum
 omnia, quantũ in se est, revocare. In Ger-
 manico, quod per Electionem confertur,
 sunt Electores & Principes tum Laici, tũ
 Clerici, Comites, Barones, Ciuitates, Ci-
 uitarũque Legati, qui vt suis quique lo-
 cis Rẽpublicam curant, ita etiam in Co-
 mitiis, vniuersi Imperij Maiestãtẽ, quan-
 do opus est, repræsẽtant. vbi, nequid Res-
 publ. ex priuatis Cæsaris studiis odiũve
 detrimenti capiat, prospicere tenentur.
 Itaque alius est imperij, alius Imperatoris
 Cancellarius, alij atque alij huius & illius
 officarij, diuersa æraria, diuersi quæsto-
 res. Et adeo quidem vulgatum est, Impe-
 rium Imperatori anteferri, vt Imperator
 imperio hominum præstare passim di-
 catur. Consimiliter in Polonico eum lo-
 cum obtinent Episcopi, Palatini, Castel-
 lani, Nobiles, Ciuitatum regionũque
 Legati extra ordinem cõvocati, quorum
 in cõtũ tantum nouæ cõstitutiones fiunt,
 &

*Speculum
 Saxonici.*

& bella decernuntur. Ordinariè verò Re-
 gni Polonici Còsiliarij, Cancellarius Rei-
 publ. Polonicæ, &c. et si suos interea Rex
 cubicularios, œconomos, ministros & do-
 mesticos haber. Apud Polonos verò, qui
 disputet, vter potior sit, Rex, an vniuersus
 Regni populus per optimates repræsen-
 tatus, perinde faciat, ac qui Venetijs dis-
 putet, vtrum dux Republica superior sit.
 Quid autem de iis Regnis dicemus, quæ
 per successionem deferri dicuntur? Nihi-
 lò sanè secius res se habet. Regnum Fran-
 cicum, quod cæteris non ita pridem legū
 & ordinū præstantia anteponebatur, ita
 olim constitutum fuit. Et si verò qui eum
 locum tenent, suo officio minus satisfa-
 ciunt; non eò tamen minus tenentur. Ha-
 bet quidè Rex suum magnum magistrū,
 seu Archiœconomum, suos cubicularios,
 venatores, scutarios, pincernas & cæte-
 ros, quorum officia olim à Rege adeò pen-
 debant, vt eo vita functo, suo ipsi officio
 planè defuncti viderentur. Vnde etiam nū
 post finem luctus Regij, magnus Magister
 seu Archiœconomus, quædam quasi con-
 cepta verba pronunciare solet, quibus fa-
 miliam Regiam dimittit, ac sibi quemque
 prospicere iubet. At nihilominus suos ha-

bet Regnum Francicū officarios, Maiorem Palatij, qui postea Comes stabuli nominatus fuit, Mareschallos, Amiralium, Cancellariū seu magnum Referendariū, Secretarios, Quæstores & cæteros: qui quidem olim non nisi in cōcilio publico trium ordinū Cleri, Nobilitatis & populi creabantur. ex quo verò Parlamentū Lutetianum statarium factum est, non prius in eo gradu constituti censentur, quàm à Senatu Lutetiano recepti & comprobati sint, & neque etiam absque eiusdem consensu & authoritate destitui possunt. Isti verò omnes, primū Regno, id est, vniuerso populo, deinde Regi, tamquam eius curatori fidem dant. quod vel ex ipsa iuris iurandi formula perspicuum est. Comes stabuli verò in primis, quando Ense liliato per Regem accingitur, (vt ex verbis, quæ Rex ipse pronunciat, apparet) eo accingitur, vt Rempub. tuearur atque defendat. Habet præterea Regnum Francicum suos sive Pares, tamquam Regis cōsortes, sive Patricios, tamquam Reipubl. Patres, singulos à singulis Regni Provinciis denominatos, quibus Rex inaugurandus, tamquam vniuerso Regno, fidem dare solet. Ex quo, illos Rege superiores esse, li-

*Aimonius
lib. 5. c. 26.
in Carolo
Caluo.*

*§ filius fã.
Instit. qui-
bus mod. ius
patriæ pot.
soluitur.*

se, li-

se, liquet. Hi verò vicissim iurant, se non Regem, sed Regium diadema tuituros, Rempubl. consilio adiuturos, sacro Principis cōsilio in eam rem, pacis bellive tēpore, affuturos, vt ex formula Patriciatus liquidò patet. Itaque non secus ac Pares Curiaē Longobardico iure, in sententiis ferendis, feudi domino non modò assidebāt, verū etiam inter ipsum saepe superioris feudi dominum & vasallum cognoscebāt. Videmus etiā hosce Franciæ Patricios, inter Regē & subditos saepe diiudicasse; adeo quidē, vt cum Carolus VI. in Ducē Britanniaē sententiam ferre vellet, obstant illi, dicerentque, nō Regis, sed Pariū esse eiusmodi iudicium, quorum auctoritati nil derogare posset. Hinc etiam hodie Senatus Lutetianus, qui curia parium seu Patriciorū nuncupatur, quasi Iudex inter Regem & populum quadamtenus cōstitutus, imò inter Regem & priuatū quemlibet, singulos aduersus Regis procuratorem asserere, si quid cōtra ius invadat, quasi obligatione tenetur. Præterea si quid Rex domi statuat edicātve, si quid cū vicinis Principibus paciscatur, si quod bellū gerendū est, si quæ pax, vt nuper cū Carolo V. facienda, authorem senatum fieri q

*Renat.
Choppinus
lib. 3.*

portet, & in eius acta omnia, quæ ad Rempublicam pertinent, referri. Quæ quidem non prius rata sunt, quam ab eo comprobata fuerint. Ne verò Regem metuerent Senatores, neque olim in eum gradum, nisi à Senatu nominati cooptabantur, neque absque eiusdem authoritate, legitima de causa exauctorari poterant. Denique & literæ Regis, nisi à Secretario Regni subscribantur, & rescripta nisi à Cancellario (qui cancellandi potestatem habet) obsignentur, nullam authoritatem habent. Sunt & Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, Castellani, item in Urbibus Maiores, Vicarii, Consules, Sindici, Scabini, & cæteri, quibus aliqua sigillatim ad Regem, aut urbem cõmendata est, ut populus tueantur, quatenus eorum iurisdictionis partem, et si quædam ex illis dignitatibus hereditariæ hoc tempore habentur. Et hæc quidem ordinariè. At præter hæc, quotannis olim, post verò aliquantò, quotiescumque saltem necessitas postulabat, habebatur trium ordinum conventus, quo regiones urbesq; omnes alicuius nominis suos Legatos mittebant, & quidem Plebei, nobiles, Ecclesiastici in vnaquaque sigillatim, ubi de his, quæ ad Rempubl.

perti-

Aimoinus.

pertinebant, publicè statuebatur. Eius vero conventus ea fuit perpetuò authoritates, vt non modo, quæ ibi statuta forent, sacra sanctaq; haberentur, seu pax facienda, seu bellum gerendum, siue Regni Procuratio cuiquam deferenda, siue vectigal imperadum esset: verum etiam reges luxus, desidia, tyrannidive causa in cœnobis detruderentur, eoq; authore, vniuersæ adeo stirpes regni successione priuaretur, nō secus ac primum, Populo authore, ad regnum vocatæ fuerant. Nempe quos cōsensus extulerat, dissensus exturbabat: quos virtutum paternarum imitatio, in eam quasi hereditatem vocarat, degener & ingratus animus, vt incapaces & indignos fecerat, ita & exhæredes faciebat. Ex quo sanè liquet, successionem tollerataam quidem ad vitandū ambitum, secessionem, interregnum, & alia Electionis incommoda. At sane vbi grauiora damna cōsequerentur, vbi regnū Tyrannis, vbi regis solium Tyrannus invaderet: Populi legitimū conventum, & Tyrāni regisve ignavi expellendi, adve agnatos deducendi, & boni regis in eius locum adsciscendi, auctoritatem sibi perpetuo retinuisse. Nimirū habebant fortè hoc à Gallis Franci, autho

H

*Cæs. lib. 5.
& 7. de bel
Gallico.*

re Cæsare lib. V. de bello Gallico. Fatentur enim Ambiorix Rex Eburonum, ea fuisse tum regum Galliæ imperia, vt non minus Populus ritè convocatus, in regem, quàm rex in Populû, authoritatis haberet. Quod etiam in Vercingetorige apparet, qui corâ Populi cœtu causam suam agit. In regnis Hispaniæ, præsertim Aragonum, Valentino, Catalanico, ita etiam sese habet. Est enim penes Iustitiam Aragonicam, quam vocant, summa regni authoritas. Itaque non verentur magnates, qui populum representant, regem his verbis tum in ipsa inauguratione, tum tertio quoque anno in conventu publico disertè compellare: **TANTVM** valemus nos, quantum vos: at super nos ambos est, (Iustitiam Aragonicam intelligunt) qui magis imperat, quàm vos. Sæpe verò, quæ rex rogauit, Iustitia illa abrogat; quæ edixit, vetat. Tributum verò indicare nullum vsquam absque eius conventus authoritate ausit. In Anglico & Scotico penes Parlamentum, quo tantis ferè haberi solitum, summa rerum est. Parlamentû verò vocant, Ordinum-regni conventum, vbi Episcopi, Comites, Barones, Ciuitatû, Regionûve legati communi suffragio de republ. statuunt. Cuius vsq;
adco

adeò sacrosancta est authoritas, vt, quæ semel sanxerit, regi abrogare sit nefas. Omnes verò regni officarij ab eo conventu fasces accipere solent, quiq̃ue ordinariè regi reginæve in consilio assident. In summa: cætera regna Christiana, Hungaricū, Bohemicum, Danicum, Suedicum, & reliqua, suos regni officarios regiūve imperij consortes habent, quos sua authoritate aliquādo vios esse, vel in regibus ipsis exauctorandis, aut historiæ docent, aut recens memoria satis ostendit. Nec verò est, quòd iccirco potentiam regiam minui putemus, regesve quasi capitis diminutionē passos. Deum certè non eo minus potentem censemus, quòd per se peccare non possit, neque eius imperium angustius, quòd ruere & pessum ire nequeat. Neque ergo regem, si, qui per se peccare posset, aliena ope sustinetur; si quod fortè imperiū sua negligentia culpave amisisset, aliena prudentia diutissimè retineat. An enim eo minus sanum aliquē putes, quòd Medici ei assideāt, qui ipsum ab intēperie dehorretur, qui noxiōrū ciborū esu interdicit, qui etiā invitū sepe ac renitentē purgent? An verò medicos illos, qui illius salutem curant, an adultores, qui insalubria

quæque obtrudunt, magis amicos putest
 Hæc itaque distinctio omnino adhibenda est. Alij sunt amici Regis, alij Cæsaris. Amici Cæsaris sunt, qui Cæsari inferuñt, amici regis imperatorisve, qui Regno. Cum enim quis regni causa, rex dicatur, regnūque in Populo consistat, regno verò perditō, labefactatōve, aut omnino rex esse desinat, aut minus saltem rex sit: qui sanè regni vtilitati student, regis verè amici sunt; qui regni vtilitatem negligunt aut evertunt, verè hostes. Ac vt neq; regnum à Populo, neque regē à regno; ita nec amicos regis à Populi regnūque amicis separare vllō modo possis. Imo verò cum, qui verè Cæsarem amant, regē eū, quàm priuatim malint: regem verò absque regno habere non possint: iidem sanè regni, qui & Cæsaris amici erunt. qui verò Cæsaris magis, quàm regni, siue Populi amici videri volent, adultores verè & hostes perniciosissimi censendi erunt. Quod si verò illi verè amici sunt, an non regē eo potentiorē & stabiliore fore manifestū est, vt Theopompus Ephoris institutis dicebat, quo plures & potentiores erunt ij, quibus Populi regnūve vtilitas cōmēdata cōmissaq; fuerit?

Dices verò fortasse; Tu mihi Patritios,
 opti-

optimates, regni officarios narras. Ego An præscri-
ptio obstat. vero contrà, nil præter larvas, & antiqua, tanquã in Tragœdiis, paludamenta video: antiquę verò libertatis & authoritatis vix vlla vsquã vestigia cerno. Denique, plerisque passim sua curare, regibus assentari, Populo illudere videas: vix vsquam, qui Populi eviscerati misereatur, nedum qui misero opẽ ferat, invenire possis. Quod si qui verò eo animo aut sunt, aut esse putantur, rebelles & perduelles iudicantur, exulant, ac tantum non victum quęritare coguntur. Quid? ita res se habet. Tanta ferè semper, & vbique locorum fuisse videtur aut regum audacia, aut optimatũ partim prævaricatio, partim ignavia, vt reges quidem eam, qua hodie plerique insolescunt, licentiam, quadam quasi longi temporis præscriptione vsucepisse: Populi verò authoritatem suam aut tacitè celsisse, aut nõ vtendo amisisse videantur. Sic nempe plærumque accidit, vt quod omnes curare tenetur, curet nemo; quod omnibus cõmissum est, nemo sibi commendatum putet. Nihilominus tamen adversus Populũ neque præscriptio, neque prævaricatio ista quidquam facit. Vulgatum est, nullam fisco præscriptionem nocere; multò verò

minus Populo vniuerso, qui rege potior est, cuiusque gratia Princeps id priuilegium habet. Curenim alioqui, cum fisci Princeps administrator tantum sit, Populus verò, vt inferiùs probabitur, verè proprietarius? Deinde: an non scitum est illud; libertati nulla, ne diutissima quidem seruitute, violentia præscribi posse? Quod si verò reges à populo constitutos fuisse, qui ante D. fortè annos viuebat, non ab eo, qui hodie extat, obiciias: at, inquam ego, etsi moriuntur reges, populus interim, vt neque vlla alia Vniuersitas, nunquam moritur. Vt enim perennem fluuium fluxus; ita & populum immortalem ortus & interitus vicissitudo facit. Itaque vt idem est, qui ante mille annos, Rhenus, Sequana, Tyberis; idem etiam est populus Germanicus, Gallicus, Romanus; (nisi fortè coloniæ intervenerint) nec aut a quæ fluxu, aut indiuiduorum mutatione, ius eorum vllatenus immutari potuit. Præterea si non populo, sed patri regnum acceptum ferunt, hic verò auo, & ita deinceps, an plus iuris potuit ille ad alium transferre, quàm ipse habuerit? Quod si verò non potuit; (vt certè non potuit)

an

*L. proponetur. 76.
D. de iudiciis, l. qui vos suas. 98.
S. ult. de solution. l. inter stipul. 83
S. sacram. D. de verb. oblig.*

Vlpian. de reg. iuris, l. 54.

an non manifestum est, quicquid præterea sibi arrogarit, non magis eum, quàm prædonem quemlibet vlturpare posse? Populum verò contrà perpetuæ evictio- nis ius integrum habere? Ergo, quòd in aliquo regno Optimates aliquamdiu oppressi fuerint, populo præiudicare non potest: quin potius, vt non audiretur ser- uus, qui, quòd dominum diutissime ca- prium detinisset, non modò se li- berum iactaret, verùm etiam necis vi- tæque potestatem sibi in dominum ar- rogaret; neque prædo, qui quòd aut XXX. annos prædatus, aut prædonis filius esset, sese extra culpam esse puta- ret; imò verò, quò diutius, eò gra- uius puniretur: ita sanè minimè audien- dus princeps, ferendusve fuerit, qui, quòd Tyranno successit, populúmve, à quo ipse regnum accepit, mancipij lo- co diu habuerit, aut optimatibus vim fe- cerit, quidquid libuerit, sibi licere, aut iu- re concedi putet. Neque enim demunt anni quidquam iuri populi, sed addunt iniuriæ Regis. Quid verò, si optimates ipsi cum principe collusere? quid, si pro- dita causa, Populum vinctum quasi, in

manus Tyranni prodidere? Istáne præ-
 varicatione proditióneve authoritas Po-
 puli in Regem planè translata videbitur?
 An,inquá, eo factó quicquam aut libertati
 Populi demitur, aut Principis licentiæ ad-
 iungitur? Sibi ipsi imputét, dices, qui eius-
 modi hominú perfidá fidem elegerint. At
 enim sunt isti, tanquam Patroni, qui vtili-
 tati publicæ, Populique salutí & libertati
 patrocinentur. Itaque non secus ac Patro-
 nus cum clientis adversário de quota li-
 tis, vt loquuntur, pactus, si clientis causam
 prodidisset, ei minimè noceret: nò potest
 sanè ista quasi Magnatum, in damnú ne-
 cémque Populi inita conspiratio, quid-
 quam eius iuri detrahere. Verum & illi in
 pœnam legis, quæ in prævaricatores lata
 est, incident, & his, ac si res omnino inte-
 gra esset, & patronum aliú eligere, & ius
 suum denuo persequi, lex permittet. Er-
 enim si Populus Romanus Imperatores
 suos noxæ dedit, qui ad Furcas Caudinas
 indecorè cum hostibus pepigerant, coacti
 licet, & in summas angustias redacti, nec
 ea se pactione vllatenus teneri iudicauit;
 an non multò minus tenebitur Populus
 id iugum pati, quod non vi, sed vltro, non
 mortis metu, sed lucri cupidine, aut si, qui
 excu-

excutere debebant, imposuerint, aut qui poterant, tolerarint.

Iam verò cum à Populo reges constituti sint, iisque quidam quasi imperij confortes adiuncti, qui ipsos in officio continent, & singuli quidem rege inferiores, vniuersi verò superiores: sequitur, vt videamus, cur primùm constituti fuerint, & quod sit ipsorum maxime officium. Iustum enim demum quid ac bonum cēsetur, cum eum finem attingit, ad quem institutum est. Primum sanè palam est, homines natura liberos, seruitutis impatientes, & ad imperandum magis, quàm ad parendum natos, quò nisi magnæ cuiusdam vtilitatis causa imperium alienum vltro elegisse, & suę quasi naturæ legi, vt alienam ferrent, renunciaſſe. Neq; enim, ait Æsopus, equus liberè antea vagari solitus, frenum fessoremve vnquam, nisi Tauri vincēdi spe, admisisset. Non itaque existimemus, electos fuisse reges, vt bona multorū sudore parata, in proprios vsus converterent: quisque enim sua amat, suaque sequitur. neque, vt publica potentia ad suam libidinem abuterentur: quisque enim ferè potentiores aut odio, aut invidia prosequi solet. At sanè, vt tum singulos à mutuis, tum vniuer-

Quis sit Re-
gum fini s.

H 5

fos ab externis iniuriis, seu iure dicundo,
 seu vim vi repellendo, defenderent. Pro-
 pterea, inquit Augustinus, qui aliorum
 utilitati consulunt, imperare dicuntur,
 ut vir uxori, parentes filiis: ij verò, qui-
 bus consulitur, obedire. etsi qui ita im-
 perant, iis verè inserviunt, quibus im-
 perare dicuntur. quia, ut ait idem, do-
 minandi cupiditate non imperant, sed
 officio consulendi; nec principandi su-
 perbia, sed providendi misericordia.
 Seneca verò epistola XCI, Penes sa-
 pientes, ait, aureo seculo regnum erat.
 Hi continebant manus, & inferiores à va-
 lidioribus tuebantur. Suadebant, dis-
 suadebantque, & utilia atque inutilia
 monstrabant. Horum prudentia, ne
 quid deesset, suis providebat. Fortitu-
 do arcebat pericula, beneficiis augebat
 ornabatque subiectos. Officium erat im-
 perare, non regnum. Nemo quantum pos-
 set adversus eos, experiebatur, per quos
 caperet posse, &c. Imperare ergo nihil al-
 iud est, quàm consulere: Imperij finis v-
 nicus, populi utilitas. Imperatorum re-
 gumque officium vnum, ut populo con-
 sulant. Regia verò dignitas non est pro-
 priè honos, sed onus; non immunitas, sed
 munus

munus; non vacatio, sed vocatio; non licentia, sed publica seruitus; quæ ideò honore afficitur, quòd primis illis temporibus molestias illas, nisi honore quasi conditas, vix quisquam degustare voluisset. Ut nihil eo verius sit, quod ille dicere solebat: Si, quantis molestiis diadema regium involutum esset, omnes cognoscerent, qui vel in via repertum capiti imponere vellet, inventum iri neminem. Cùm igitur MEVM illud, & TVVM, orbem invasissent, ac de rerum dominio inter ciues, mox verò etiam de finibus inter finitimos bella exorirentur: populus ad vnum aliquem confugere cœpit, qui tum, ne tenuiores à diuitibus; tum, ne vniuersi à finitimis vim paterentur, iustè fortiterque provideret. Ut verò aut lites, aut bella magis ingruebant, is etiam eligebatur, cuius de fortitudine, aut de industria, magna erat omnium opinio. Itaque reges olim creati sunt, ut domi ius dicerent, foris verò exercitum ducerent: nec modò hostium excursiones, agrorum depopulationes, cæterasque corporis calamitates depellerent; verùm multò magis flagitia, scelera, vitia arcerent à republica, aut coercerent: quorum

alterum bello, alterum iure perficitur. Id verò ex omnibus tum sacris, tum prophanis Scriptoribus planū esse potest. Populus Dei primū Regem alium non habebat, quā deum. Quia enim in medio Populi versabatur, & respōsa inter Cherubim in grauioribus causis edebat, & duces belli extra ordinem iudicēque designabat: vicariis opus esse apud eos nō videbatur, qui summi regis præsētia perpetuò fruerentur. Ethnici verò, qui tantis beneficiis carebant, in eum finem reges instituerūt. Itaque cum Populus Dei, iniustitiæ filiorum Samuelis pertæsus, & senectuti Samuelis minus confidens, regem exemplo cæterarum Gentium, id est Ethnicorum, postulat: Da nobis, inquit, regem, qui nos iudicet, qualem cæteræ gentes habent. vbi primum & præcipuum regis munus attingit. Paulo verò pōst, vtrumque. Quin imo habebimus, ait, Regem super nos, vt cæteræ Gentes. Rex noster nos iudicabit, & exhibit ante nos, & acies nostras instruet. At illud semper primo loco, quia ordinarium & perpetuum est: hoc non nisi extra ordinem, & vt loquuntur, in casu. Hinc Aristoteles, temporibus Heroicis, reges omnes, iudices & duces belli fuisse, ait.

Sam. c. 8.
5. & 20.

ait. Lacedæmoniorum verò reges, suo etiã tempore in exercitu tantum (nec tamen sine scyrala, id est mandato Ephororũ) absolute imperasse. Similiter cum Mediper effrænem licentiam mutuis sese iniuriis perpetuò vexarent, Deiocem tandè, cuius in arbitrationibus spectata fuerat iustitia, primùm Iudicem, mox & Regem elegerunt, satellitèsque ipsi, quo facilius potentiores quosque reprimere possent, attribuerunt. Cicero verò omnes olim Reges, fruendæ iustitiæ causa cõstitutos fuisse, ait, eandemq; omnino Regum constitutorum, quæ Legũ, rationem fuisse, quò nempe ius omnibus æquabile foret. Quæ vel ex ipsa vocum vi, in omnibus ferè linguis, manifesta esse possunt. Reges, à regèdo. regebant enim fines tum publicos, tũ priuatos. Imperatores, duces exercitus, Principes, qui primi in acie; vnde principia apud Liuium. Græcis βασιλῆς, columna populi, ἀρχαί, Principes, ἡγεμόνες duces exercitus. Hebræis, Iudices, qui & Reges aliquoties in libro Iudicum. Germanis Kønigen/ Reges, sive à fortitudine, sive à prudentia: Herzogen/ Duces, qui acies educunt; Comites, Grauen/ quos ex antiquis Alemanorum legibus Iudices

Arist. in
lit. c. 11. l.
3. lib.

Herod.

ces fuisse constat. In summa: cùm Ho-
 merus vocat reges *Δικαστάς*, aut de-
 scribit Agamemnonem, *Ἀμφότερον βασιλῆα
 τ' ἄγαθον, κρατῆρ' ἰαχμητῆρ:* & Ovidius Erich-
 teum,

Iustitiâ dubium, validisne potentior armis;
 exactissimè duobus verbis, regum o-
 mnium principumque officium definiisse
 videntur. Hæc de Ethnicorum regi-
 bus, quorum quidem exemplo Iudæi
 reges & petierunt, & constituerunt.
 Itaque Regina Saba Salomoni dicit, i-
 psum à Deo constitutum esse, vt iudi-
 cium & iustitiam faciat. Ipse verò; Tu me
 Domine elegisti in Regem populi tui, &
 iudicem filiorum filiarumque tuarum.
 Propterea boni reges, quales David, Io-
 saphat, & cæteri, quia omnibus ius ipsi
 dicere non potuissent, (etsi in grauiori-
 bus causis, vt è Samuele apparet, supre-
 mum sibi iudicium recipiebant) nil prius,
 neque antiquius habuerunt, quàm vt iudi-
 ces bonos, & peritos vbique locorum cõ-
 stituerēt, remque iudicariam sollicitè cu-
 rarēt, seque gladio magis ad ciues impios
 coërcēdos, quàm ad hostes arcēdos, accin-
 ctos esse putauerunt. In summa: Princeps,
 ait Apostolus, est minister Dei, in bonum

&

& commodum subditorum institutus, gladioq; tuendis bonis adversus improbos accinctus; cui in eam rem incumbenti honor debetur. Cum itaque reges in commodum subditorum à Deo instituti, & à Populo constituti sint, commodum verò illud duabus maximè in rebus cernatur; iustitia inter ciues, fortitudine adversus hostes: eum sanè principem, qui suæ tantum utilitati, libidine inseruit, qui iura omnia negligit & pervertit, qui in Populum quovis hoste sævior & truculentior est, Tyrannum propriè dici posse: quæ verò ita administrantur imperia, utcumque lata sint, non nisi magna latrocinia esse, consequitur.

Hic nobis ulterius paulò progrediendum est: an etenim Rex, quia iuri dicundo præest, ex arbitrio suo ius dicet? Ræxne, inquam, à lege, an Lex à rege pendebit? Philonidas: ἐκ ἄξιου ἀδελφῶν δέησεν ὁ δίδου. καὶ νόμον, πρὸς τὸς πολέμους δὲ ἄξιον αὐδρείας κρείσσει. ἔπειθ' ἀπὸ δὲ δικαίου ἄξιον ὑπὸ λαοῦ καλόν. Respóderet Pausanias Spartanus vnico verbo: Legibus in homines, non hominibus in Leges auctoritatem convenire. Quin & Agesilaus ipse Spartæ rex, Imperatorem Legum imperata facere oportere affirmat.

August. lib.
4. c. 4. &
de Cimit.
Dei.
Vtrum praestet Rex
Legi.

*Cicer. lib. 2.
Off.*

Verùm est, quòd rem ipsam altiusculè re-
petamus. Certè cum Populus ius æquabi-
le quæreret, id si ab vno iusto & bono vi-
ro consequeretur, eo contentus erat. At
quia vix id fieri poterat, & rarò continge-
bat: sæpè verò, dum arbitria Regum, legū
instar essent, eveniebat, vt alia aliis loque-
rentur: Leges tum, quæ cum omnibus
vna eadèmq; voce loquuntur, à pru-
dentioribus, & cæteris Magistratibus pro-
ximè inventæ fuerunt. Regibus verò
id præcipuè muneris commendatum, vt
legum custodes, ministri & conseruatores
essent. Interdū etiam, quia lex in omnem
eventum prospicere non potuerat, quæ-
dam ex eadem æquitate naturali supple-
rent. Ne verò legi vim facerent, optima-
tes, de quibus antea, subinde regibus à Po-
pulo adiuncti fuerunt. Itaque est, quod
reges legi ipsi pareant, eamque tanquam
reginam agnoscant, & impotētiam illam
muliebrem magis, quàm potentiam, de
qua Satyricus: Sic volo, sic iubeo, sit pro
ratione volūtas, à se alienissimam esse de-
bere putent. Nec verò eò se minus impe-
rare sentiant, quòd legi obsequatur. Cum
enim lex quoddam quasi organum sit, di-
uinitus datum, quo societates humanæ
regan-

Iuuenalis.

regantur optimè & ad beatum finem dirigantur; perinde ridiculi fuerint reges, qui legi obsequi turpe duxerint, ac Geometra foret, qui regula, gnomone, cæterisque organis, quæ à peritissimis quibusque ad agrimentionem adhiberi solent, vti absurdum & indecorum putaret: aut nau-ta, qui phantasia sua duce, temere errare & vagari, quàm ad versoriam, seu pixidem nauticam cursum nauis rectè dirigere mallet. Quis verò ambigat, quin legi, quàm regi parere, id est homini, vtilius & honestius sit? Lex est boni regis anima: per hanc mouetur, sentit, viuit. Rex Legis organum, & quasi corpus, p quod illa suas vires ex-erit, sua munera obit, sua sensa eloquitur. Animæ verò, quàm corpori, parere, iustius est. Lex est multorum prudentum in vnum collecta ratio & sapientia. Plures autem oculatiores & perspicaciores sunt, quàm vnus. Tutius itaque est Legem, quàm hominem, quantumvis perspicacem, ducem sequi. Lex est ratio siue mēs, ab omni perturbatione vacua, non ira, non cupiditate, non odio, non studio mouetur, non precibus, non minis flectitur. Homo contra, quantumvis rationis particeps sit, ira, vindicta, aliòve subinde appetitu vincitur, ra-

pitúrque. & ita variis affectibus perturbatur, vt sui ipse compos non sit: nempe, quia ex appetitu & ratione constat, quin hic interdum vincat, fieri nequit. Itaque Valentinianus, imperator bonus alioqui, quia duas vxores simul habere voluit, idē singulis lege permisit. Cambyfes Cyri filius, nuptias cum germana sorore, quia sororem deperibat, licitas esse voluit. Chabades Persarum rex, adulteriorum pœnā sustulit. Tales verò subinde leges expectemus oportet, si legem regi subiectam esse volumus. Denique lex est mens, vel potiùs mentiū congregata multitudo: mens verò diuinę auræ particula, vt qui legi parer, deo parere, deumque arbitrum quodammodo facere videatur. Contrà verò quia homo ex mente diuina, & anima illa belluina constans, sibi sæpe non constat, sæpe dementat & insanit; cùm verò ita afficitur, non iam homo, sed bellua est: qui Regi parere mauult, quàm Legi, belluæ, quàm dei imperium malle viderur. Itaque, ait Aristoteles, Alexandri licèt præceptor, Diuinitatem cum nulla re aptiùs, quàm cum antiqua lege Societatis humanæ bene constitutæ conferre queas. Eam qui Reipub. præficit, Deum præficit: qui homi-

Aristot. lib.
de Mundo,
lib. 3 Po-
t. c. 7.

hominem, verè belluam. Quò etiam Prophetæ alludere videntur, qui immania illa imperia, belluarum rapacium nomine passim depingunt. An non verò planè bellua erit, qui cæcum, quàm oculatum; amentem, quàm mentis competentem; belluam, quàm Deum, ducem sequi malit? Inde verò factum est, inquit idem, ut cùm primis temporibus reges absolutè imperarent, quorum arbitrium legerat, paulo post inter politiores & ciuiliores passim legitimi fierent, id est, Legibus seruandis custodiendisque obligarentur: absoluta verò illa potestas, penes Barbarorum reges tantùm maneret. Et eam quidem tyrannidi proximam idem ille vocat, tyrannidemque absolutè vocasset, nisi à belluis illis spontè recepta fuisset. At non est forte regium, dices, voluntatem legibus alligatam habere. Imò, inquam, nil magis regium, quàm legum vinculis coercere libidinem. Miserum est, non facere omnia, quæ velis: miserius verè, velle, quod non licet: miserimum, posse facere, quod ita velis. Videor mihi audire Durionium Tribunum plebis, aduersus legem Sumptuariam his verbis intercedentem: Frēni

sunt iniecti vobis, Quirites, alligati & constricti estis durissimo seruitutis vinculo. Perit libertas. Lex data est vobis, quæ vos frugi esse iubet. Quid verò opus est libertate, si volentibus luxu perire, nō licet? Idem ferè hodie reges plærique regumque adultores: Perit regia dignitas, nisi regnū nobis perdere liceat. Perierunt reges, si leges conseruantur. Miserum forètè est viuere, ni quotiescunque infania vexaris, tibi manus conscire conceditur. Quid enim, quæso, aliud faciunt reges, qui legibus vim faciunt, sine quibus nulla vnquam non modò imperia, verum etiam

Cice. lib. 2. off. latrocinia consistere potuerunt? Valeant ergo Aulicorum assentatorum impia nugamenta, qui reges numina, regum respōsa oracula vocant; nec verò verentur regibus suadere, nil per se iustum esse, sed vt rex ita vel secus iusserit, iustum iniustumve fieri; quasi deus ipse sit, qui peccare nullo modo possit. Certè iustū est, quicquid Deus vult, eò tantum, quia vult. At quidquid rex vult, iustū prius esse debet, quàm ipse velit. Neque enim quid iustum est, quia rex sanxit: sed iustus est rex, qui quæ per se iusta sunt, sancta esse iubet. Itaque non dicemus, quod Anaxarchus Alexandro,

dro, de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxio: Themis atque Iustitiam assidere regi, non secus ac Ioui, quæ quicquid ei cordi fuerit, confestim sanciant. Quin potius regnis præsidere, quæ, si reges legum maiestatem violent, lædantve, pœnas ab illis grauißimas reposcat. Non, quod Thrasymachus ille Chalcedonius, Principum vtilitate & libidine ius omne definiri: quin imò Principum vtilitatem iure terminari, libidinè legibus coerceri. Non, quod mater Antonino Caracallæ, quod libet, licere: verùm, quod per leges licet, collibescere debere. Non denique, quod ipse Caracalla, Imperatores leges dare, non accipere. Quin potius in omnibus regnis bene constitutis, regem à populo leges, quas tueatur, quâsque intueatur, accipere. quod si quid cõtra eas, inue earum fraudem faciat, iniustum iudicari. Hæc exemplis demonstrari possunt. Antequam rex esset in Israele, Deus illi Legè per Mosem præscripserat, tum Sacram, tũ Ciuilem, quam perpetuò ante oculos haberet. Vbi verò Saul electus est & à populo constitutus, Samuel eam ipsi descriptã tradit, quam diligenter custodiat. nec priùs cæteri reges, quàm in ipsius verba

Reges à Populo leges accipiunt.

Deut. 17.

iurati, recipiuntur. Ritus verò erat hic, ut
 vnà cum diademate testimonium (quod
 Legem Dei doctissimi quique interpre-
 rantur) regum capiti imponeretur. Cyrus,
 si quis leges patrias rùpere tentet, tanquã
 legum custos, legibus auxiliũ promittit,
 seque, cum inauguratur, iisdem colendis
 obnoxium facit, ut cumque Cambysi, filio
 Cyri, adultores quidvis licere obstre-
 rent. Reges Spartæ, quos legitimos vocat
 Aristoteles, iureiurando singulis mensi-
 bus renouari solito, Ephoris regni nomi-
 ne stipulantibus, se iuxta Leges patriæ à
 Lycurgo latas, regnatos iurabant. Hinc
 Archidamus, Zeuxidami filius, rogatus,
 quinam essent Spartanę ciuitatis præfecti?
 Leges, ait, & legitimi magistratus. Ne ve-
 rò leges contemptui essent, diuinitus in-
 spiratas, vel potius à deo ipso cęlitus ac-
 ceptas iactabant, quò non ab hominibus
 homines, sed à Deo Opt. Maximo se iudi-
 cari putarent. Ægyptiorum reges omnia
 agebant iuxta Legum decreta, seque legi-
 bus parendo beatos fore profitebantur.
 Romulus Romanum regnum instituens,
 cum Senatu ita paciscitur, ut Populus Le-
 ges ferat, ipse ne rumpantur, provideat,
 legumque custos habeatur, Antiochus

III. A-

1. Sam. c. 10
 ver. 25. &
 pasim.

1. Chro. c. 11.
 ver. 3.

2. Reg. c. 11.
 ver. 17.

& 12.
 Xenoph. l. 1.

8. Padias.

Xenoph. de
 Res. Laced.

Dionys. Ha-
 lic. lib. 1.

III. Asiæ rex, omnibus regni sui vrbibus scripsit: Si quid in literis, quæ eius nomine scriberetur, legibus repugnaret, crederet, se ignaro scriptas fuisse, & propterea non parerent. Et si verò Iureconsulti quidam dicunt, Cæsare Octavianum Senatus decreto solutum fuisse legibus; Theodosius tamen, & omnes iusti Imperatores sese legibus alligatos esse professi sunt, ne, quod vi extortum fuerat, iuris locum haberet. Nimirum armis & potentia Cæsaris prostrata respublica, nil aliud poterat liberè dicere, nisi se libertatem amisisse. Quia verò Cæsarem, Tyrannum nominare non audebat, legibus solutum, quod idem erat, ac planè ex legem prædicabat. Idem verò ius in omnibus orbis Christiani benè moratis imperiis perpetuò obtinuit. Neque enim Imperator, Rex Franciæ, reges Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, Hungariæ, & omnes omnino legitimi principes, Archidux Austriæ, Dux Brabantiæ, Comites Flandriæ, Hollandiæ, & reliqui prius in principatū recipiuntur, quàm Electoribus, Palatinis, Patriciis, Paribus, Optimatibus, Baronibus, se secundum leges patrias ius cuique suum reddituros, promiserint. Et hæc quidè adeo, ut provinciarum, imò ne

vrbiū singularū quidē municipalia iura, in consultis provinciis municipiisve ipsis, vllatenus immutare possint. Sin fecerint, non minus crimen Maiestatis in leges committant, quàm populus in ipsos, si secundum leges imperantibus parere recuset. In summa: Principes legitimi, leges à Populo accipiunt, diadema verò, honoris; sceptrū, potestatis insigne, vt & acceptas tueatur, & ex earum præcipuè tutela gloriam sibi quærant.

*Princeps
uas leges
re possit.*

Quid ergo est? An non licebit principi novas leges ferre, veteresve abrogare? Sanè, quia regis est, advertere non modò, ne quid contra, in ve fraudem legū fiat, verū etiam, ne quid in ipsis desit, aut redvnder, ne vetustate obsolescant, ne obliuione sepeliantur: si quid abrogandū, surrogandū, derogandū putabit, populū, populivè Optimates aut Ordinarios, aut extra ordinē convocatos admonebit, legemque rogabit. At sanè non prius iubebit, quàm ab iisdem ritè expensa comprobataque fuerit. Vbi verò iusserit, nō est amplius pœnitentiæ locus, eidem omnino parere tenetur. Quia enim plus exempla, quàm verba mouent; quam tulerit, ipse ferat oportet, cum frustra sanè & iniquè quodammodo

Prin-

Princeps à subditis postulare videatur, vt leges curent, qui quas custodire tenetur, ipse negligit. Neque enim reges à subditis impunitate, sed equitate & iustitia differre cōvenit. Propterea Augustus, etsi decreto Senatus legibus solutus dicebatur; cū adolescentem repræhenderet, quòd in legem Iuliam de adulteriis peccaret; ac ille eandem ab Augusto, qui legē tulisset, violari obiiceret, erratū agnouit, ac præ mœrore cibo abstinuit. Adeò nil magis nature convenit, quàm vt, quod vèrbo doces, exemplo ipse doceas. Solebat legislator Solon leges conferre cum numismatis, quia illę societatem hominum, vt hæc cōmercium conseruant. nec ineptè. Quod si verò semel probata mutare, aut extenuare reges iure non possunt, absque Reip. consensu; an non multo minus leges figere, & refigere, sine quibus neque reges, neque homines vsquam esse possunt, sed ferarū instar, aut per sylvas vagantur, aut in antris delitescunt? Itaque in imperio Germanico, si quam legem necessariam esse putet Imperator, rogat primū in Comitibus. Si probatur: Principes, Barones, Ciuitatum legati subsignant, ac demū lex rata esse solet. Iurat verò, se & leges

Demosih. i. Orat. cōtra Timocratē

Innoc. 3. a. Regē Tar. rac. in c. quando. de iureiurando.

*Renouata
anno 1454.
& 1538.*

latas seruaturum, & nouas non nisi de comuni consensu, vllas laturú. In regno Polonico lex est, ne vllæ nouæ constitutiones fiant, præterquam de publico consensu, aut alibi, quàm in Comitibus. In Franco, vbi tamen amplissima vulgò censetur regum authoritas, ferebantur olim Leges in trium Ordinum conventu, regiõve consilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamentum statarium est, frustra sunt omnia regum edicta, ni Senatus ille comprobet, cū tamen Senatus seu Parlamenti Aresta, si lex desit, legis vim passim obtineant. Et in Anglico, Hispanico, Hungarico, & cæteris idem iuris est, vt & in antiquis quoque fuit. Etenim si à legum conseruatione regna pendent; leges verò ipsæ ab homuncionis libidine: an non certissimum est, nullius vnquam imperij statum stabilem futurum? An non, si, quod quibusdam accidit, aut continenter, aut per intervalla mente titubet; regnum etiam titubare, breuique ruere necesse erit? Quòd si verò, vt ostendimus, leges regibus potiores sunt, si reges legibus, vt serui dominis, parere tenentur; quis non legi, quàm regi parere malit? quis regi legem violanti obsequatur?

tur? quis violatæ auxilium ferre recuset?

Iam cum Princeps legum dominus minimè sit; in aliis quatenus dominus censeretur, videndum est. Adulatorum aulicorum axioma percelebre est, Principes in subditos eam, quam domini olim in seruos potestatem, vitæ, inquam, & necis habere. Adeo verò istis nugis principibus imposuerunt, ut plæri- que, etsi ea sæuitiâ non utantur, non eo minus tamen sibi licere putent, sed de suo iure quodammodo cedere videantur. Dicimus verò nos contrà, Principem tamquam legis ministrum & executorem, in eos tantum, quos Lex iusserit, gladium stringere posse. Sin fecerit, non regem amplius, sed tyrannum; non iudicem, sed prædonem; non legis custodem, sed violatorem esse. Hic considerandum est, in primis certissimum totius huiusce disputationis fundamentum, quo reges utilitatis publicæ causa constitutos fuisse statuimus. Eo enim posito totalis finita est. Quid enim? An regem quæsisse homines verisimile est, qui, quotiescumque collibitum esset, quos vellet, temerè necare posset? qui, ut ira vindictæve corripere, obvios quosque ad mortem raperet? qui in

linguæ

*An Princeps
vitæ necisq;
potestatem
in subditos
habeat.*

linguæ acie, vt inquit Sapiens, mortem circumferret? Minimè omnium. Nemo est, qui salutem suã ab alieno arbitrio vltro pendere velit. vix quisquã amico, vix fratri vitam suam concedere ausit. Multò minus itaq; extraneo, quamvis præstantissimo, cum Athamas in filios, Ajax in amicos, æmulatione, odio, furore correptus interdum desæuiat. Sin verò quilibet, vt vitam suam diligit, ita maximè cõseruatam cupit; quam, quæso, securitatem putes, si mucro tenui de filo suspensus, ceruici tuæ perpetuò immineat? quas dapes non fastidias, si iste metus adsit? Quod verò tenuius filum deligere queas, quàm si homuncioni in dies, in horas, in momenta mutari solito, millies quotidie frænum rationis, vt variis perturbationibus rapitur, excutienti, vitam, salutemque tuam commiseris? Quæ, quæso, spes hunc metum, quæ vtilitas hoc damnũ periculũque compensare vlllo pacto queat? In nocentes ergo tantũ, quos Legis vox damnarit, gladium stringere possunt. An nõ verò fortè, quia vitæ causa fauorabilior est, quos lex damnarit, absoluerè saltè rex poterit? Nihilo sanè magis. Quid enim? Grassatores, prædones, sicarios, raptore,

vene-

veneficos, magos fortè, & alias humani generis pestes, quod tyrannos passim fecisse legimus, & facere etiam nū videmus, præpostera ista clementia foueret. Itaque quod vnum lex violata perfugium habet, Asylū sceleratorum omniū foret. Qui vindicando sceleri gladium à Lege accepit, scelus ipsum aduersus legē armaret; lupos denique in ouile accerferet, qui arcessere deberet. At certè, quia interdum ea accidere possunt, in quibus lex muta, lege loquente, legis ratio, regis oratione, quasi interprete, opus habet, cū quis nempe in legis verba magis, quàm in ipsius sententiam incidit, licebit regi, ne summum ius summa iniuria fiat, adhibita in consilium ratione, quæ legis anima ipsa est, Legem interpretari: nimirum, quia, quod ex Legis sententia est, ex lege ipsa esse iudicatur. Ne tamè perturbatio vlla sedē rationis occupet, inconsultis Sapientibus, quod Alexandrum Seuerum imperatorem Romanum solitum facere legimus, nil planè definiendum putabit. Hoc modo homicidam quidem seuerè puniet: ei tamen indulgebit, qui excussa è manibus securi, transeuntem fortè aliquē occiderit. Grassatorem morte mulctabit: qui grassatoré,

*L. nominis
et rei. §. ver-
bum ex le-
ge. D. de
ver. signif.*

vim vi repellendo, interfecerit, absoluet. In cæteris denique casum à dolo, bonam fidem à stricto iure, quodã quasi boni viri arbitrio distinguet: dolo, aut malæ fidei nunquam patrociniabitur. Nec verò propterea minus poterit clementis nomen assequi. Clementior certè est pastor, qui lupum necat, quàm qui seruat: rex, qui fontem carnifici tradit, quàm qui eripit. Si necas, vnus nece innocentes multos morti eripis: sin parcis, quia & istum sua impunitate, & alios paris impunitatis spe ad quodvis scelus patrandum audaciores facis, innocuos postea innumeros illorum manibus interficis. nempe quosdam necare, clementia est; quosdam seruare, crudelitas. Itaque vt regi, tanquam custodi Legis, verba interpretari interdum licet; ita & Senatui, in omnibus regnis bene constitutis, iniunctum est, & ex officio convenit, tum interpretationem regis examinare, tum etiam eiusdem seueritati clementiæve modum adhibere. Quòd si verò hominum corruptela factum est, vt hæc minus re ipsa obseruentur; idem tamen perpetuò ius est, quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura exempla in re tã manifesta accumulemus, in Francico regno

regno ita obseruatum fuit. Quos enim rex absoluerat, capite plecti; quos occisos voluerat, absolui sepe vidimus. Interdum etiam scelera, teste rege commissa, impunita fuerunt: quia plures testes non succurrebant. quod sub Henrico II. in cuiusdam extranei, grauissimi criminis à rege ipso accusati, persona accidit. Cùm quis verò reus amicorum precibus veniã à rege impetrauit, Cancellarius, causa cognita, recusare potest. Sin & hîc conuiet, ad iudices nihilominus veniat oportet. qui quidem nõ modò, an obreptitia venia sit, sed etiã an civilis & legitima, diligenter examinare debêt. Reus verò, qui codicillos illos veniales impetrauit, nõ prius iis vti & niti potest, quàm sese coram iudicibus stiterit, capite aperto, genibus flexis, carcereſque vltro subierit, interim dum causæ, quæ regem impulerunt, pensitantur. Hæc si minus idoneæ sunt, mulctatur reus, perinde ac si rex non condonarit. Si contrà; est sanè, quòd non regi, sed legi eiùtque æquitati, vitam acceptã ferat. Hæc partim, ne reges aut priuata odia, publica potentia freti, exercean, aut publicas iniurias autoritate propria remittant; partim etiam, ne subditi reges aduersus leges

exorari posse putent, rectissimè instituta fuerunt. Quæ si hoc sæculo malè obseruatur; manet tamè id perpetuò ratum, quod dicimus, Leges in regni incolas, vitæ necisque potestatem habere, non reges, qui legum tantum ministri & custodes sunt.

*Subditi
sunt regis
fratres, non
serui.*

Enimverò subditi regis serui, vt vulgo dicitur, minimè sunt. neque enim aut bello capti sunt, aut precio empti. Quin potius, vt vniuersi domini, quod antea probauimus, ita singuli fratrum, seu agnatorum & consanguineorum loco censendi sunt.

Deu. 17.

Ne quis miretur: hæc est vox Dei, legē regibus præscribētis: Ne cor suum super fratres suos extollant, equorum medio delecti sunt. è qua Bartolus ipse, licet in sæculo tyrannorum feraci natus, non veretur elicere, subditos non esse regis seruos, sed fratres, & fratrum loco & conditione etiã habendos. Itaque Dauidem subditos eo nomine compellare non pudet. Prisci verò reges vocabantur Abimelech, quod Hebraicè sonat Pater meus rex. Nimirum Deus opt. maximus, cuius quotidie clemētiam, rarò seueritatē, etsi iustissimam, semperque cum misericordia coniūctam experimur, Principes vicarios suos docere voluit, non metu, sed amore subditos retinen-

*1. Chr. c. 28.
Bartol in
tract. de re-
gim. Ciuit.*

tinendos esse. Nec verò nobis ipsi succenseant, quasi eo pacto quid regiae dominationi detrahatur. Verè eò amplior est, quò diuturnior. Malus verò, inquit ille, diuturnitatis custos metus, cùm oderint, quem metuant; & quem quisque odit, perisse expetat. At contrà, cùm ad opes tuendas nil aptius sit, quàm diligi, benevolentia vel ad perpetuitatem fidelis est. Itaque qui subditos fratrum loco habet, in mediis periculis tutus videatur; qui seruorù, in eo metu versetur necesse est, in quo procul dubio dominus esset, qui in medio seruorù agmine, solus in aliqua sylua relinqueretur. Quot enim quis seruos, tot & hostes habet. quod omnes ferè tyranni, à subditis cæsi, experti sunt: cùm bonorum regù contrà subditi non minus de illorù, quàm de propria salute solliciti sint. Huc pertinet, quod passim apud Aristotelem legitur, & ab Agasicle rege Spartæ pronunciarum fuit, Reges imperare tanquam patres filiis, tyrannos tanquam dominos seruis. Quod ita accipiendum est, vt patriam potestatem non in atrocitate, sed in pietate, vt ait Martianus Iuriconsultus, consistere intelligamus. Quod enim sub glandibus obtinuit, vt patri filium manci-

*Cic. lib. 2.
Off.*

*Plato lib. 8.
de Repub.
Seneca.*

*Aliud est
seruire, a-
liud obedi-
re: aliud li-
bertas, a-
liud licètia.*

*L. 5. D. de
parricid.*

K

pare, & occidere impunè liceret, non modo inter Christianos locum non habet, sed inter Ethnicos bene moratos etiam erga seruos iam pridem obsoleuit. Itaque & pater inauditum filium occidere nequit, quin in Corneliam de sicariis incidat: & lege Pompeia de parricidiis, non minus tenetur pater, qui filium, quàm filius, qui patrem occiderit; adeo ut Hadrianus imperator patrem, qui filium suum in venatione necauerat, quia nouercã adulterare dicebatur, tanquam latronem, in insulam deportari iusserit. Ad seruos verò quod attinet, admonemur in Sacris literis, eos tanquam fratres tractare: in prophanis, saltem ut mercenarios quosque: iure verò civili tum Ægyptiorum, tum Romanorum, ex Antoninorum constitutione, non secus in eum, qui proprium seruum occiderit, pœna dicitur, quàm qui alienum. Quin & seruus, cui dominus ægrotanti non prospexerit, quémve elurire patiatur, liberatur eius potestate: & libertus, cui patronus atrocem iniuriam intulerit, potest actionem criminis ei intendere. Quòd si verò longè interest inter seruos & filios, inter dominos & patres, nec tamen olim

L. 2 ad leg. Corn. de sicar vbi Vlt. leg. 1. C. de parricid.

Ecclesiast. 33 Cui lib. 3 Off

D. od. Sic. lib. 2. c. 2.

L. 1. D. de his qui iunt sui, vel al. iuris.

blim apud Ethnicos dominis in seruos
 fœuire licuit; quid, quæso, de eo patre
 dicemus, qui cum Atreo tragicè excla-
 mabit, Natis sepulchrum ipse est pa-
 rens; de eo principe, qui subditorum in-
 auditorum cæde adeo recreatur, vt ali-
 quot millia vno die interficiat, qui cruo-
 re nunquam satiatur, qui Caligulæ, qui
 propterea orbis Phaëton vocitabatur,
 exemplo, vnam populo teruicem, quam
 vnico ictu amputare possit, subinde
 exoptat? An non aduersus hanc rabiem
 legis auxilium implorare, & cum gla-
 dium, quem legi custodiendæ, tuen-
 disque bonis acceptum, in bonorum
 necem, legisque contemptum strin-
 git, tamquam tyranno extorquere li-
 cebit?

Sequitur iam, vt videamus, si minus *Ab omnia*
 vitæ, an bonorum saltem dominus di- *sint Regis.*
 ci possit? ac primam in bonis cuiusque
 priuatis dispiciendum est. Nulla fere ho-
 die in principum Comitatu vox crebrior
 est, quam eorum, qui regis omnia esse, di-
 cunt. Itaque quod ipse à subditis capiat,
 nō auferre, verum quod nō auferat, vten-
 dum donare; adeoque pervasit hæc opinio

K 2

quorundam principum mentes, vt miseros subditos; non secus ac boues aratorios, quicquid arant, quidquid terant, sibi arare terereq; dicere nō vereantur. Et quidem ita ex facto sese habet, etsi ius planè contrarium sit. Meminerimus hic perpetuò, Reges in vtilitatem populi creatos esse, & qui populi commodis student, reges; qui suis, quod ait Aristoteles, tyrannos verè censeri. Cum igitur sua quisque amet, plerique etiam aliena appetant, an verisimile est homines aliquem quæsiuisse, cui omnia sua magno labore conquistata, vltro donarent; an potius, qui, vt sua cuiq; diuiti æquè ac pauperi constarent, operam daret? qui sibi cuncta attribueret; an potius, qui sua cuique æquabili iure tribueret? qui tanquam fucus inuutilis, apud labores exhauriret; an potius, qui mella conseruaret? qui denique propria cuiusque invaderet; an qui ne ab hostibus invaderentur, prospiceret? Quid, quæso, meâ refert; dicat Agricola, hostis, an rex meâ mihi rapiat, si æquè fame pereo? peregrinus, an ciuis horreum meum evertat, cellam exhauriat, domum diruat, si æquè efurio, cõtabesco, compluor? barbari militis, an Romani manu cadam, si æquè occido?

sido? Cur hostis, dicit ille, barbarus, si tu
 ciuis? Cur tyrannus ille, si tu rex? Imò ve-
 rò quò homicidio parricidiū grauius est,
 eò scelus regis scelere hostium in pari
 damno superat. Quòd si verò homines re-
 gem creando sua quique regibus non do-
 narunt, sed conseruanda commendarunt;
 quo tandem, nisi prædonum titulo, ea sibi
 vindicare queant? Propterea Pharaones
 Ægyptiorum, rerum priuararum cuiusq;,
 ipso iure domini non erant, sed tum demū
 fuisse dicuntur, cum sua quique frumento *Genes. 45.*
 commutassent. Et si de eius contractus vi
 disputari sanè & ambigi potest. Non po-
 terat etiam Achabus rex Israel Nabothum *1. Reg. c. 22*
 cogere, vt vineam suam venderet; quin
 potius etiam si voluisset vendere, ex lege
 diuina non poterat. Imperatores Roma-
 ni, quorum immensa iactatur authoritas, *L. venditor.*
 nihilo plus iuris habuerunt. Hodie verò *13. D. de cō-*
 nullum regnum est, in quo non liceat sin- *pred. diuid.*
 gulis, etiam vilissimis, aduersus regem a-
 pud Iudices ius suū persequi, ita vt sepius
 rex, quàm priuatus causa cadat: vbi verò
 cecidit, legi parère æquè teneatur. Nec
 obstat, quòd quidam ex imperatorum fa-
 miliaribus scripsere, iure ciuili omnia re- *Seneca lib.*
 gis esse, Cæsaremque omnia habere. *de benef. 7.*
c. 4 5. 6.

enim suam ita sententiam interpretantur, ut ad reges vniuersorū imperiū pertineat, ad singulos proprietas, omniāque Cæsar imperio, singuli dominio possideant. Scitum verò est illud apud Iureconsultos, non si quis nauem aut domum in vniuersum vindicare potest, idcirco singulas tabulas, vel singulos lapides posse vindicare. Itaque regnum Germaniæ, Franciæ, Angliæ, rex asserere, vindicare, evincere iure poterit: neminem tamen probum, nisi cum manifesta iniuria, proprio lare excludet, quasi idem, qui vniuersorum, singulorum etiam possessor esse debeat, aut iure possit.

*naue. 36.
de evi-
tionibus.*

*An Rex sit
regni pro-
rietarius.*

An verò patrimonij regij, publici, in-
quã, domini proprietarius dominus est?
Hoc sanè caput paulo accuratius nobis
tractandum est. Notandum hoc primùm,
aliud esse fisci, aliud principis patrimo-
nium: alias, inquam, res imperatoris, re-
gis, principis, alias Antonini, Henrici,
Philippi. Res regis sunt, quas ipse, ut rex,
possidet: res Antonini, quas ut Antoni-
nus. Et illas quidè à populo, has à paren-
tibus accepit. Hæc distinctio in iure Ciu-
li crebra est, in quo aliud imperij, aliud
Cæsaris patrimonij dicitur; alius fiscus
Cæsa-

Cęsar, aliud Reip. ęrariũ; alius Cęsar, alius fisci imperatorij procurator; alij Comitibus sacrarum largitionũ, alij rerum priuatarum: adeo vt, qui tanquam imperator pręfertur priuato in hypotheca, tanquam Antoninus postponi interdũ possit. Consimiliter in imperio Germanico alię sunt res Maximiliani Austriaci, alię Maximiliani Imperatoris; & alij imperij, alij ipsius quęstores, vt etiã alio iure sunt gentilitię principum ditiones, alio, quę Electoratus dignitatibus annexę sunt. Quin & alij sunt apud Turcas fundi seu hortu patrimoniales Selimi, alij fundi fiscales: & illi quidem in mensam principis, hi in sustentationem Imperij tantũ impenduntur. Sunt tamen regna, vt Francicum, Anglicum & cętera, in quibus priuatum patrimonium reges non habent, sed publicũ tantũ, à populo acceptum: in quibus propterea ea distinctio nõ adhibetur. Ac quantũ ad res priuatas principis, si quę sunt, attinet; non dubiũ est, quin earũ proprietarij sint, nõ secus ac singuli ciues, quiq; eas iure ciuili vędere distraheręq; p arbitrio possint. At certę fisci, regni, patrimonij regalis; quod domaniũ vulgato vocabulo nũcupatur, proprietarij domini nulla

Lbene à Zenone, C. de quęst. præc. l. vnus de quęst. Mag. lib. 12. C. l. f. f. D. de iure fisci.

L. cum ser-
 vus. 39. §.
 pl. D. de
 eg. 1. l. vni-
 versi. 9. §.
 siq. C. de
 undopa-
 timon.

ratione censerī possunt. Quid enim? An quia te aliquis pastorem gregis causa fecit, gregē ipsum deglubendum, divendendum, agendum ferendumque pro libito tradidit? An quia te populus ducem iudicemve urbis regionisve alicuius constituit, urbis regionisve alienandę, vendūdę, perdendę potestatem fecit? Cū verò populi vna cum regione fiat alienatio, an sui distrahendi, prostituendi, mancipandi cui volueris, idcirco tibi auctoritatem dedit? Deinde, num regia dignitas possessio est, an potius functio? Si functio, quid cū proprietate commune habet? sin possessio; an non saltem eiusmodi, ut is, à quo traditur, populus sibi perpetuò proprietatem retineat? Denique, si patrimonium fisci, seu domanium, reipub. dos verè dicitur, & ea quidem dos, cuius distractione, dilapidationeve & respub. ipsa, & regnum, & rex denique ipse perit; qua tandem lege dotem istam alienare licebit? Infatuetur ergo Vuenceslaus Imperator, insaniat Carolus VI. Gallię rex, regnumque, aut eius partem Anglis donet vendatve: prodigat Malcolmus Scotię rex regios fundos, regiamque gazam exhauriat: quid sequetur? Qui regem adversus exterorum impe-

tus

rus elegerunt, regis dementiâ serui extre-
 rorum fient: qui suis sigillatim opibus ea
 ratione caueri voluerunt, vniuersi prædæ
 exponentur: quæ sibi quisque, quæve pu-
 pillis, vt in Scotia, ademerit, vt remp. do-
 raret, leno aliquis abliguriet. Si verò,
 quod iam sæpius diximus, reges in vsum
 populi creati sunt; quis tandem vsus erit,
 si non modò vsus, sed etiam abvsus con-
 cessus est? Cui bono tot mala, cui vtilitati
 tot damna, totque pericula? Si, inquam,
 dum libertati meæ incolumitative pro-
 spicere volo, memet ipse mancipio, memet
 ipse vnus libidini expono, memet in cõ-
 pedes numellâsque induo? Itaque hoc iu-
 ris vt natura insitū, ita & vsu apud omnes
 ferè gentes comprobatū videmus, vt rem-
 pub. regi suo arbitrato minuere nõ liceat;
 isque, qui contrà faxit, non regem, sed ty-
 rannum agere censeatur. Certè cùm reges
 crearētur, aliquas opes iis tribuere neces-
 se fuit, quibus tum regiū decus seruarent,
 tū verò maximè regia onera sustinerent. i-
 ta etenim & honestas & vtilitas poscere
 videbatur. Ad munus regium pertinebat,
 iudices vbique locorum constituere, qui
 munera non caperent, quique ius venale
 non prostituerent; præterea vim, quæ iu-

ri, si quando opus esset, opē ferret, præstò habere, tutas vias, tutum còmercium præstare, &c. Sin bellū metueretur, aduersus hostes vrbes præsidio munire, vallóq; cingere, exercitū alere, armamentaria instruere. Scitum verò est illud, neq; pacem absque bello, neque bellū absque milite, neque militem absque stipendio, neque stipendium absque tributo consistere posse. Ad pacis itaque onera sustinenda, institutum fuit domanium; (qui apud Iureconsultos Canon vocitatur) ad belli, tributū; ita tamen, vt si quid grauius ingrueret, extra ordinem indictio succurreret. Quorum quidē omnium finis est, vtilitas Reipubl. vt qui in priuatā ea convertat, regis nomine planè indignus sit. Est enim Princeps, ait Paulus, Dei minister in bonum populi, eique vt in id incumbat, tributa & vectigalia persoluuntur. Et verè omnia ferè olim hanc originem habuisse videntur vectigalia Romanorum, vt tutę essent merces pretiosæ, ex India, Arabia, Æthiopiæ advehi solitę, aduersus pyraticas incursiones, quarū causa classis publicè instruebatur. quoin genere erat vectigal maris Rubri, Pedatica, Nauigia, Portoria & cætera, vt viæ publicæ, quæ propterea Prætorię, Còsulares,

Rom. 13.

n. lib. 19.

Lares, regiae vocabantur, rutenae à latronibus, planaeque & faciles praestarentur. quod etiam nunc onus regio cognitori incumbit, ut Pontes publici restaurarentur, ut ex constitutione Ludouici Pij, duodecim super Sequanā, ut naues traiciendis fluminibus praesto essent, &c. Salinarum vectigalia nulla erant, imò plerumque in priuatorum dominio erant; quia quae natura ultro dabat, non magis, quam lux, aura, profluens videri posse videbatur. Cumque rex quidam Lycurgus nomine, in Asia minore, salinis vectigal imponere coepisset, quasi natura suam liberalitatem restringi non patiente, derepente exaruisse dicuntur. Etsi verò hodie,

Si quid Palphurio, si credimus Armillato,

Quicquid conspicuum pulchrumque ex equore toto est;

Res fisci est, vbicunque natat. Qui primus

tamen hoc vectigal Romae instituit, Liuius Censor, unde Salinatoris cognomen adeptus est, ob necessitatem reip. presentissima fecit. In Gallia verò Philippus Longus ob eandem causam, in quinquenniū tantum obtinuerat; cuius continuatio quos motus pepererit, nemo nescit. Tributa denique in bellica stipendia instituta fuisse, vel ex eo apparet, quod stipendiarum & tributariam Provinciam faceret, idem ipsa sit. Sic Salomon tributa imperat muniendis

*Archid. in
Can. si qui
Romipetas
& peregr
24. q. 3. Ba
in c. 1. §. cō
uenticula.
de pace in
reus. fir.
l. 2. D. ne
quid in loc
publ. §. vi
rum.
l. magis pu
to. D. de r
bus corum*

Inuenalis

Reg. 9 &
 c.
 Stell. lib.
 de rep.
 src.

urbibus, & armamentario publico instruendo, quibus propterea, iis confectis, populus sub Roboam leuari cupit. Turcæ verò ipsi tributum provinciarum, Sacrum populi sanguinem appellant, quem profunderè, aut aliò, quàm ad populum defendendum, convertere, sit nefas. Itaque quæcunque rex bello acquirit vrbibus gentium, quia communibus opibus acquirit, populo acquirit, non sibi, quasi seruus institor domino. Quin etiam si quid per matrimonium fortè adipiscitur, (quod, inquã, purè simpliciterque vxoris sit) regno acquiri putatur: quia præsumitur non eam ipsam vxorè ducere, quatenus Philippus, aut Carolus est, sed quatenus rex. Contrà verò, vt Reginae partem habent eorum, quæ mariti nondum in regnũ cooptrati, acquisuerunt constante matrimonio, ita eorũ quæ post regnum adeptũ, nullam planè; quia publicis opibus, non priuatis regis nũmis parta censentur. quod in regno Francico inter Philippũ Valesium & Iohannã Burgundam vxorem iudicatum fuit. Ne verò pecuniæ in alium vsum extorqueantur, iurat Imperator, se nulla, nisi conventus publici autoritate vestigalia impositurum, tributave indicturum. Idem reges Poloniae,

niæ, Hungariæ, Daniæ, Angliæ confimili-
 ter, ex Leg. Eduardi primi. Francorum re-
 ges olim in trium Ordinum conventu ve-
 ſtigalia imperabant. Vnde etiam eſt lex
 Philippi Valeſij, ne collectæ indicantur,
 niſi ſumma neceſſitate urgente, de que tri-
 um Ordinum conſenſu. Quin & olim col-
 lectæ illæ in arcis per ſingulas diœceſes
 recondebantur, ſelectiſque viris (Electos
 etiamnum vocant) cuſtodiendæ trade-
 bantur, quibus militibus oppidatim con-
 ſcriptis per eorundem manus ſtipendia
 numerarentur: quod & in aliis regioni-
 bus, vtputà Belgicis, fieri ſolebat. Hodie
 ſaltem, ni Senatus cōſentiat, rata nō ſunt,
 quæcunque imperentur. Sunt verò quæ-
 dam provinciæ, quæ non niſi de Ordinum
 conſenſu, ex pacto tenentur, vt Linguado-
 cana, Britânica, Provincia, Delphinatus
 & cæteræ quædam; vt & in Belgio planè
 omnes. Denique ne fiſcus, quo tanquam
 liene tumente, cætera membra contabe-
 ſcunt, omnia ad ſe rapiat; ſuum vbique lo-
 corum fiſco demenſum tribuitur. Cùm
 itaque tandem conſtet, quæ regibus ordi-
 nariè aut extra ordinè tribuuntur, tribu-
 ta, veſtigalia, dōmaniumque adeo quod
 vocatur, vniuerſum, (quo nomine Porto-

ria, isagogica, exagogica, regalia, bona *δικαιονόμια*, caduca, commissa, & cætera huiusmodi comprehendimus) in populi utilitatem & defensionem, regniq̄ue sustentamentum attributa fuisse: & ita quidem, ut iis nervis succisis, populum labascere; iis subrutis fundamentis, regnū corrucere necesse sit: sequitur sanè, eum, qui in dispendium populi, populum onerat, qui è publico damno lucrum captat, ipsumq̄ue adeo proprio gladio iugulat, regem non esse: contra, verum regem, ut publicorum negotiorum curatorem; ita & publicarum opum administratorem, non autem proprietarium dominum esse. qui quidem domanium regium non magis, quàm regnum ipsum, alienare, aut dissipare possit. Quòd si verò aliter se gesserit, sanè si reipublicæ interest, ut quisque sua propriaque re bene utatur, multò magis, ut re publica quis bene utatur, reipublicæ interest. Ac propterea si dominus, qui sua prodigit, ad agnatos & gentiles auctoritate publica ducitur, suisque rebus abstinere cogitur; multo sanè æquius curator Reipubl. qui rem publ. in publicam perniciem convertit, aut funditus evertit, ab iis, quorum

inter-

interest, quibusque ex officio convenit, omni administratione, ni admonitus desinat, spoliari poterit. Quod autem rex in omnibus legitimis imperiis, patrimonij regij proprietarius dominus non sit, facile est ostensu. Ne antiquissima illa sæcula petamus, quorum imaginem habemus in persona regis Hethæorum Ephron, qui ne agrum quidem suum, inconsulto populo, Abrahamo vendere audeat. In omnibus imperiis id iuris hodiè vsurpatur. Imperator Germaniæ, antequam coronetur, sanctè iurat, se ex his, quæ ad Imperium imperiique patrimonium pertinet, nihil alienaturum, distracturum, oppigneraturumve. Si quid verò recuperet, aut acquirat viribus publicis, Imperio, non sibi quæsitum iri. Itaque cum Carolus quartus, vt Vuenceslaus filius designaretur imperator, Electorum cuique centum coronatorum millia pollicitus, quia pecuniam in numerato non habebat, illis eo nomine telonia, vectigalia imperialia, oppida, proprietates & iura, pignoris titulo obligasset, acerri-
ma dissertatio coorta est, & plærique oppignoratione irrita esse iudicarunt. quæ sanè nõ valisset, nisi iis ipsis, qui imperium

*Genes. 23.**Sleid. lib. 1.
& Bulla
aurea.*

*l. 1. & pas-
sim, c. de cō.
re. alien.
Naucler. in
Chron.
Genes. 46.*

rueri debebant, eamq; oppignerationem
imprimis oppugnare; quæstiosa fuisset.
Propterea verò Vuenceslaus ipse coactus
est tanquam incapax, sese Imperio abdicare,
quòd regalia iura, ducatus præsertim
Mediolanensis, sibi eripi passus esset. In
regno Polonico lex verusta est, de nō alienandis
terris regni Poloniæ, renouata C15. CCC. LXXV. per regem Ludouicum.
Est eadem in Hungarico. vnde legimus,
Andream Pannoniæ regem circa annum C15. CC. XXI. apud Honorium
tertiū Pontificem postularum fuisse, quòd
neglecto iureiurando, dominica prædia
distraxisset. In Anglico, lege Eduardi, anno
C15. CC. XC VIII. In Hispanico pariter
ex constitutione sub Alfonso facta; renouata
demum C15. 15. LX. in Toleranis comitiis,
quæ quidem leges sancitæ fuerunt; cum longo
antè tempore cōsuetudo vim legis obtinisset.
At certè in Francico, in quo, tanquã cæterorū
exemplari, diūtius hæreo, hoc ius perpetuò
sacrosanctum erat. Lex est regni antiquissima,
Iura, inquam, cum ipso regno nata; de domanio
non alienando, anno C15. 15. LXVI. et si
malè obseruetur, renouata. Excipiuntur
tantum duo casus, Panagiū siue Appennagiū

*e. intellectu.
de iureiurā
do, in De-
cretal.
Polydor, Vir-
gil.
In Cod.
Hispã. par.
5. t. 5. Con-
stit. 9.*

gium (alimenta) liberis fratribusve attribuendum; ita tamen, ut ius clientelare perpetuò retineatur. deinde, si necessitas bellica postulet, cum pacto tamen redhibitorio. Quod interim utrumque, irritum olim censebatur, nisi triū Ordinum conventus iussisset: hodie verò, ex quo Parlamentum statarium factum est, nisi Senatus Lutetianus, qui Senatus Parium est, & Camera ratiociniorum publicorum comprobarint, & præfati fisci etiam, edicto Caroli VI. & IX. Usque adeò verò hoc verum est, ut si quam Ecclesiam præfati Galliarum reges dotare vellent, etsi ea tum causa. fauorabilis in primis videbatur, optimatum consensum adhibere tenerentur. ut exemplo esse potest Childebertus rex, qui absque Francorum & Neustrasiorum consensu monasterium diui Vincentij Parisiensis dotare ausus non fuit, ut neque Clodoveus II. & cæteri. Quin ne regalia quidem, aut ius nominandi prælatos cuiquam Ecclesiarum remittere possunt. Si qui verò fecerunt, ut in gratiam Senonensis Ecclesiarum Ludovicus XI. Altisiodorensis Philippus quartus; Niuernensis Philippus Augustus, Senatus,

Papon Ar- stor. lib. 5. tit. 10. act. 4.

§. 5. 21. & 16. legis regia lata 1566.

Aimoi. & cat.

Aimoi. lib. 4. c. 41.

L

irritum pronunciauit. In hanc legem rex Francorum Rhemis inaugurandus iurat: quam si violet, perinde valeat, ac si de Turcico Persicove imperio contrahat. Hinc Constitutiones, siue, vt vocant, statuta Philippi Sexti, Ioannis Secundi, Caroli Quinti, Sexti, Octaui, de revocandis his, quæ per maiores suos alienata fuerant. Hinc rescissæ in Turonico trium Ordinum conventu, cui Carolus VIII. intererat, Ludouici vndecimi patris, alienationes plæræque, & hæredibus ablata, quæ Tancredo Castellano, de ipso bene merito, propria auctoritate donarat, oppida. Quod & in postremo trium Ordinũ conventu Aureliæ habito, denuò sancitum fuit. Hæc de fundis publicis. At quò regnum Regi præferri evidentiùs appareat, eumque, quam à populo accepit maiestatem, priuata auctoritate minuere non posse, neminem suo imperio eximere potest, neque vlla regni in parte, summi imperij iure cedere. Conatus est aliquando Carolus Magnus, Francicum regnũ Germanico imperio subiicere. Franci verò, verba faciente Vascone quodam principe, acriter restiterunt. Ac res ad arma prolapsa fuisset, si Carolus vlteriùs perre-

L. p. 69.
S. prædium.
D. de leg. 2.

Anno 1329.
360. 1374.
401. 1483.

Anno 1483.
1522. 1531.
1549. Are-
tis etiam
Curia.
Anno 1560.

Aulus Ac-
nil. lib. 3.

perrexisset. Conſimiliter, cùm pars aliqua regni Francici, Anglis tradita fuit, ſummum ius perpetuò ferè exceptum fuit. Si quando verò vis extorſit, vt fœdere Britiniaco, quo rex Ioannes, in Vaſconia & Pictonibus ſummo iure ceſſit: neque pactum ſeruauit rex, neque magis potuit aut debuit ſeruare, quàm tutor curatorve captiuus, vt tum ille erat; qui vt ſe redimeret, bona pupillorum obligaret. Eodem iure Senatus Lutetianus fœdus Conſuentinum reſcidit, quo Carolus Burgundus Ambianum & vicinas vrbes regi extorſerat: noſtro etiam tempore Madritianum pactum, inter Franciſcum primum captiuum, & Carolum quintum Imperat. de Ducatu Burgundiæ. Caroli ſexti verò donatio regni Franciæ mortis cauſa, in Henricum Angliæ regem collata, ſummę ipſius inſanię argumentum, ſi alia deſint, idoneũ eſſe poteſt. Vt autem alia omittam, quę in hanc rem dici poſſent, quo iure tandem regnum regniue partem vllã donare aut vendere rex poſſit: cùm illa in populo, nõ in mœnibus conſiſtãt: libero-
rũ verò hominũ nõ ſit cõmerciũ. cùm ne libertos quidẽ patroni cogere poſſint, vt alio loco, quàm illis placeat, domiciliũ ſuũ

Anno 1199
1200. 1269
1297. 1303
1325. 1330.

Anno 1360

Anno 146
c. 1525.

Anno 1420
Moſtrelet.
c. 225.

L. liber homo. 103. D.
de verb. oblig. l. ſi emptor. 34. §. 1.

*D. de contr.
empt. l. pe-
nult. C. de
oper. libert.*

ponant. Maximè verò, cùm non serui, sed fratres; nec fratres modò regis singuli sint, sed vniuersi domini regni dici debeant?

*An Rex sit
Regni vsu-
fructuarius.*

An verò, si minus regni proprietarius rex est, regni saltem domaniique vsufructuarius dici potest? Sanè ne vsufructuarius quidem. Fructuarius pignori dare potest. Diximus verò, reges fisci patrimonium oppignerare non posse. Fructuarius de fructu donare suo arbitrio potest. Regis contrà dona immensa, irrita censentur: impensæ non necessariæ rescinduntur, superflua rescantur: quod in alium, quàm in publicum vsu converterit, rapuisse censetur. Nec verò minus lege Cincia tenetur, quàm priuatus ciuis apud Romanos quilibet: in Gallia præsertim, absque Cameraë ratiociniorum, quam vocant, consensu, nulla dona valent. Hinc Cameraë ordinariæ sub prodigis regibus annotationes: Trop donné, soit repeté; id est, immensa est hæc donatio, itaque repetatur. Hæc eadem verò, qualecumque tandem rescriptum à rege accipiat, se nil, quod regno rei que publicæ damnosum sit, admissuram sanctè iurat: etsi certè parum sanctè obseruat. Fructuarius denique,

nique, quo modo fructibus suis vtatur fruaturque, lex non curat. Regi contra, quo modo, & in quem vsum iis vti debeat, lex præscribit. Itaque prisca Gallia reges, dominicos redditus quadrifariam partiri tenebantur. Pars vna impendebatur in sustentationem ministrorum Ecclesiae, & inopum: altera, in mensam principis: tertia, in familiarium stipendium: postrema in refectorem arcium, pontium, ædiūque regiarum. Residuum si quod erat, in ærario reponebatur. Qui verò motus anno circiter C15. CCCC. XII. in Luteriano trium Ordinū conventu fuerint, quòd Carolus VI. in suam libidinem, suorumve, omnia convertisset, quòdque domesticæ rationes, quæ antea nonaginta quatuor Francicorum numerorum millia non excefferant, in tam misero reipublicæ statu, ad quingentorū quadraginta Francicorum millia excreuissent; ex Historiis satis constat. Vt autem dominici redditus ita impendebantur, ita & oblationes seu auxilia in bellum, vt & indictiones seu taleæ in militum stipendia tantum destinatae erant. In ceteris regnis nihilo sanè plus authoritatis rex habet; imò in plærisque minus. vt in Imperio Germanico & Polo-

Monstreletus in Carolo 6.

nico. Hoc vero idè in Francico probare volumus ita se habere, ne, quò quis plus iniuriæ audet, eò plus etiam iuris habere putetur. In summa, quod antè diximus, regis nomen non hæreditatem, non proprietatè, non vsumfructum, sed functionè & procurationem sonat. Vt Episcopus ad animæ, rex ad corporis curam salutémq; (in iis, quæ ad bona publica attinent) institutus est: vt ille bonorum sacrorum, hic profanorum dispensator est: & quem ille in Episcopalibus, hic in dominicis prædiis potestatem, & nihilo maiorem habet: prædiorum Episcopalium, absque consensu capituli, alienatio non valet: vt nec dominicorum, absque concilio publico, optimatùmve senatu: fructuum sacrorum pars vna edificiis, altera pauperibus, tertia sodalibus, quarta Episcopo ipsi dicatur: idem verò fermè in reatibus regni dispensandis regem præstare debere videmus. Non obstat, quòd hodie passim contra vsurpetur. Etenim non, quòd Episcopi plærìque pauperibus tollant, quæ in læones profundant, aut prædia omnia nemorâque vastent, officium Episcoporum vllatenus immutatum est. Nõ, quòd imperatores nõnulli omnimodam potesta-

*Ex Concil.
Valent. in
c. 1. de his,
quæ fiunt à
pralatis ab-
sque cons.
Capit.*

potestatem sibi tribuerunt. neque enim quisquam in sua causa iudex esse potest. Quòd si verò Caracalla aliquis dixit: quādiu gladius superesset, pecuniam non defururam; adierit & Hadrianus Cæsar, qui dicat, se sic gesturum principatum, ut sciat rem populi esse, non suam. quod vnum ferè regem à tyranno distinguit. Non, quòd Attalus Pergamenorum rex, populum Romanum, regni hæredem instituerit: quòd Alexander Ægypti, Ptolemæus Cyrenorum regnum, populo Romano, aut Prasutagus Icenorum Cæsari legaerint. Ista sanè magna vis, Iuris vim debilitare non potest: imò, quòd maior est, eò minus ius nostrum lædit. Quæ etenim Romani, iuris prætextu capiebant, si is prætextus defuisset, nihilominus vi occupassent. Videmus verò nostro ferè tēpore, Venetos imaginariæ cuiusdam adoptionis prætextu, quæ absque vi ridicula planè fuisset, regnum Cypri occupasse. Non obstat quoque donatio Constantini in Syluestrem Pontificem. ista enim palea Gratiani iam pridem exoleuit, ignique damnata est. Non donatio Ludouici Pij in Paschalem, Romæ nempe, cū parte Italię. quia enim donabat

Florus lib. 1.
Livius l. 70.
Tacitus
lib. 14.

olater. lib. Pius, quæ nō possidebat, nemo restitit. At
cogr. 3. Carolo patri, Francorum regnum impe-
 rio Germanico subdere volenti, Franci iu-
 re restiterunt; &, si perrexisset, vi resistere
 parabant. Non, quòd Salomonem Hira-
Reg. c. 9. mo regi Tyri, viginti oppida tradidisse
Chro. c. 8. legimus. neque enim ea donavit, sed cre-
 ditori in solutum tradidit, ac intra certum
 tempus recuperavit. quod ex ipso textu
 liquet. Erant verò præterea fundi steriles,
 à reliquiis Gentium culti, quos ab Hira-
 mo receptos Israelitis demum excolen-
 dos incolendosque dedit. Nihilo magis
 obstare potest, quòd in quibusdam fortè
 regnis ea pactio inter regem & populum
 nō ita disertè intercedat. Etenim vt ea etiã
 nulla sit, constat tamen iure Naturæ, reges
 reipubl. non eversores, sed moderatores
 esse, ius reipublicæ suis pactioibus mu-
 tare non posse; dominos tantum, cum
 pupillis prospiciunt, non secus ac tutores
 haberi: dominum verò eum non censerì,
 qui civitatem libertate spoliat, & manci-
 pium instar divendit. Non denique, quòd
 quædam regna sint à regibus ipsis parta.
 quia enim non suis, sed publicis manibus,
 viribus, opibus regna acquirunt; nil verò
 magis rationi consentaneum est, quàm vt
 ea,

2. §. ius
 reipub. D.
 e admini-
 strat. rer.
 d civit.
 cert. l. tutor
 7. D. de ad-
 min. tutor.
 si fundus.
 si tutor.
 D. depositi,
 et expres-
 sius Extra-
 vag. de re
 iudicata, c.
 intellectu.

ea, quæ publicis opibus, & communibus
 ciuium periculis parta sunt, absque com-
 muni consilio non alienentur; quod & in-
 ter ipsos prædones obtinet. Societatem
 humanam dirimit, qui contrà facit. Itaque
 etsi imperiû Germanicum Franci, iidem-
 que Gallicum regnum vi occuparint; id
 tamen iuris in vtroque obtinet. In sum-
 ma: statuamus tandem oportet, reges pa-
 trimonij regij non proprietarios, non
 fructuarios, sed administratores tantum
 esse: cumque ita sit; multò sanè minus, aut
 rerum priuatarum cuiusque, aut rerum
 publicarum, quæ ad singula municipia
 pertinent, proprietatem, vsum fructumve
 sibi tribuere posse.

*l. 2. & pas-
 sim, C. de
 interd. cõm.
 re. alienat.*

Hic tamen nobis, antequam vlteriùs
 progrediamur, scrupulus eximendus est.
 Cùm Populus Israeliticus regem postu-
 lasset, dixit Deus Samueli: Audi vocem
 populi: verùm significa ei primùm, quod-
 nam sit futurum ius Regis, qui regna-
 bit super eos. Tum verò Samuel hoc Re-
 gis ius futurum inter alia exposuit, vt a-
 gros, vineas, oliueta cuiusque capiat, quæ
 ministris suis donet, res cuiusque priua-
 tas in suum vsum convertat: denique i-
 psos in seruitutem redigat. Mirum verò,

*1. Sam. c.
 8. v. 14.*

L 5

quanti hunc textum Aulici nostri faciant; qui aliàs vniuersam Scripturam ludibrio habent. Vult hîc Deus Opt. Max. Populo Israelitico ipsius leuitatem ostendere. qui cùm Deum ipsum præsentem haberet, qui iudices, ducésque belli, quotiescunque rogabatur, pios & probos ipsi eligeret; lubricum tamen homuncionis, in horas mutari soliti, quàm Dei immortalis immutabile imperium mallet. Indicat itaq; illis, quàm lubrico in loco sit rex constitutus, quàm procliuis virium in violentiam lapsus, quàm præceptis regni in tyrannidem mutatio. Regem etenim, quem ei tradat, gladium in ipsos stricturum, sua potestate præposterè vsurum, ius in vî omne positurum. Hoc verò, quod vltro sibi accersant malû, tum demum sensuros, cùm remedio locus non fuerit. Denique, non, quod sit ius regum, sed quod ius sibi reges tribuere soleant: non, quid facere ex officio debeant, sed quid plærumque ex maleficio vsurpent, hoc in textu describitur. Id autem ex Deuteronomio XVII. capite, quo Deus Legem regibus præscribit, manifestè liquet. Hîc dicit Samuel, Regem subditos loco seruorum habiturum: illic præcipit Deus, ne cor suû super fratres

fratres extollat; ne, inquam, in subditos, quos consanguineorum loco habere tenetur, insoleſcat. Hic, currus fabricaturum, equites inſtructurum, propria cuiusque inuafurum dicit: illic, ne equos congreget, ne aurum argentumve accumulet, ne populum in Ægyptum, id eſt, in ſeruitutem reducat, monetur. Hic Achabus depingitur, qui Nabothi vineam ſcelere acquirit; illic Dauid, qui ne aquam quidem periculo ſuorum hauſtam, bibere iuſtum putat: hic prædicit Samuel, Regem, quem iuri cuſtodiendo poſtularint, ex legem futurum: illic contra Deus, Legem ſuam regi per ſacerdotes tradi iubet, quam deſcribat, perpetuoque ante oculos habeat. Itaque Samuel ipſe, ſacerdos ſummus, Legem ipſam regiam, quæ Deuter. XVII. extat, Sauli in volumine deſcriptam tradit. quod certè minimè feciſſet, ſi eandem violare ius fuiſſet. In ſumma: perinde eſt, ac ſi dixiſſet Samuel: Periiſtis regem exemplo cæterarum gentium, plæriq; verò ſunt tyranni. Regem, qui vobis ius diceret: plærique verò quicquid velint, ſibi licere arbitratur. Interim tamen Deū, cuius ipſa voluntas iuſtitie regula eſt, vltro deſeritis.

Extat

1. Reg. c. 21.
2. Sam. c. 23.
ver. 16.

Herod. lib. 1

Extat autem apud Herodotū Historia, è qua facile cognoscitur, quàm proclivis sit regni in tyrānidē mutatio, cuius Samuel populum admonitum volebat. Deioces propter insignem iustitiæ commendationem à Medis, iudex primū eligitur: mox, ut, si qui iuri resisterent, eos compescere posset, cum idonea potestate rex constituitur. Tum satellites petit, dein arcem Ecbatanam, adversus contumacium iniurias sibi extrui curat: demum in propriis iniuriis vel minimis vlciscendis totus est: ad extremum verò regis vultum intueri, regis in conspectu ridere, aut spueri, crimen iudicatur. Usque adeò periculosum est, impotēti animo, qualis est plærorumque hominum, nimiam potentiam concedere. Non ergo docet eo in loco Samuel, absolutam esse regis potentiam; imò contra populum, ne dissolutæ hominis impotentiae, nimium potentiae tribuat, admonitum cupit. Non regis vim exaggerat, sed aggere coercendam dicit: non effrenem aliquā licentiam regi concedit: quin potius frēnum iniiciendum, tacitè suadet. Hac verò oratione moti Israelitæ, regum suorum potentiam temperasse videntur: quod & omnes prudentes nationes, sive
 pro-

proprio, sive hoc eodem exemplo, sive etiam alieno periculo edoctæ, sapienter fecerunt, vt ex iis, quæ sequuntur, manifestum erit.

Diximus in constituendo rege duplex fœdus initum fuisse; primum, inter Deum & regem & populum, de quo supra: secundum, inter regem & populum; de quo nobis iam agendum est. Saule rege. constituto, traditur ei lex regia, secundum quam imperet. Dauid in Hebron init fœdus coram Domino, id est, Deo teste adhibito, cum omnibus senioribus Israel, qui vniuersum populum repræsentabant: tum verò demum in regem vngitur. Ioas quoque cum vniuerso populo terræ, in domo Domini, Ioiada summo sacerdote verbis præeunte. Impositum verò dicitur ei vnà cum diademate testimonium; quod plærique legem Dei, quæ passim eo nomine vocatur, interpretantur. Cõsimiliter Iosias promittit, se obseruaturum præcepta, testimonia & statuta, in libro fœderis comprehensa. quibus nominibus intelliguntur leges, quæ tum ad pietatem, tum ad iustitiam pertinent. Quibus omnibus in locis dicitur fœdus initum cum vniuerso populo, vniuersa multitudine, omnibus senio-

Fœdus sive pactio inter regem & populum.

Deuter. 17. 1. Samu. 10. ver. 25.

2. Sam. c. 5. ver. 3.

1. Chro. c. 11. ver. 3.

2. Reg. c. 11. 7. 17. & 12.

2. Chro. c. 23. ver. 3.

2. Reg. c. 23. ver. 3.

senioribus, omnibus hominibus Iudæ: vt intelligamus, quod etiam sigillatim exprimitur, non modò principes Tribuum, verùm etiam omnes Chiliarchos, Centuriones, magistratúsque inferiores adfuisse, vrbium nomine, quæ singulæ per se cū rege paciscerentur. In eo pacto agebatur de creando rege. Populus enim regem faciebat, non rex populum. Itaque non dubium est, quin Populus stipularetur, rex promitteret. Stipulatoris verò partes in iure potiores censentur. Stipulabatur ille à rege, an non iustè & secundum leges regnaturus esset? hic, facturum spondebat. Populus demum se iustè imperanti, fideliter obsequuturum respondebat. Itaque promittebat rex purè, populus sub conditione: quæ si non impleretur, populus ipso iure omni obligatione solutus censeretur. In primo fœdere seu pacto, Pietas in obligationem venit: in secundo, Iustitia: illo promittit rex, se piè obediturum Deo: hoc, se iustè imperaturum populo: illo, se gloriam Dei; hoc, vtilitatem populi curaturum: in illo inest conditio, Si legem meam obseruaris; in hoc, Si ius vnicuique suum tribueris. Illius, ni impleatur, Deus propriè vindex est; huius, legi-

legitimè vniuersus Populus, quive vniuersum populum tuendum susceperint, regni proceres. In omnibus verò legitimis imperiis ita perpetuò obseruatum fuit. Persæ, sacrificiis ritè peractis, hanc cum Cyro conventionem faciunt: Tu primùm Cyre, si quis Persis bellum faciat, aut leges violet, promittisne auxilium patriæ tuæ, omnibus viribus tuis? Ac vt spondit; Nos Persæ, aiunt illi, vicissim tibi auxilio erimus, si quis tibi patriam tuenti obsequi nollet. Xenophon verò hanc conventionem *συμμαχίαν*, id est confæderationem vocat, quo modo Isocrates orationem de Officio subditorum erga principem, *συμμαχικὸν λόγον*. Inter reges Spartanorum & Ephoros fœdus singulis mensibus renouabatur, etsi illi semper ex Heraclidis erant. Vt verò iurabant reges, se secundum leges patriæ regnatos; ita Ephori, si fecissent, regnum in ipsorum manu stabilituros. Consimiliter in regno Romanorum Romulus cum Senatu & populo hoc pactum facit. Populus leges ferret, ipse rex latas custodiret: Bellum populus decerneret, ipse gereret. Etsi verò Imperatores plærique vi & ambitu magis, quàm vllò iure

Xenophon
lib. 8. Pad.

Xenophon
de Repub.
Lacedæm.

Dionys. Ha
locar. lib. 1.

imperium Romanorum adepti sunt, & lege regia, quam vocant, omnimodam potestatem sibi arrogarunt; quæ tamen extant legis illius fragmenta tum in libris, tum in Romanis inscriptionibus, satis docent, Reipublicæ curandæ & administrandæ, non evertendæ, & per tyrannidem opprimendæ facultatē concessam illis fuisse. Quin & legibus sese teneri, professi sunt boni imperatores, & senatui imperiū acceptum tulerunt, & ad senatum gravissima quæque retulerunt, eoque inconsulto, quidquam, quod ad summam rei pertineret, decernere nefas putarunt. Quòd si verò hodierna imperia spectemus, nullum sanè est, quod eo nomine dignum censeatur, in quo inter Principem & subditos pactum eiusmodi non intercedat. In imperio Germanico, nò ita pridem solebat rex Romanorum, in Imperatorem coronandus, fidè & hominum præstare imperio, non secus ac vasallus seniori, cum investituram feudi accipit. Licet verò per Pontifices verba cõcepta, in quæ iurabat, paulò immutata fuerint, res tamen eadè perpetuò manet. Itaque Carolum V. Austriacum certis legibus & cõditionibus in imperatorem cooptatum scimus, vt & ali-

ds, qui sequuti sunt, quarum summa erat:
 Leges latas custoditurum; nouas, incon-
 sultis Electoribus; non laturum: publica
 publico consilio curaturum: nil aliena-
 turum oppigneraturumve exiis, quæ ad
 imperium pertinent; & cætera, quæ sigil-
 latim ab Historiographis recensentur:
 Cùm verò imperator Aquisgrani corona-
 tur, Coloniensis Archiepiscopus stipula-
 tur primùm, An non sit Ecclesiam defen-
 surus, iustitiam administraturus; impe-
 rium conseruaturus; viduas, orphanos, o-
 mnèsque omnino miseratione dignos
 protecturus? Quod vbi solenniter ante
 aram iurauit, rogantur principes, quisque
 imperium repræsentant; an ipsi eidem pro-
 mittere velint. Nec verò prius aut vngi-
 tur; aut gladium, reipubl: defendendæ
 nomine, aliavè imperij insignia accipit;
 quàm iusiurandum illud præstiterit. Ex
 quo sanè manifestum est, imperatorem
 purè; principes imperij sub conditione
 obligari. In regno Polonico quin idem
 obseruetur, dubitabit nemo, qui ritum in
 Henrici Andegauensis electione corona-
 tionèque nuper admodum obseruatum
 intellexerit. In primis cùm conditio de v-
 traque religione; tum Evangelica, tū Ro-

Steid. lib.

11 & 2.

M

mana, conseruanda apposita fuit, quam conceptis verbis ter stipulantibus procedibus, ter spondit. In Hungarico, Bohemico & cæteris, quæ recensere longū esset, idē planè sit. Nec verò tantū, vbi electionis ius integrum hætenus mansit, verū etiā vbi successio mera vulgò obtinere putatur, eadem prorsus stipulatio intervenire solet. Rex Franciæ quando inauguratur, rogant primū Laudunensis & Bellouacensis Pares Ecclesiastici, populū, qui adest, vniuersum, eūne regem esse cupiat iubetque? vnde etiam à populo tum eligi in ipsa inaugurationis formula dicitur. Vbi populus cōsensisse videatur, iurat, se leges Franciæ priuilegiāq; ac iura in vniuersum omnia tuiturum, domanium non alienaturum, & cætera; quæ etsi interpolata fuerunt, & longè diuersa ab antiqua formula, quæ extat in Bibliotheca capituli Bello-uacensis, in quam Philippus primus iurasse comperitur; nihilo minus tamen disertè satis exprimuntur. Nec verò prius accingitur gladio, vngitur, coronatur à paribus, (qui & ipsi corollis ornati sunt) sceptrūque & virgam iustitię accipit, aut rex proclamatur, quàm populus iusserit: neque etiam prius ei pares iurant, quàm ipsis fi-
dem

dẽm dederit, se leges accuratẽ custoditurum. Eã verò sunt, ne patrimonium publicum dilapidet, ne vectigalia, portoria; tributa suo pte arbitrio imponat indicatvẽ; ne bellũ decernat, pacẽmve faciat: denique, ne quid in publicum, nisi publico consilio statuat. Item sua senatui, sua Comitibus, sua regni officariis constet auctoritas; & cãtera, quã perpetuò in regnò Francico observata fuere. Vbi verò provinciam aliquam, urbẽmve ingreditur, privilegia eiusdem confirmare tenetur, inque eius leges & consuetudines sese sacramentõ devincit. Quod nominatim apud Tholosates, Delphinates, Armoricos, Provinciales, Rupellanos ipsos obtinet; quorum cum regibus conventiones disertissimã sunt; quã frustra omnes essent, nisi locum conditionis in contractu tenere censerentur. Extrat antiquorum regum Burgundiã iusiurandum, his verbis: Omnibus legem, iustitiam, maniburgiũ; id est tutelam, conseruabo. In Anglia, Scotia, Suedia, Dania idem fere mos est, qui in Francia. At certẽ nusquam disertius, quã in Hispania. In Regno enim Aragonico, peractis multis ceremoniis inter eum, qui iustitiam Aragonicam;

*In Annal.
Burgund.*

seu publicam maiestatem repræsentat; in sublimiori quodam folio, & regem inaugurandum, qui illi fidem & hominum præstat, lectisque legibus & conditionibus, quibus implendis obligatur, his tandem verbis Proceres lingua vernacula regem affantur: Nos, qui tantum valemus, quantum vos; (ita enim fert idioma Hispanicum) & plus possumus, quam vos, regem vos eligimus, cum his & his conditionibus. Inter vos & nos vnus imperat magis, quam vos. Ne verò se perfunctorie tantum aut consuetudinis antiquæ obseruandæ causa iurasse putet, tertio quoque anno in publico conventu hæc eadem verba ei repeti solent. Quòd si regia potentia fretus insolescat, leges publicas violet, fidem datam denique negligat; tum sanè ipso iure, summo eo anathemate devotus censetur, quo olim Ecclesia Iulianum imperatorem apostatam devouit. Cuius quidem ea vis est, vt non pro eo amplius, sed in eum præces concipiantur; ipsi verò sua fide & obligatione planè soluti sint, eo iure, quo vassallus seniori excommunicato parere neque ex officio debet, neque ex sacramento tenerur, quod tum Concilij, tum

Con-

Conventus publici apud eos decreto sancitum est, Consimiliter in regno Castellæ, Concilio indicto rex inaugurandus publicè primùm admonetur sui officij; mox perleguntur conditiones disertissimæ, quæ ad reipublicæ utilitatem pertinent. Tum iurat rex, se eas diligenter & fideliter obseruaturum. Demum verò magnus Equitum magister illi sese iure iurando adstringit, quem cæteri deinde principes ciuitatùmque legati suo quique ordine sequuntur. Quod & in Lusitanico, Legionensi, cæterisque Hispaniæ regnis perinde obseruatur. Neque verò minores principatus alio iure instituti fuerunt. Extant Brabantinorum cæterorùmque Belgiæ populorum, Austriacorum, Carinthiorum & cæterorum cum Principibus suis disertissimæ conventiones, quæ sanè conditionum locum obtinent. Brabantini verò in primis, ne vlli ambiguitati locus daretur, conditionem istam expresserunt. In duce enim suo inaugurando, conventionibus antiquis, quibus nil ferè ad reipub. conseruatione deest, coram duce perlectis, ni eas omnes obseruarit, sibi integrum esse alium quem liber suo arbitratu eligere, palàm ei di-

*In Concil.
Tolet. 4.
c. 74. & i
Tolet. 6.
lib. 2. Fend.
s. 28. f. 2.*

*La ioyeuse
entree.*

fertéque protestantur. Ipse verò tum in eas, accepta conditione vltroque agnita, sese sacramento devincit. Quod etiam postremò in Philippi Hispaniarum regis inauguratione observatum fuit. In summa: inter regem & subditos contractum mutuo obligatorium esse, nemo negare possit; nempe vt bene imperanti bene obediat, qui quidem iureiurando ab illo primùm, deinde ab his confirmari solet. Quæro verò hîc, cur iurat aliquis, nisi vt ex animo se ac serio loqui ostendat? An verò quidquam naturæ magis consentaneum est, quàm vt ea, quæ placuerunt, seruentur? Deinde cur rex primus iurat, stipulante populo, nisi vt conditionem sive tacitam sive expressam recipiat? Cur verò conditio contractui apponitur, nisi eò tantùm, vt, ni ea impleatur, contractus ipso iure solutus sit? Quòd si verò conditionis implendæ defectu contractus ipso iure solutus est, quis per iurum populum vocet, qui regi conditionem, quam implere debuit & potuit, negligenti, legemque, in quam iuravit, violanti, obsequium deneget? Quis verò contra eum regem fœdifragum, per-

*Dominicus
Guicciard.*

*I. D. de
act. l. non
minorem.
to. D. de
transact.*

perium, eo beneficio prorsus indignum non censeat? Etenim si vasallum clientelæ nexu lex liberat, in quem senior feloniam commisit, etsi sanè senior fidem propriè non dat vasallo, sed vasallus ipsi: si patronum clienti fraudem facientem lex duodecim Tabularum sacrum esse iubet: si liberto adversus patroni atrocem iniuriam actionem ciuilia iura permittunt: si seruum ipsum iis casibus, potestate herili liberant, cum tamen naturalis tantum, non ciuilis obligatio insit: an non multò magis solutus erit populus ea fide, quam regi præstitit, si rex, qui primus ipsi, tamquam domino procurator, solenniter iurauit, fidem fregerit? An non verò etiam si non isti ritus, non ea sacra, non ea sacramenta intervenirent; satis tamen ipsa natura docet, Reges ea conditione à populo constitui, ut bene imperent? iudices, ut ius dicant? duces belli, ut exercitum adversus hostes educant? Quòd si verò sæuiunt, iniuriam inferunt, hostes ipsi fiunt; ut reges non sunt, ita nec agnolci à populo debere. Quid si, inquires, populum ali-

lib. 2. Feudor. t. 26. § 24. et t. 4.

Dionys. Hæc. lib. 2.

Cicero. 1. Off.

quem vi subactū, in sua verba iurare princeps coegit? Quid si, inquam ego, prædo, pyrata, tyrannus, cum quo nulla iuris vilius societas esse censetur, admoto gladio, syngrapham ab aliquo extorserit? An non scitum est, fidem vi elicitam non obligare? maximè verò, si contra bonos mores, contra Naturæ ius quidquam promittatur? Quid verò magis cum Natura pugnat, quàm si populus sibi ipse catenas & compedes iniiciat? si iugulum se suum mucroni obiecturum, si manus sibi ipsi se violenter allaturum, principi (quod idem planè est) promiserit? Itaque inter regem & populum mutua obligatio est, quæ siue Ciuilis, siue Naturalis tantùm sit, siue tacita, siue verbis cõcepta, nullo pacto tolli, nullo iure violari, nulla vi rescindi potest. Cuius quidem tanta vis est, vt princeps, qui eam contumaciter violet, tyrannus; populus, qui vltro rumpat, seditiosus verè dici possit.

Iam cum hætenus regem descripserimus; sequitur, vt Tyrannum paulò accuratius describamus. Regem eum esse diximus, qui regnum siue per stirpem, siue per electionem delatum, ritèque commissum, legitime etiam regit atque gubernat. Eum itaque

*Qui sint
tyranni.*

itaque tyrannum, utpote regi planè con-
 trarium esse, sequitur, qui aut vi malitque
 artibus imperium invasit, aut ultro spon-
 tēque delatum regnum contra ius & fas
 regit, contraque leges & pacta, quibus sese
 sacrosanctè devinxit, pervicaciter admini-
 strat. Quod etiam utrumque in vnum e-
 undēque hominem cadere potest. Ille
 vulgò dicitur Tyrannus absque titulo,
 hic Tyrannus exercitio. Potest verò fieri,
 ut & vi occupatum regnum, iustè; & iure
 delatum, iniustè quis regat. At certè cū
 regnum ius sit magis, quàm hæreditas; &
 functio, quàm possessio; viderur, qui suo
 munere malè fungitur, quàm qui munus
 non ritè accepit, eo nomine dignior. Sic
 Papa malè ingressus, dicitur intrusus; ma-
 lè gubernans, dicitur abvtens. Dicebat il-
 le *Ζωὴς αὐτῷ Δικαῖος ἢ μόνον πολίτη, ἀλλὰ καὶ συγγενῆς*
διαρρήσει. Præstat extraneus quivis iustus,
 non modò civi, verùm & consanguineo.
 Ita etiam nobis dicere liceat: Princeps nō
 ritè constitutus, modò iustus sit, cuivis ritè
 inaugurato, qui iniustè gubernet, longis-
 simè præstat. Cū etenim reges pascēdo,
 iudicando, curando populo sint instituti:
 malo sanè me fur pascat, quàm pastor de-
 yoret; malo mihi prædo ius dicat, quàm

Arist. c.
 lib. 5. Po
 Bartol. 1.
 tract. d.
 Tyrann

Pythago

iudex vim faciat: malo me empiricus curet, quàm medicus ritè infulatus veneno interimat: malo falsus tutor mea bona bene administret, quàm legitimus dilapidet. Deinde vtrumque illum ambitio sollicitet, videri possit quodammodo vim primò fecisse, vt postea iustitiam exerceret, vt Cyrus, Alexander, Romani, qui victis plærumque autonomiam & immunitates priuilegiâque concedebant: cùm hic sanè eò tantùm, vt iniuste regnet, ius suum iactare videatur, quod hodie non modò Moschi, Turcæve; verùm & Christiani principes permulti faciunt. Itaque illorum factum tractu temporis interdum conualescit: horum quò senescit magis, eò deterius evadit. Quòd si verò, ait Augustinus, sunt illa regna, magna tantùm latrocinia, in quibus iustitia locum non habet: sunt in eo quidem pares, quòd vterque latro, vterque prædo, vterque iniustus possessor est, cùm sanè non minus fur iniustus possessor sit, qui rem alienam inuito domino capit, quàm qui oblata malè vtitur. At eius certè longè grauius flagitium est, qui interimendum, quàm qui conseruandum cepit; eius, inquam, qui vano titulo fretus, iniuste, quàm qui

CO

enophom.
ustarchus
o Alexan.
o Aemilio,
Cafare.
uetonius
o Cafare,
75.

ugust. lib.
de Ciuit.
ei, c. 4.

eo titulo planè destitutus, iustè tamen regnum vi occupatum gubernat. Iam verò & Tyranni absque titulo, differre inter se possunt. Sunt enim qui fines alienos ambitiosè invadunt, quales Nimbrodus, Ninus, Chananæi, vt suos dilatent. Hi etsi inter suos reges dicantur, in illos tamen, quos vtrò nec læcessiti invadunt, tyrannidem exercent. Sunt, qui regnum suffragiis deferri solitum adepti, hæreditarium fraude, ambitu, corruptela aliisve artibus facere conantur. quorum exempla non longè petenda forent: qui sanè eò peiores illis existunt, quò fraus, quàm vis odiosior, ait Cicero, esse debet. Sunt, qui nefando parricidio patriam ipsi invadunt, ac viperarum instar, matrem in ipso enixu eviscerant. quales qui duces belli creati à populo, rempublicam invadunt, vt Cæsar Romæ dictaturæ prætextu, ac plærìque Italiæ principes. Sunt & fœminæ, quæ regna legibus patriis masculis tantùm deferri solita, occupant, eorùmve administrationem ad se rapiunt: vt Athalia Iudaici, Semyramis Assyrii, Agrippina Romani imperij sub Nerone filio; Mammea sub Alexan-

dro Seuero; Semiamira, sub Heliogabalo; Brunehildes aliquot Frâncici regni. Quæ quidem impuberes filios ita educari curabât, vt puberes facti voluptatibus tantùm indulgerent; itaque omnium rerum potestas penes eas tantùm earumve seruos, ministros & proagogos remaneret. Sunt denique ij, qui desidia, ignauia, luxu, legitimorum alioqui principum abvtentes, ipsosq; voluptatibus, deliciisque inescantes, quales sub Gallicis præfertim Merovingiis quidam Maiores palatij ob illa egregia ministeria creati, regiam auctoritatem ad se totam transferunt, nudumque nomen regibus relinquunt. Qui quidem omnes eius generis sunt; vt quamvis ceteroquin iustè gubernarent, eo tamen ipso, quod iurisdictionem illam prædonum tantùm iure habent, meritò tamen tyranni sine titulo censeri possint. Iam Tyranni exercitio qui dicantur, non tam faciliè, ac, quinam verè reges, definire possis. Er enim quia illis libido, his ratio imperat; & hæc quidem ipsa sibi suos limites præscribit, illa verò contra nullis finibus circumscribi potest; quod sit propriè regum ius, facile; quæ verò, quantæque tyrannorum iniuriæ, difficulter admodum explicari que-

queat. nimirum, ut rectum vni forme atq; vnicum est; obliquum contrà varium & multiplex; ita ius simplex est, & paucis verbis explicabile, cum iniuriæ nullis casibus definiiri possint, quin perpetuò plures òmittantur, quàm explicentur. Et si verò certæ regulæ sunt, quibus eos si non de pingere, saltè ut agnosci possint, aprè delineare queas; nulla tamen certior, quàm si artes tyrannicas cum regis virtutibus actionibusque contuleris. Tyrannus eminentes in se gere spicas demetit; primores reipub. dolo, fraude, calumniis opprimit; conspirationes in se initas subinde, quò citiùs eos è medio tollat, comminiscitur; ut Tiberius, Maximinus & cæteri: denique, ne consanguineis quidem ac fratribus parcit: Rex contrà, non fratres modò quasi consortes agnoscit; verùm etiam optimiates omnes fratrum loco habet, iisque dignitatem suam acceptam ferre non veretur. Tyrannus adversus nobiles, ignobiles & quasi terre filios extollit; qui quòd sua omnia ipsi debeant, quibuslibet in rebus adulentur & inseruiant: Rex vnumquemque in suo gradu tuetur, Procera tanquam regni amicos fouet, iisque non minus, quàm sibi consultum cupit. Tyrannus

nus viros graues & iustos odio profequitur, suspectosq; habet, ac ne qui tales evadant, omni arte curat; quia verò nō prius se tutū putat, quàm omniū mores corrupe- rit, popinas, ganeas, lupanaria, ludos, v̄t Cyrus domandis Sardis, instituit: Rex cō- trā viros bonos vndequaq; accersit, invi- rat, inuitos ad se trahit; ne verò desint, lite- rarios ludos aperit, gymnasia instituit, se- minaria virtutū vbiq; locorū excolit. Tyrā- nus congregationes publicas, quantum in se est, aut vitat, aut tollit, convētus Or- dinum, Comitia, diætās reformidat, ac ve- spertilionis instar lucem hominum refū- git; quin & colloquia, sermones gestūsq; subditorum suspecta habet: Rex, quia te- ste cælo viuit, in multitudine Senatorum gloriatur, iisq̄e inconsultis nil agendum putat: nec modò eos conventus non vere- tur, verùm reveretur in p̄tims & hono- rat: Tyrannus subditos inter se collidit; factiones inrep. serit, fouet & alit; vnus ope alteram delet, ac superstitem tandem opprimit, ex eoque tanquam vlcere, quod perfidi chirurgi solent, lucrum perpetuū caprat; denique, quod Vitellius ille, olere hostem mortuum, præsertim ciuem, dice- re non veretur, aut saltem sentit: Rex pa-
cem

*Machiav.
in Principe.*

*Aristot. c. 11
lib. 5. Polit.*

cem inter subditos, vt pater concordiam inter liberos, conseruat; rixarum semina suffocat, cicatricem quam citissimè obducit, ne rebellium quidem cædem absque lachrymis audire potest. Itaque quos hic aduersus hostium imperus tueretur & defendit; ille, quo vis hoste perniciosior, proprium mucronem in sua viscera vt adigant, cogit. Tyrannus exteròs in præsiidiis collocat, arces aduersus ciues extruit, populum exarmat & arce expellit, barbaris & stigmatitiis satellitibus circûstipatur, oracoustas & delatores in subditos, tanquam exploratores in hostem, publico ære con-ducit: Rex aduersus hostes nõ tam se mœnibus, quàm populi benevolentia tueretur; quot ciues habet, tot se satellites habere putat; non tam quot circum se habeat, quàm ne quos habere cogatur; cogitat; arces arcendis hostibus, non coërcendis ciuibus extruit; in Populo denique præsidium suum omne collocat. Itaque etsi habet ille lictores & satellites innumeros, qui turbam summoueant, nõ summouent ij tamen metum, suspicionem, miseròsque miseræ mentis tumultus: vtcumque arcem vrbis muniat, ar-
zem interea summam, mentem, inquam,
tyran-

*Liui. li. 2. c. 1.
Dionys. Ha-
lic. lib. 5. de
Arunte filio
Porjense.*

*Proverb. 14.
vers. 28.*

*Bartol. in
tract. de
Tyrannid.*

tyrannorum tyrannus Metus & Pauor oc-
cupat. Hic neque in turba, animo turba-
tus est, neque in solitudine sollicitus, ipsa
conscientia tutus, ipsa turba stipatus, vr-
bem, forum, plateas securè obambulat.
Tyrannus, si ciuiles dissensiones desint,
bellum foris gerit; munimenta extruit,
qualia Pharao, vt Iudæos, Polycrates, vt
Samios occuparet, quò cætera minus at-
tenderent: ideoque bellum semper aut
parat, aut minatur, aut imminere simulat;
accescit denique potiùs, quàm arcessat.
Rex nunquam nisi coactus, nunquam ni-
si reipublicæ causa; bellum facit; nun-
quam denique hamo aureo piscatur, aut
bellum suscipit, è quò plus reipublica
periculi metuere, quàm lucri sperare pos-
sit. Ille demum artes omnes inuit, quibus
opes subditorum exhauriat, vt in victu
quærendo anxij, de libertate recuperan-
da minus cogitent; itaque omnia in fiscû
converrit: hic in priuatorum opibus suas
consistere ratus, apud subditos suas quo-
dammodo opes deponit, seque tum am-
plissimum thesaurum habere putat, cum
subditi diuitiis affluunt. Demit ille mul-
tis, quod paucis iisque indignis donet;
exhaurit omnes, vt in paucos profundat;
publi-

*Aegid. Rõ.
de reg. prin.*

publica diruit, vt sua ædificet? sanguinem populi ad deliquium vsque elicit, quem adulatoribus aliquot ebibendum propinet: hic sibi suisque commodis demit, vt populo largiatur, publica extruit atque ornat, vniuersos locupletat, sanguineque aded suo populum alit & sustentat. Si illé, quod interdum Tiberius, Nero, Commodus & cæteri, viscerationes populo concedit, facit, vt populum eò faciliùs postea evisceret, ipsique sua quasi viscera comedenda apponit: cum hic sanè, si venam secet interdum, si sanguinem eliciat, ad incolumitatem populi salutemque tuendam, non propriam libidinem exatiandam, faciat. Itaque vt hunc Scriptura sacra pastori, ita & illum leoni rugienti cõparat, cui tamè vulpes sæpissimè copulata est. Quæ enim totius iniustitiæ, ait Cicero, capitalissima est, etsi reipsa id facit Tyrannus; id tamen ita ferè curat, vt tum cum maximè fallit, vir bonus esse videatur. Itaque pietatem erga Deum simulat, quam Aristoteles artiũ tyrannicarum potissimam vocat. Verum, vt populus quidquã in eum moliri vereatur, quem, quia Deum reueretur; Deo charum esse verisimile sit. Studium erga rempublicam; verum, non tam vt reipublicæ

*Proverb. 18
ver. 5.*

*Aristo. c. 11
lib. 5. Polit.*

N

prosit, quàm ne sibi ipsi noceat. Iustitiæ quoque & fidei laudem in quibusdam rebus, nimirum leuioribus, affectat; verùm, quò faciliùs in grauioribus iniuriam facere & fallere possit; non secus sanè, quàm latrones, & qui maleficio & scelere pascuntur, qui sine iustitiæ portiuncula saltem aliqua diu consistere nullo modo possent. Clementiæ denique; verùm ita, vt scelerstis quibusdam veniam indulgeat, quos morte mulctare, clementia summa est. Breuiter, quod rex ipse est, tyrannus callidus videri vult; & vt virtutis amore homines incēdi scit, ita & virtutis vmbra aliqua decipiendos esse nouit: at certè vtcumque vultum fingat, vulpina cauda semper prominet; vtcumque obganniat, rictus & rugitus leonem prodit. Porrò vt regnū bene constitutum omnia cæterorum bonorum regiminum commoda in se habet; ita & tyrannis omnium prauorum incommoda & vitia continet. Habet ab aristocratia regnum, quòd optimates quique in consilium adhibentur; habet & ab oligarchia tyrannis, quòd pessimi & corruptissimi quique. Vt illic multitudo regum, hinc tyrannorum caterua dominatur. Habet regnū à politia, quòd omnium ordinum convē-

tus

ho. Aquin.
secund. se
nd. q. 12.
rt. 11.

tus habentur, ad quos optimi quique, de republica deliberaturi, mittendi deliguntur: habet & à democratia seu ochlocratia tyrānis, quòd, si minus eos conventus impedire possit, saltem vt corruptissimi quique ambitu & malis artibus eò mittantur, sollicitè curet. quod nostris etiam temporibus factitatum scimus. Sic passim regis vultum tyrānus, regni speciem tyrannis imitatur: & quò astutiùs, eò diutiùs durat; cùm tamen vix vlla, teste Aristotele, ad centesimum vsque annum pervenisse legatur. In summa: Rex studet utilitati publicæ, tyrannus propriæ. At sanè cùm, vt sunt homines, nusquam reperiri queat, qui omnibus in rebus utilitatem publicam spectet, nec diu consistere, quin vllatenus eius rationem habeat: vbi utilitas publica prævalet, rex & regnum; vbi propria, tyrannus & tyrannis locum habere dicentur. Hæc de tyrannis exercitio, in quibus deprauatissimorū morum rationem non habemus, qui non tam malum principem, quàm malum virum facere dicuntur. Si cui verò hæc descriptio vsquequaque non satisfaciet, præterquã quòd accuratiores fortè tyrannorum imagines in Historiis inveniet, viuos

*Bartol. in
tract. de Ty-
rann. & de
Regim. civi.*

& spirantes tyrannos, omnibúsq; numeris absolutos hoc tempore, quos intueatur, multis in regionibus, quod & Aristoteles suo sæculo conqueritur, habet. Ac tandem ad summam quæstionem his tanquam gradibus pervenimus.

Vidimus, quomodo reges, sive secundum capita, sive etiam secundum stirpes eligantur à Deo, & constituantur ab uniuerso populo, quid rex, quid regni officarij præstare teneantur, quantum pateat illius potentia, quantum etiam horum munus & officium, quæ pacta quàmque sancta in rege constituendo intercedant, & quæ iis condiciones insint, sive tacitæ, sive expressæ; demum, quis tyrannus absque titulo, quis etiam exercitio: sequitur modò tandem, cum legitimo Regi, suoque officio tum erga Deum, tum etiam erga populum bene fungenti, tanquam Deo obediendum esse constet; ut, an, & per quos, tyranno resisti, quibúsq; modis iure possit, edisseramus.

Qui tyrannos absque titulo coercere conentur.

Ac de eo, qui absque titulo tyrannus vulgo vocitatur, primum agendum est. Ergo Ninus aliquis populum nullo sibi iure devinctum, nulla iniuria lacepsitus, vi invadat: Cæsar patriam remque publicam Romanam

nam

nam opprimat: Popelus dolo parricidii-
 que regnum Polonicum ex electiuo hære-
 ditarium facere conetur: Brunichildis ali-
 qua Francici administrationem vnà cum
 Protadio suo totam ad se transferat; aut
 Ebroinus, Theodorici ignauia fretus, gu-
 bernacula regni invadat, populúmque ser-
 uitate opprimat: quid híc iuris statuemus?
 Primùm docet nos ius Naturale, vitam &
 libertatem nostram, qua sine vita vix vita-
 lis est, aduersus omnem vim & iniuriam
 cõseruare & tueri. Inseuit id Natura cani-
 bus aduersus lupos, tauris aduersus leo-
 nes, colũbis aduersus accipitres, pullis ad-
 uersus miluos; longè verò magis homini
 aduersus hominẽ ipsum, si ipsi fiat lupo.
 Itaque repugnare, necne liceat, qui ambi-
 git, cum natura ipsa pugnare viderur. Ac-
 cedit ius Gentiũ, quo distincta sunt domi-
 nia, fixi limites, constituti fines, quos quis-
 que aduersus quoslibet defendere tene-
 tur. Itaque non minus licebit resistere A-
 lexandro, si nullo iure fretus, nulla iniuria
 laeserit, gentem aliquam cum potentis-
 sima classe invadat, quàm Diomedis pyra-
 tæ, si vno myoparone mare infestum red-
 dat. Nec enim eo posito, Diomedem Ale-
 xander iure, sed impunitate tantum supe-

Otto Frising
 Chron. 5. c. 7
 Aimo. li. 4.
 c. 1.
 Greg. Turõ.
 lib. 4. c. 51.
 lib. 5. c. 39.
 lib. 8. c. 29.

rat. Non minus Alexandro regionem aliquam depopulanti, quàm grassatori pallium involanti; non minus, si urbem machinis subruat, quàm latroni, qui parietem suffodiat. Accedit verò potissimùm ius Ciuile, quo societates hominum, quæque certis legibus constitutæ sunt, vt illæ vno, hæ alio modo gubernentur; aliæ ab vno, vel paucis, aliæ ab vniuersis regantur: quædam imperium muliebri respuant, nonnullæ admittant: quædam reges ex quadam stirpe, quædam promiscuè eligant: & cætera. Hoc ius si quis violòve rumpere tentet, quia societatem, cui debet omnia, violat, quia in patriam cuniculos agit, cui naturâ, cui legibus, cui sacramento devincti sumus, ei omnes resistere tenemur; adeò vt, si negligamus, proditores patriæ, desertores societatis humanæ, iuris contemptores verè simus. Vt verò nos aduersus hosce tyrannos, iura naturæ, gentium, ciuilia, arma capere iubent; ita nec vlla omnino ratio dehortari potest. Non interuenit iusiurandum, non pactum vllum, non vlla obligatio, neque publica, neque priuata. Itaque vel priuato cuiuslibet tyranni-

tyrannidem hujusmodi, si intrudatur, depellere licet. Non habet hic locum Lex Julia maiestatis, quæ perduelles in patriam, aut in principem punit. Neque enim princeps is est, qui rempublicam alienòsve fines, nullo iure fretus, invadit: neque perduellis, qui patriam armis defendit. Quin potius huc pertinet iusiurandum, quod Athenis puberes omnes præstare in Aglauræ templo solebant: Pugnabo pro sacris, pro legibus, pro aris & focis, sive solus, sive cum multis; & ne patriam meam deteriores, quàm accepi, posteris tradam, omnibus viribus enitar. Non leges de seditiosis. Seditiosus est is, qui contra publicam disciplinam populum defendendum suscipit. Seditio- nem autem non facit, sed tollit, qui everforem Patriæ, publicæque disciplinæ coercet. Habet verò contrà locum lex de Tyrannicidis, quæ & viuos præmiis, & mortuos epitaphiis & statuis honorat, vt Harmodium & Aristogitonem Athenis: Brutum & Cassium in Græcia statuis æneis, publico decreto: Aratum Sycionium quoque; quòd patriam illi à Pisistrati, Cæsaris, Nicoclis

L. vlt. D. ad
leg. Jul. ma-
iestat.

Bartol. in
tract. de
Guelph. &
Gibel.

Plin. lib. 4.
Alexan. ab
Alex. lib.
6. c. 4.

tyrannide liberassent. Quod quidem v-
 que adeo probavit antiquitas, ut Xerxes
 ipse, Athenis devictis, Harmodij & Aristo-
 gitonis statuas, in regnum suum transferet;
 Seleucus in pristinam sedem reportandas
 curaret: Rhodij verò easdem urbi suæ ap-
 pulsas, cum in hospitium publicè inuitas-
 sent, sacris etiam in pulvinaribus colloca-
 rent. Habet etiam Lex de desertoribus &
 proditoribus adversus eos, qui patriam
 oppressam neglexerint, cum eos, qui me-
 tu hostium languorè simulant, clypeum-
 ve abiiciunt, pari cum illis poena afficiendos
 esse statuat. Ad hoc itaque tamquam in-
 cendium publicum, omnes singulosque
 conclamare, cum hamis & falcibus con-
 currere, aquam conferre oportet. Non
 expectandus praefectus vigilum, si ob-
 dormiat; non praefectus urbi, si cunctetur:
 certatim quisque aquam hauriat,
 rectum scandat, flammam arceat oportet.
 Si etenim, dum Capitolium furtim
 conscendunt Galli, consopiti sunt mi-
 lites; dormiunt vigiles; muti sunt canes;
 anseres ipsi excubent, vigilent, ad arma
 conclament; oportet. Et illi quidem
 exauctorabuntur, infamia mulctabuntur,
 in quo perpetuam rei memoriam suspen-
 dentur;

iphilinus
 a Augusto.

Istarch. in
 arato.

aler. Ma-
 im. lib. 2.
 ap. vlt.

3. & l. o.
 ne deli-
 tum. 6. vlt.
 o. de remi-
 t.

dentur; hi contrà, & in Capitolio perpetuò nutriuntur, & immortalì laude decorabuntur.

Hęc, dum tyrannis, vt loquuntur, est in Fieri, id est, dum Tyrannus molitur, machinatur, cuniculos agit. At certè si semel ita rerum potiatur, vt populus victus, sese iureiurando ei devinciat, respublica oppressa, suam in eum potestatem transferat, regnum in suarum legum mutationem ritè consentiat: tum sanè, quia titulum, quem antea nullum habebat, adeptus est, nec ex facto tantùm, sed iure possidere videtur, etsi Populus *ἴκασιν ἀννομήσειν*, id iugum recepit; æquum tamen est, vt obtemperet, & Dei voluntati, qui regna de gente in gentem suo arbitrio transfert, placidè acquiescat. Alioquin nullum est regnum, cuius iurisdictio in dubium revocari non possit: id tamen, modò, qui prius sine titulo tyrannus erat, eum titulum adeptus, legitimè gubernet, & tyrannidem non exerceat. Itaque iure optimo restitit regis auspiciis populus Iudaicus Sennacheribo Assyriorũ regi, Palestinam invadenti. At damnatur puniturque Sedechias rex, vnàque vniversus Populus, qui post fidem ritè datam,

2. Reg. c. 24.
 & 25.
 Ierem. 37.

nulla iniuria lacesitus, à Nabuchodonozore deficit. nimirum, vbi fides data est, non est vllus amplius pœnitentiæ locus; ac vt in præliis quidem quisque, quantum viribus potest, eniti debet; vbi verò captius fidem dederit, præstare tenerur: ita & contendat populus omni conatu, vt sua iura retineat: at vbi sese alieno iuri, non tam nolens, quàm non volens, subiecit, imperium victoris æquo animo patiarur. Sic Pompeius, Carthago, Cicero, & cæteri, bonorum ciuium officio fungebantur, cum arma aduersus Cæsarem rempublicam evertentem arripuerunt, nec excusari possint ij, quorum desidiâ factum est, vt illorum conatus minus scelicem exitum consequerentur. Augustus ipse cuidam Catonem conuitijs proscindenti, respondisse legitur; bonum ciuem fuisse Catonem, qui præsentem reipublicæ statum mutari nollet, qui quidem absque summo omnium discrimine mutari nequeat. Quin & Brutus, Cassius, Casca, & cæteri, qui, re adhuc flagrante, Cæsarem interfecerunt, accusari non possint. Itaque publico decreto statuæ æneæ Athenis ipsis erectæ fuerunt, iuxta Harmodij & Aristoteli-

ristogitonis statuas, cùm Augustum & M. Antonium cæso Cæsare fugerent. At certè seditiosus fuerit Cinna, qui lege regia iam lata, qua populus suam in Augustum omnem potestatem contulerat, in eum conspirasse legitur. (Xiphilinus in Augusto.) Consimiliter dum regnum Francorum Carlingi à Merouingis, aut Capetani à Carlingis ad se rapere conabantur, absque vlla seditionis culpa resistere licuit: ex quo publico consilio, Ordinúmque authoritate translatum fuit regnum, non amplius licuit. Idem verò prorsus iuris est, si quæ fœmina regni Salici gubernacula occupet, si quis merè electuum regnum hæredibus asserat, quamdiu leges illæ publicæ, authoritate Concilij vniuersi, id est eorum qui populum vniuersum repræsentant, abrogatæ non sunt. Nec verò spectare híc oportet, vtra factio maior sit, vtra potentior, vtra clarior. Plures libidine, quàm ratione reguntur: itaque plures fermè tyrannidi, quàm reipublicæ inseruiunt. At Roma est, inquit Pompeius, vbi Senatus. Senatus, vbi legum reverentia, libertatis amor, patriæ conseruandæ studium. Itaque etsi Romam Bremius occupare videtur; Roma interim Veii est,

vbi Camillus, qui Romam vindicet à seruitute. Veios itaque migrent Quirites oportet, eumque omni studio, omni conatu, omni industria adiuuent. Etsi, inquam, Themistocles, relictiis Athenis, in classem CC. triremium cum bonis omnibus sese recepit, non ideo quisquam ex illis ciuitate priuatus est. Quin potius, vt ille respondisse legitur: Ducentæ hæ triremes, sunt nobis vice ciuitatis totius Græciæ maximæ. quia ad defensionem eorum omnium, qui salutem publicam tueri volunt, comparatæ sunt. Non etenim vbi arca fuerit, ibi continuò ecclesia Dei erit: potest enim capi à Palestinis. Non, inquam, vbi aquilæ visentur, vbi legionum nomina audientur, ibi continuò Romanum exercitum esse consequitur. At omninò sanè, vbi qui patriam aduersus tyrannidè tueatur, qui seruitute oppressum populū ad pileum vocet, qui muliebrem impotentiam coerceat, qui adultores ignauia principis ad omnem iniuriam abutentes comprimat, qui ambitionem intra suos limites manere iubeat. Et hæc quidem de tyrannis absque titulo dicta sunt.

Ad eos verò, qui tyrannidem exercent, siue ij iure primū, siue vi imperium adepti

istarch.in
hemist.

depti sunt, quantum attinet, cautè admodum nobis examinandum est. Primùm sanè consideremus oportet, Principes omnes homines natos esse: propterea non minus à perturbatione rationem, quàm animam à corpore separari posse. Non est ergo, quòd non nisi perfectos Principes habere velimus; sed potius nobis optimè consultum putemus, si vel mediocres nati fuerimus. Itaque non, si quibusdam in rebus princeps modum non seruat; non, si rationi interdum non obtemperat; nò, si segnius vrilitatem publicam curet; non, si aut in iure dicundo minus diligens, aut in bello propulsando minus acer: continuò tyrannus erit. Equidem cùm non ut bobus, homo hominibus deus aliquis, sed homo eadem sorte natus præsit; ut superbus princeps fuerit, qui hominibus tamquàm bestiis abviti voluerit; ita iniquus populus, qui in principe deum, in lubrica ista natura diuinitatè quæsiuerit. At certè si rempublicam còsultò evertat, si iura proteruè pervertat, si nullam fidei, datam nullam conventionum, nullam iustitiæ, nullam pietatis curam habeat; si suorum ipse sit hostis, si denique eas artes, quas enumerauimus, aut omnes, aut præcipuas ineat; tum sanè

*Adversus
Tyrannos
exercitio
quàm iure
cõcedatur.*

sanè tyrānus, (etsi id nomen antè nō malè sonabat) id est Dei hominūq; hostis, iudicari poterit. Ergo nō de minus bono principe, sed de pelsimo; nō de minus prudēti, sed de malitioso, & veteratore; non de iuris imperito, sed de iuris cōtemptore; nō de imbelli, sed de populi hoste regnīq; vastatore agimus. Illū iuuare posset prudentiā senatus, iuris cognitione prætor, belli peritiā tribunus: hic optimatibus, senatoribus, ducibus belli vnam ceruicem optat, quā vnico ictu amputare possit, nec vllos magis odio prosequitur. Et ille quidem & si iure tolli etiam posset, tolerari tamen vtrumque queat: hic cōtrā, quò diutius toleratur, eò intolerabilior evadit. Præterea, vt principi nō, quod liber, licet, ita nec populo sæpe, qđ licet, expedit. Sæpe etenim accidere potest, vt remediū, quod adhibetur, ipso morbo deterius sit. Itaque omnia prius, quàm ferrū adhibere; omnia prius, quàm arma experiri, sapientem decet. Si quid ergo per vim fraudēve, adversus remp. geri videant, qui Populū repræsentāt, principē admoneant primū: nec verò expectēt, dū malū ingrauescat, & vires acquirat. Est tyrānis febrī hecticæ similis, quæ primò facilis curatu, difficilis cognitu;

tu; postea verò cognitu facilis, curatu in primis difficilis evadit. Itaq; principiis obstabūt, nec quidquam vel minimum prætermittent. Si verò pergat, nec sæpius admonitus resipiscat, sed eò tātum tendat, ut impunè quidvis patrare possit; tum sanè tyrannidis reus peractus est, & quæcunque adversus tyrannum seu iure, seu iusta vi licent, adversus eum adhiberi possunt. Est tyrannis nō modò crimen, sed omniū criminum caput, & quidā veluti aceruus. Tyrannus rempubl. subruit, ex vniuersis prædam agit, omnium vitæ insidiatur, omnibus fidem violat, omnē sacri iurisiurandi religionem contemnit. Itaque quovis latrone, prædone, homicida, sacrilego, tantò est scelerator, quantò plures & vniuersos, quàm singulos offendere, grauius est. Quòd si censentur illi omnes infames, si capite plectuntur, si morte pœnas luunt; quis pœnas tam atroci crimine dignas cõminisci queat? Deinde probauimus, reges omnes regiam dignitatē à populo accipere; populum vniuersum rege potiorē & superiorem esse; regem regni, imperatorem imperij supremū tantum ministrum & actorem esse; populū verò, verè dominum existere. Sequitur ergo, tyrannum

num in populum, tanquam feudi dominum, feloniam cōmittere, regni imperiiq; sacram Maiestatem lædere, rebellem esse: ac propterea in easdem leges incidere, & longè grauiores pœnas mereri. Itaque, ait Bartolus, poterit is deponi à superiore, vel ex lege Iulia de vi publica, iustissimè puniri. Superior verò, vniuersus populus est, quive eum representant, electores, palatini, patricij, ordinum conventus, & cæteri. Quòd si verò eò progressus fuerit, vt non absque vi armata expelli possit; tum sanè licebit illis populum ad arma vocare, exercitum conscribere, & tanquam aduersus hostem patriæ rei; publicæ iudicatū, vim, dolum, omnémque machinam experiri. Denique de eo eandem sententiam, quæ de Manlio Capitolino lata fuit, ferre licebit: Manlius fuisti mihi, cū præcipites ageres Senones. Iam quia vnus factus es ex Senonibus, vnde eos depulisti, tu ipse præcipitandus es. Non incident propterea regni officarij in crimé seditionis. In seditione enim duas omnino partes esse necesse est; quæ cū de contradictorijs plerūq; certent, vnus iustam, alterius iniustam causam esse consequitur. Iusta sanè erit, quæ leges defendet, quæ communem
vtili-

*In tractat.
de Tyrann.
& in tract.
de Regim
ciuit.*

*Valerius
lib. 6. c. 3.*

utilitatem tuebitur, quæ regnum iis præfertim authoribus cōservabit. Iniusta contra, quæ leges violabit, legum violatores defender, patriæ evertores tuebitur. Iusta, inquit Bartolus, quæ tyrannicum regimen deponere vult: iniusta, quæ iustū. Licita, quæ ad bonum publicum: illicita, quæ ad priuatum tendet. Itaque, ait Thomas, quia regnum tyrānicum, quod non ordinatur ad bonum cōmune, sed ad priuatum regentis, non est iustum; perturbatio istius regni non habet rationem seditionis. Non incident quoque in crimen Maiestatis. Committitur hoc crimen in legitimum principem. Legitimus verò princeps, nil nisi lex animata est. Itaque cū is, qui leges, quantum in se est, examinat, eo nomine censeri non possit: hi, qui in ipsum arma capient, eo crimine nō tenebuntur. Committitur & in rempub. At quia illa demum ibi est, vbi legum authoritas valet, non vbi priuata tyranni libido rempub. absorbet, tyrannus eius criminis reus erit, qui publicam maiestatem lædit: vindices reipub. hi, qui tyrannum, sua authoritate freti, exque officio oppugnabunt. Neque enim hoc casu singuli, sed vniuersi, non, inquam, subditi, sed do-

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibell. arg. l. 3. §. cū s. gaur. D. de vi et vi ar. Thom. Aqu. sec. secun. q. 12. art. 11 in fine.

l. 1. D. ad leg. lul. ma. iest.

Cic. Parad. 4.

○

mini ab actore suo rationem rei gestæ repetere videntur. Nihilò magis perfidice censentur. Est inter principem & populum vbique locorum mutua & reciproca obligatio. promittit ille, se iustum principem futurum: hic, si talis fuerit, se obsequuturum. Obligatur ergo populus principi, sub conditione: princeps, populo pure. Itaque si minus adimpletur conditio, solutus est populus, irritus contractus, obligatio ipso iure nulla. Perfidus ergo rex, si iniuste imperet; perfidus populus, si iuste imperanti non obtemperet. At omni perfidiæ crimine vacuus populus, si iniuste imperanti publice renunciet, aut regnum retinere illegitimè cupienti, armis evincere conetur. Ergo licet regni officariis aut omnibus, aut saltem pluribus, tyrannum coercere. Nec verò modò licet, verùm ita quidem illis ex officio incumbit, vt, ni fecerint, nullo pacto excusari possint. Neque enim putent Electores, Palatini, Patricij, cæterique Optimates, eò tantùm creatos & institutos esse se, vt semel fortè in rege inaugurando sese antiquo more paludatos conspiciendos exhibeant, vt palliatam quandam fabulam ludant, vt Rolandi, Oliuarij, Renaldi,

60. D. de
iur.

di, cæterorumq; procerum personam eodie, quasi in scena induât, vt Arthuri mensam rotundam, quam vocant, specie quadam representent: cæterum, postquam dimissa est turba, & Calliopius, Vale, dixit: suis se partibus optimè functos arbitrentur. Non ista per iocum dicuntur, non ista perfunctoriè fiunt, non sunt isthæc puerorum ludi, qui regem, vt est apud Horatiũ, per fabulam creant: quin potiùs sciât Optimates, vt in honoris; ita & in oneris partem se vocari, & rempub. commissam & commendatam esse regi quidem, vt supremo eius ac præcipuo tutori; ipsis verò, vt cõtutoribus. Itaq; vt tutores (etiam honorarij) dati sunt, quasi obseruatores actus eius, qui tutelam præcipuè gerit, qui rationem ab eo assiduè exigant & sollicitè curent, qualiter conuersetur: ita & hi, vt obseruent regem, (qui, quantum ad providentiam pupillarem, tantum domini loco habetur) ne quid in populi detrimentum gerat. Item vt contutoribus imputatur, tutoris, qui gerit, factum, ni, cum deberent & possent, suspectum fecerint, remouendũq; etiam curarint, nempe si cum iis administrationem non communicet; si nõ ex fide tutelam curamve geret, si do-

Ulp. l. 3. D. de adm. & peric. tut. et curat.

l. 27. D. eod.

l. 14. D. de administ. ob peric. tut. l. 3 D. de suspect. tut. & curat.

lum admittet, si quod fordidè ager, vel perniciosè pupillo, si quid intercipiet ex rebus pupillaribus, si pupillo inimicus esset: denique, si nimis rusticus, segnis, imperitus, &c. ita & optimates ex principis factò tenebuntur, ni ipsius tyrannidè aut tollant, aut antevertant, aut segnitie sua vigilia & diligètia suppleat. Deniq; vt, quotiescunque non facit tutor nomine pupilli, quod quivis paterfamilias idoneus faceret, non videretur defendi: vt verò meliùs defendatur, contutores prospicere tenentur; ita multò æquius, si non patremfamilias, sed hostem agat princeps, optimates in ipsum agere poterunt ac debebunt. cum sanè nihilo minus ex ipsius factò, ac è proprio teneantur. Attendat optimates præterea, regem in administranda republ. primas partes tenere quidem; at ipsos secundas, tertias, suas quosque suo loco. Non ergo, si ille suas malè agat, hi sequentur; non, si republ. perdat, conniuebunt. respublica enim iis non secus, quàm illi concredita est; & ita quidem, vt non modò ipsi per se suo officio bene fungantur, sed principem in officio suo contineant. Denique, vt rex vtilitatem republ. curaturum se promittit; ita & illi. Non igitur;

si si-

*l. 10. §. 33.
D. de adm.
& peric. tu-
tor. & cur.*

si fidē frangat, suo se propterea sacramen-
 to absolutos putabunt, non magis ac epi-
 scopi, si pontifex hæresim tueatur, aut Ec-
 clesiam perdat: imò eò magis implendo sa-
 cramento sese obligari putabunt, quò il-
 le magis fœdifragus fuerit. Itaque si collu-
 dunt, prævaricatorum; si conniuent, deser-
 torum & proditorum; si rempubl. à tyran-
 nide non vindicant, tyrannorum nume-
 ro censentur. ut certè patroni, tutores, re-
 guli denique sunt, si quam tuendam susce-
 perunt, omnibus modis tueantur atq; de-
 fendât. Hæc verò etsi satis per se firma, ex-
 emplis etiam demonstrari possunt. Reges
 Chanani, qui populum Israeliticum du- *Indic. 5.*
 ra seruitute, tum corporali, tum spirita-
 li, premebant, (commeatu enim & armis
 interdicebant) tyranni verè erant, exerci-
 tio, inquam, non absque titulo. Eglon e-
 nim & Iabin vicesimum ferè annum pla-
 cidè imperabant. Deus verò excitat ex-
 tra ordinem Ahod, qui Eglonem ex insi-
 diis confodiat; & Deborah, quæ exer-
 citum Iabini profliget, atque eo ministe-
 rio populum ex tyrannide liberat. Non
 id quidem, quòd magistratibus ordina-
 riis, principibus tribuum & cæteris mi-
 nus liceret: quin potius Debora suam

ipsis ignauiam desidiámq; improperat, & nonnullos étiam propterea execratur. At certè Deus, populi sui misertus, desidiæ ordinariórú extra ordinem succurrebat. Roboamus Salomonis filius, tributis non necessariis populum leuare recusat, rogatus ab vniuerso populo in Comitiiis insolescit, adulatorúmque consilio fretus, grauiora etiam arrogáter minatur. Ambigit nemo, quin iuxta fœdus inter regem & populum primùm initum, eam superbiam coercere optimates potuerint. At in eo peccatum fuit, quòd per secessionem fecerunt, quæ in Comitiiis faciunda erant: deinde, quòd à stirpe Iuda (cui regnum Deus ipse attribuerat) ad aliam sceptrum transtulerunt. Denique, quòd sæpe aliàs accidit, rem iustam & legitimam, iniustè fecerunt. In aliis imperiis crebra eiufce rei exempla occurrunt.

Linus li. 1.

Brutus tribunus celerum, & Lucretius præfectus vrbi, aduersus Tarquinium Superbum populum convocant: cuius auctoritate regno pellitur. Quin & bonæ eius in fiscum rediguntur. Vnde satis apparet, ipsum, si præhensus fuisset, secundum leges publicas proculdubio mulctatum fuisse. Causæ verò narrantur hæ: quòd morem

rem

rem tolleret, quo rex senatum consulere solebat, quòd suo arbitrio pacem bellumque faceret, quòd fœdera, inconsulto populo, senatùque, iniret: quòd leges, quarum custos esse debuerat, violaret; in summa; quòd fœdus inter reges & quirites, ut antè retulimus, sancitum negligeret. Ad imperatores verò Romanos quod attinet, palam est sentētia, qua senatus Romanus Neronem hostem reipubl. iudicavit, vncòque & gemoniis damnauit: qua Vitellium ignominiosè mutilatum, pèrque urbem tractum, morte multauit: qua Maximinum imperio spoliavit, Maximum verò & Albinum in eius locum suffecit. Quibus aliæ ex probatissimis authoribus adiungi possint. Nec verò Traianus imperator se aut legibus solutum putauit, aut pœnæ tyrannorum exemptum voluit; qui cùm gladium præfecto Prætorij traderet: Si bene, inquit, imperaue-ro, pro me: sin contrà, aduersus me stringito. Consimiliter Franci, Concilij publici authoritate, curantibus regni officariis, Childericum primum, Sigebertum, Theodoricum, Childericum tertium regno expulerunt, aliòsque ac nonnullos ex alia stirpe, propter tyrannidem

iis suffecerunt. Quin & propter desidiã,
 ignauiam, insaniam, quã aut exterorũ in-
 iuriis, aut adulatorũ mulierũve libidini
 & impotentiaẽ patebant, quosdam exau-
 ctorarũ, & quasi Phaethonti habenas ab-
 stulerũ, ne vniuersi incendio eodem con-
 flagrarent: vt Theodoricum Ebroini cau-
 sa, Dagobertum Plestrudis & Theobal-
 di ipsius amasij, & cæteros: nempe perin-
 de esse rati, siue mulier, siue mulierosus
 princeps imperaret; seu tyrannus, seu sub
 ignauo principe tyrãnuli dominarentur;
 seu denique ipse diabolus esset, seu à dia-
 bolo ipso possideretur. Non ita verò pri-
 dem Ludouicum vndecimum, principem
 imperiosissimum, curatores triginta sex
 recipere coegerunt, quorum cõsilio rem-
 publicam gerere teneretur. Ecquid autem
 aliàs iuris habuerint aut Carlingi Mero-
 uingiorum loco in regnum cooptati, aut
 qui hodie obtinent, Capetani, Carlingis
 publici Concilij decreto antelati; nisi po-
 pulo vniuerso, per regni Cõcilium, quod
 trium Ordinum conventum vocant, qua-
 si per epitomen repræsentato, & illos ex-
 auctorare, & hos auctoritate sua in folio
 stabilire iure licuit? Eodem pacto Impe-
 rio Germanico spoliatos legimus Adol-
 phum

phum CIO. CC. XCVI. quòd pecunia corruptus, bellū fecisset regi Galliaē in gratiā Angli: Vuenceslaum CIO. CCCC. et si non tam mali principes hi dici possunt, quàm minus boni. Anglico Eduardus secundus ob tyrannidem in subditos, præfertim Proceres, quos inaudita causa de medio tollebat, Elisabetha vxore ipsius Parlamentum regni aduersus eundem implorāte: quo authore, regno indignus iudicatus est. Nò ita pridē Christiernus Danico, Ericus Suedico, Maria regina Scotico nuper admodū. quod & in Polonico, Hungarico, Hispanico, Lusitanico, Bohemico, & cæteris, factitatum, historiæ fide dignæ retātur. Quid verò de Pontifice ipso? Cardinales, inquit, quia ipsum elegerunt, aut si minus officio suo fungantur, patriarchæ, q̄ primates sunt post Cardinales, possunt, eo inuito, certis de causis convocare Concilium, in eoque pontificem iudicare. Si pernotorium delictum scandalizet vniuersam Ecclesiam: si sit incorrigibilis: si reformatio necessaria sit tam in capite, quàm in membris; si contra iuramentum præstitum Concilium congregare nolit, & cætera. Ex facto verò multos Concilij auctoritate destitutos fuisse legimus. Sin

Froissar. l. 1. cap. 1. seq.

Ant. de B. Cõsil. qu. positum inter Cõ. Paul. de stro, vol. 4. in: p vi. puncto.

Mart. Lau-
denf. in tra-
ctat. de Car-
din. in 2. q.
35.
Philip. Dec.
in quodā cō-
silio, cuius
verba fue-
runt Andr.
Barb. in d.
consil. 1. lib.
n. c. 6.
Bald. in c. o-
lim. col. pen.
de rescri. in
Decretal.
Bonifacius
8. de mator.
& obed.

verò, ait Baldus, pervicaciter abvtantur;
 primò vtendum est verbis; secundò, her-
 bis, id est medicamentis; postremò, lapi-
 dibus. & vbi non sufficit virtutis ingeniũ,
 valere debet armorum præsidium. Quòd
 si verò & doctorum ferè omnium calculis,
 & Conciliorum decretis, & ipsis rebus ge-
 stis probatur, Concilium Papam depone-
 re, vt loquuntur, iure posse, qui tamen re-
 gem sese regum iactat; & quantò sol lu-
 na, tantò imperatore superiorem vendi-
 tat; quin etiam regum imperatorũque
 pro libito exauctòradorum auctoritatem
 sibi arrogat: quis tandem dubitare queat,
 quin à Concilio publico cuiusque regni,
 non modò tyrannus, sed rex regno, ob
 suam insaniam perniciosus, deponi & ex-
 auctòrari possit?

Age verò, in naui ista nostra politica vi-
 nò sese ingurgitet nauarchus, adiutores
 plærique aut dormiant, aut mutuis pocu-
 lis inebriati imminentem scopulum lu-
 dibundi intueátur. Nauis interea aut eum
 cursum nò teneat, quem domino expedit,
 aut breui pessum itura videatur: quid híc
 suppræfecto alicui, vigili & solícito, faci-
 endum putes? An dormientibus aurè vel-
 licabit, aut latus fodiet tātum: interim ve-
 rò, ne

rò, ne quid ceterorum iniussu facere videatur, periclitanti naui opem atque operam suam nõ præstabit? Quæ verò isthæc aut amentia, aut potius impietas fuerit? Agedû, inquâ, cùm tyrannis, vt ait Plato, quædam phrenesis sit et ebrietas, princeps repub. funditus evertat, optimates pleriq; colludant, conniueant; saltè confopiti sint: Populus, qui reipub. dominus est, ministrorû illorû aut fraude, aut negligentia, quæ ipsa culpa est, in summas angustias redactus sit: existat interea optimatum vnus aliquis, qui grassantem tyrânidem animadvertat, & ex animo execreretur; quid huic aduersus illam faciendû putes? An collegas sui tantùm officij admonebit, qui ipsi, quantum possunt, efficiunt? At, præterquâ quòd admonere periculosum est, & eo rerum statu crimen capitale censetur; perinde faciat, ac qui, cæteris auxiliis spretis, proiectis armis, apud prædones, in media sylua leges citet, & orationem de iustitia habeat: id verò verè est, quod dicitur, cum ratione insanire. Quid ergo? ad gemitus populi obsurdescet, ad latronum ingressum obmutescet, & oscitabit denique, & manus in sinum inseret? At si vel in caligatum, qui metu hostium languorem simularit,

Plato lib. 8.
& 9. de Re-
pub.

l. 3. & l. om-
ne del. Clu.
§. 7. D. de
re milit.

proditoris pœnam iura statuunt : quam tandem in eum statuemus, qui, quos ipse tuendos suscepit, sive malitiâ, sive ignaviâ prodit? Quin potius, nautis per celeusma, quæ opus erit, imperabit: curabit, ne quid respub. detrimenti capiat, ac rege etiam inuito & renitentē, regnum, per quod ipse rex existit, conseruabit, regemque ipsum, tanquam phreneticum, aut furiosum, ni aliàs possit, pedibus manibusque reuinctum, sanabit. Enimverò non est, vt diximus, vniuersa regni administratio regi à populo commendata: vt nec pontifici vniuersalis ecclesiæ episcopatus, (aiunt) sed optimatum cuique pro virili. At certe, quia concordia ab ciuitate proficiscitur; ne qua inter Pares æmulatio esset, rex institutus fuit, qui supremum in administratione reipub. locum teneret. Iurat rex, se salutem regni curaturum, idem optimates etiâ singuli per se. Num ergo, si rex, aut optimates plerique, neglecta fide, rempublicam aut perdant, aut periclitantem deserant, debebunt propterea ceteri rempubl. deserere, aut saltem minus defendere tenebuntur, quasi suo iureiurando soluti sint? Quin potius tum maximè fidem suam præstare debent, cùm cæteri negli-

*C. nullus. in
Carthagin.
Concil. Do-
tores Pon-
tificij.*

negligūt; præsertim cū in eum finē præcipuè, tanquam ephori, sint instituti: ac quidque demum iustum censeatur, cū finem suum attigit. Num etenim si plures eandem rem promiserūt, vnius periurio alterius obligatio perimitur? num, si plures eiuidē summæ correi sunt, vnius fraude ceteri liberantur? Num, si plures contutores pupillum malè tuentur, ibi illorū culpa vnus aliquis vir bonus tutelę onere minus tenetur? Quin potiùs, nec illi perfidiæ infamiã vitare possunt, ni quatenus in iis positū est, fidei suæ satis facere contentur: nec hi sese periculo tutelæ malè gestę iudicióq; eximere, ni cæteros cõtutores suspectos agāt. cū sanè nō modò tutor vnicus ceteros suspectos agere possit, et remouēdos

*l. 3. D. de a
ministr. et p
ric tutor. c
cur l. 3. D. d
suspect tu
& curat.*

curare; verùm etiã remotus. Itaq;, qui regno imperiove vniuerso opem operámq; suam promiserint, quales Comes stabuli, Marschalli, Patricij, & cæteri, aut qui aliqui speciatim regioni, vrbiue, quæ regni partem faciat; qualēs Duces, Marchiones, Comites, Maiores & cæteri, vniuersæ reipublicæ, eive reipublicæ parti, quam ipsis secundū regem populus cōmiserit, tyrannide oppressæ succurrere tenentur. Et illi quidem vniuersum regnū à tyrānide vin-

dicare debent, si possunt: hi, tanquã tuto-
res per regiones dati, eam regni partẽ, cu-
ius tutelam susceperunt. Illi, inquã, tyran-
num coercere, hi à suis finibus arcerẽ re-
nentur. Itaque Mathathias, tãquam opti-
matum vnus, cæteris partim conuiuenti-
bus, partim colludentibus, Antiocho re-
gnum Iudæorum tyrannicè opprimente,
populum arma capturis his verbis affatur:
Restauremus statũ populi nostri, dimice-
mus pro populo nostro, próq; sanctis lo-
cis nostris. Vnde nõ pro religione tãtũ,
sed pro patria, pro focus, inquam, non mi-
nus iuste, quã pro aris arma capi posse
adversus tyrannum, (qualis is erat) liqui-
dò apparet. Neq; enim repræhenduntur à
quoquã, quòd regnum evicerint, sed quòd
regiam dignitatem, quæ ad tribum Iudæ
pertinebat, sibi vindicarint. Exempla eò-
dem pertinẽtia apud historiographos plu-
rima occurrũt. Arbactus Mediæ præfectus,
Sardanapalum inter mulieres pensã distri-
buentẽ, opẽsq; regias in meretrices pro-
fundentem, interficit. Vindex Galliarũ, &
Galba Hispaniarũ Præsides, à Nerone, cõ-
niuente ad ipsius tyrannidem senatu, defi-
ciũt, vnãq; Gallia & Hispania vniuersa. Ve-
rũm insigne est in primis Laconicũ illud
iudi-

*Mathab. li.
c. 3. v. 45.*

*Justin. lib. 1.
Diodor. lib.
cap. 37.*

iudiciū; quod sanè ab eo senatu profectū, apud omnes gētes in rem iudicatā trāsire debet. Cum Lacedæmonij Byzantiū possiderēt, Clearchū ducē exercitus vrbi præfecerāt, qui frumentū ciuibus ereptū, militibus extraneis distribuebat. Interea verò familię ciuiū fame peribant. Anaxilaus igitur, vnus ex vrbis optimatibus, ea tyrānide cōmotus, de patriæ deditioe cū Alcibiade paciscitur. atq; is paulo pōst in vrbem recipitur. Anaxilaus Spartę accusatus ob Byzātij deditioem, causam suam ipse agit. Spartani hominē absoluerūt: q̄a, aiūt, bella gerēda sunt cum hostibus, non cū rerum naturā. Nil verò magis naturæ repugnat, quàm si, qui vrbem aliquā defendere tenētur, ipsis hostibus iniquiores sint. Hæc Lacedæmonij, qui iustè regnabant, quibus vix vlli boni reges non assentiantur. Nimirū, qui bene regnare cupiūt, quid in tyrannos statuatur, quid optimates iure possint, quid populus ipse, sūsq; déq; habent. Verum vlteriùs adhuc nobis p̄grediendū est.

Tenetur nauarum quilibet, si nauarchi culpā negligētiāve nauis periclitetur, manū admouere. Tenetur Optimatū quilibet, si principis collegarūmq; scelere vel desidia reipub. pereat, laborāti succurrere, regnū deniq; in solidum, eiūsve saltē eam

partem, quæ sibi commissa fuerit, à tyrannide vindicare. An verò tandem mediastino cui libet idem licebit? An Herdonio Sabino, Euno Suriano, Spartaco gladiatori fortè, an, inquã, priuato cui libet seruos ad pileum vocare, subditos ad arma ciere, manus denique cum principe conferere, si tyrannis vrgeat, licebit? Minimè verò. Singulis seu priuatis respub. commissa non est; imò ipsi optimatum & magistratum curæ, non secus ac pupilli, cõmissi sunt. Itaque non tenentur rempubl. tueri, qui seipsos tueri non possint. Singulis neque à Deo, neque à populo gladius cõcessus est. Itaque si gladium iniulsi stringãt, seditiosi sunt, quamvis causa iusta videatur. Singuli denique principem non constituunt; sed vniuersi. Itaque vniuersorum, eorum, inquã, qui vniuersos in regno, regione, vrbeve quæ regni partem faciat, repræsentant, iussum expectent oportet, aut vnus saltem ex illis, antequam aduersus principem quidquam moliantur. Etenim vt pupillus, non nisi tutore authore, actione intendere potest, etsi pupillus quidè dominus [verè est; tutor verò pro dominantum, quantũ ad pupillarem providentiam atinet, habetur: ita neque populus,

nisi

l. 1. c. de seditionis.

l. 8. l. 9. D. de aucto. & conf. tuto. et cur.

nisi iis authoribus, in quos suam authoritatem & potestatem transtulit, sive ij ordinarij magistratus sint, sive in conventu publico extra ordinem creati; quos, inquã, gladio suo in eam rem accinxit, quibus se regendum curandumque tradidit: qui denique, non secus ac prætor ille Romæ, qui inter seruos & dominos ius dicebat, eo loco verè constituti sunt, vt si quæ lis inter regē & subditos oboriatur, iudices & vindices se præstent, ne ipsi subditi in sua ipsorum causa sententiam pronuncient. Itaq; si vectigalia & tributa iniqua imperari, si quæ contra pacta inue fraudem fieri videantur, nec tamé optimatū vllus reclamer, aut repugnet, conquiscescendum sibi putet, ac cogitent, optimos medicos morbū vt antevertant, aut tollant, venę sectionē, humorum evacuationē, scarificationem sæpe imperare. Ita enim rerum natura comparatum esse, vt vix vllum malum absque altero curari, vix quicquã boni absq; improbo labore acquiri possit. Habēt exemplū populi Israelitici sub Salomone, qui tributa, quæ ad templū extruendū, regnūque muniendū grauissima imperabatur, nō recusauit; quia publico cōsilio, ad Dei gloriã terque publ. decus & ornamentū ea impe-

Seneca lib.
I. de Benef

P

rari iudicabat. Habēt & Christi Seruatoris nostri, qui etsi Rex ipse regū erat, q̄a tñ priuatā personā tū sustinebat, tributū libēter p̄soluit. Si manifestæ tyrānidi faueāt optimates ipsi, aut saltē nō repugnēt; recordē, p̄pter peccata populi, Deo permittente, regnare hypocritas. qui, ni se ad Deū ipsi ex corde cōvertāt, nullis machinis everti possint. Itaq; nō pedibus, nō manibus, sed genib. flexis opus esse. Deniq;, malos principes ferāt, meliores optent, & nō secus ac grandinē, illuiones, tēpestates, cæterāsq; naturales calamitates, tyrānidē illam sibi æquo animo ferendā, aut sedes mutandas putent. Si Dauid in montes sese recipit, & Sauli tyrāno parcit; q̄a nō erat ex optimatibus populi: Christus, q̄a regnū ipsius nō erat de hoc mūdo, in Ægyptū fugit, seseq; tyrānidi subducit: Paulus, quia singulorū Christianorū, nō magistratuū, officiū describit, vel Neroni ipsi obediendū esse docet. At si optimates oēs, aut plæriq;, aut vnus saltē aliquis manifestā tyrānidē coercere, aut magistratus ab ea regni parte, quę sibi cōmissa fuerit, arcere conetur, & ita q̄dē, vt is sit, q̄ eius expellēdę prætextu aliā nō inuehat; tū sanè, tanquā agmine factō, certatim ad delectū cōcurrāt, obnixè pedibus

bus manibúsq; opé ferát, ac ráquá Deus ipse cælitus signú pugnæ adversus tyrános dederit, répub. regnúq; à tyránide vindicare conétur. Etenim vt populú per tyrános, ita & tyrannos per populú punit & castigat Deus: ratúq; perpetuò est, quod Syrachus dicit, Regna trásferri de gente in gentem, propter iniquitates, iniurias & scelera principú: omné verò tyránidé parú diurná existere. Sic Centuriones & milites, Ioiadę summi sacerdotis iussa alacriter equútur in vindicanda Athaliæ reginę tyránide. Sic pij oés ex Israele, ad Machabęos sese recipiunt, partim vt verú Dei cultú, partim vt rempub. adversus impios & iniquos conatus Antiochi tueátur: Deus verò iustis eorú conatibus fauet, & prosperum exitú largitur. Quid veró? An nó etiá aliquando ex ipsis priuatis vindicé tyránidis aliqué Deo excitare potest? An nó idé ipse, qui tyrános è plebe, nullo titulo, nullo prætextu fretos, puniendo populo excitat, liberatores etiam vel ex ima plebe excitare poterit? An nó idé, qui Iabino, qui Egloni populú mancipauit, p̄ Ehodé, Baracú, Deborahá, eúdé ab optimatib. derelictú liberavit, & quasi manumisit? Quid ergo iam obstat, dices, qn idé Deo, q nobis tyrános hoc

Ecclesi. 10

1. Machab. 3. 7. 43. 6

tempore immisit, tyrannorū ultores etiam extra ordinem mittat? Cur, si Achab sæuit in viros bonos, si Iezabel Nabotho falsos testes subornat, non erit & Iehu, qui familiam Achabi deleat, qui sanguinem Nabothi vindicet, qui Iezabelē canibus lacerandam proiciat? Certè, quod antea respondi, vt iustitię, ita neq; misericordię diuinę, vlllo tempore quidquā decedit. At verò, cū evidētia illa signa, quibus extraordinariā illorū heroū vocationē Deus confirmare solebat, nobis hoc sæculo vt plurimū desint, videat populus, ne, dum sicco pede, duce aliquo impostore, mare transfretare cupit, in gurgitem, quod Iudæis accidisse aliquando legimus, præceps ruat: ne, dum vindicē tyrannidi quærit, sequatur fortè aliquem, qui, eo tyranno expulso, tyrannidem ipsam ad se transferat: ne denique, dū reipub. merere gestit, priuatæ alicuius libidini militet: itaq; quod multis rebus præsertim Italicis accidit, dū præsens malum arcere conatur, longè gratis accersat.

In summa, vt hunc tandem tractatū cōcludamus, principes eliguntur à Deo, constituuntur à populo. Vt singuli principe inferiores sunt; ita vniuersi, & qui vniuersos repræsentant, regni officarij, principe superi-

periores sunt. In cōstituendo principe intervenit fœdus inter ipsum & populum, tacitum, expressum, naturale, vel etiam civile, vt bene imperanti bene pareatur, vt reipub. inseruienti omnes inseruiant, vt legibus obtemperanti omnes obsequantur: & cætera. Huius verò fœderis seu pacti, regni officarij vindices & custodes sunt. Qui hoc pactū perfide & pervicaciter violat, is verè exercitio tyrannus est. Itaque regni officarij ipsum & secundum leges iudicare, & renitentem vi coercere, si aliàs non possunt, ex officio tenentur. Hi duorum generum sunt. Qui regni vniuersi tutelam susceperunt, quales Comes stabuli, Marschalli, Patricij, Palatini & ceteri, singuli per se, cæteris coniuuentibus aut colludentibus, tyrannum coercere debent: qui alicuius partis, regionisve, quales duces, marchiones, comites, consules, maiores, tyrānidem tyrannūq; ab ea regione vrbeve arcere iure suo possunt. Porro singuli sive priuati aduersus tyrannos exercitio, gladium non stringent; quia non à singulis, sed ab vniuersis constituti sunt. At aduersus eos, qui absque titulo sese intrudunt, quia nulla pactio intercessit, promiscuè admittuntur. Quo in genere cese-

ri possunt ij, qui ignauia desidiave legitimi principis abvtentes, tyrannidem in ipsius subditos exercent. Et hæc hæctenus: quibus ex secunda quæstione, quæ fortè defunt, adiungi possunt.

QVARTA QVÆSTIO.

AN IVRE POSSINT, AVT debeant Vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, religionis puræ causa afflictis, aut manifesta tyrannide oppressis?

Vccedit iam alia quæstio, in qua cortè definienda, cõscientia magis, quàm sc̃iētia opus est, quæq; si charitas hoc sæculo locū suū obtineret, planè otiosa esset. At quia, vt nunc sunt mores, charitate ipsa nil quidquã est inter homines aut carius aut rarius; videtur etiã à nobis breuiter tractanda. Tyrãni, tum animarū, tū corporū, tū ecclesię, tum reipublicę regnive, coërceri, expelli, & puniri per populū possunt. Vtrūq; iã rationib. evicimus. Verū, quia vel ea fraus tyrãnorū, vel ea subdito-

ditorū simplicitas plærūq; est, vt vix antè cognoscātur illi, quàm rapuerint; aut hi de sua salute cogitent, quā fermè perierint, in eāsq; angustias redacti, hi, à quibus suis viribus emergere nō possunt, alienas implorare cogūtur: quæritur, vtrū iis religionis, aut reipub. regni Christi, aut regni sui causam tuētibus, principes Christiani auxiliū ferre iure possint? Et multi quidē, cū afflictis opē ferendo suas se opes aucturos sperarunt, protinus licere iudicarūt. Sic enim Romani, Alexāder, Magn9 & ceteri multi, tyrānorū coercendorū prętextu, pomœriā sæpe sua protulerunt. Nec ita pridē vidimus Henricū II. Franciæ regē, bellū intulisse Carolo V. Principū Imperij, & quidē Protestātiū liberādorū defendēdorūq; prętextu: vt etiā Henricū VIII. Anglię regem, Protestātibus Germanię opē ferre paratū, vt Carolo V. negotiū facessero. At si aut periculi aliquid inde metuat, aut lucri minus sperari possit, tū sanè plērosq; principes, liceat, nec ne, disputantes audias. Et vt illi pietatis prętextu, aut ambitionem, aut quæstū tegebāt; sic hi desidię suæ iustitiā obtēdūt, cū sanè nec illos verè hortare pietas, quæ aliena tm̄ quærit, nec hos iustitia dehortati debeat, q̄ tota foras spectat,

& quasi proiecta est. Ergo, vtrisque; posthabitis, in religionis primùm causa quid vera pietas, quidque iustitia suadeant, videamus. Primùm ratum sit, Vnicam esse ecclesiam, cuius caput Christus, cuiusque ita mēbra inter se coherent consentiuntque; ut nullum ex illis vel minimum, vim lēSIONEMVE pati possit, quin cētera lēdantur & dolorem percipiant, ut vniuersa Scriptura docet. Propterea comparatur Ecclesia corpori. Corpus verò sæpè non brachij modò, aut cruris, sed minimi etiam digiti læsione afficitur, aut vulnere perit. Frustra itaque iactet aliquis, huius sibi corporis salutem cordi esse, qui, quod totū tueri potest, membratim dilaniari & discerpi patitur. Comparatur ædificio. Ædificium verò, quamcunque in partem cuniculi agantur, totum sæpè corruiat; quamcunque contignationem flamma invadat, in vniuersum periclitatur. Ridiculus itaque fuerit, qui fortè quòd in hypogēo habitet, flāmam à tecto arcere cunctetur. Malè sanus, qui cuniculos contrariis eludere nolit; quòd in hunc, non in illum parietem admoveantur. Comparatur & nauis. Nauis verò tota simul periclitatur, tota simul perit. Itaque; equè tuti sunt, qui in prora, ac qui
in

in puppi; qui in carina, ac qui in transtris; si tempestas sæuiat. cùm certè vel vulgato proverbio, qui in eodem periculo versantur, in eadem nauì esse dicantur. His positis, certè qui eius dolore, incendio, iactatione non commouetur, ex eo corpore nõ est, in familia Christi non censetur, locum in Arca nullũ habet. Qui verò vel tantillũ cõmouetur, nihilo magis dubitare debet, an ecclesię membris vexatis opẽ ferre debeat; quàm, an sibi ipsi, an se ipsum iuuare, cũ omnes in ecclesia vnũ simus. Quin potius quisq; in suo munere suã iis opẽ operamque præstare tenetur: & eo vtrique maiorem, quo ampliores à Deo opes, nec tam possidendas, quàm dispensandas accepit.

Hęc Ecclesia vt vnica est, ita etiam singulis Principibus Christianis in vniuersum & in solidum commendata atque commissa est. Quia enim vni alicui vniuersam committere, lubricum erat; singulis verò singulas eius partes, ab eius vnitate planè alienum: vniuersam singulis, singulas eius partes vniuersis cõmisit Deus. Nec verò vt propugnent eam tantũ, verũ etiam, vt, quantũ possint, propagandam curent. Itaque si vnã eius partem, Germanicã fortè, aut Anglicam, princeps

regionis illius curet, alteram verò oppres-
sam, si opem ferre possit, deserat & negli-
gat, Ecclesiã deseruisse censetur, cum sanè
sponsa Christi vnica sit, quã, ne vsquã vio-
letur, corrumpaturve, omnibus viribus p-
tegere ac tueri debeat. Huius vniuersæ in-
stauratiõẽ vt priuati quique genibus fle-
xis, ita magistratus, pedibus, manibus, to-
ris, inquam, viribus promouere tenentur.
Neque enim alia est ecclesia Ephesina, alia
Colossensis, & ceteræ; sed singulæ illæ vni-
uersæ ecclesiæ partes sunt: vniuersa verò, re-
gnũ Christi est, qd' omnes priuati optare
debēt; reges verò, principes, magistratus,
amplificare, dilatare, propugnare & ppa-
gare vbiq; & aduersus quoscunq; tenētur.
Propterea apud Iudæos vnicũ tẽplũ erat,
à Salomone extructũ, qd' vnitatẽ ecclesiæ
repreſentabat. Ridiculus verò & plecten-
dus foret edituus, qui partẽ tantũ aliquã
sartã testã curaret, cæteras cõplui patere-
tur. Consimiliter reges Christiani omnes,
cũ inaugurantur, gladiũ tuẽdẽ nomina-
tim catholicæ seu vniuersæ ecclesiæ accipi-
unt. quo in manũ accepto, omnes plagas
Orbis designant, inq; orientem, occasum,
meridiẽ, septẽtriones eum vibrant, ne vlla
eius pars excepta censeatur. Cũ verò ec-
clesiæ

clesiae protectione eo ritu suscipiunt, veram
 proculdubio intelligunt, non falsam. Ita-
 que ei, quam veram & puram esse profi-
 tentur, in integrum restituendae operam
 suam prestare debent. Ita vero à piis prin-
 cipibus observatum fuisse, exempla doce-
 re possunt, Tempore Ezechie regis Iuda, 2. Chro. c. 3
 iam pridem mancipatum erat regnum Israel
 regi Assyriorum, nimirum inde ab Osea re-
 ge. Itaque si ea Ecclesia Dei tantum, quae
 in regno Iuda erat, non etiam uniuersa, E-
 zechie commissa fuisset; si, inquam, eodem
 modo custodiendi fuissent limites agro-
 rum in ecclesia defendenda, ac in tributo
 forte imperando; Ezechias, proculdubio,
 ea praesertim tempestate, qua Assyrij orbis
 imperio potiebantur, sese continuisset. Ac
 videmus, eum inuitasse per veredarios uniu-
 ersum Israel, subditos, inquam, regis
 Assyrij, ad Pascha celebrandum in Ieru-
 salem: quin & pios in Israele, in diruendis
 excelsis suis, in ditionibus nimirum E-
 phraim & Manasse & caeteris, quae As-
 syriis parebant, adiuuisse. Sic etiam
 legimus Iosiam regem, in primis pium, 2. Reg. c. 22
 non regnum suum modo, verum & I- 2. Chro. 34
 sraeliticum, regi tum Assyriorum pla- 7. 6. & 359
 ne addictum, cultu idolorum repurgasse.

Nimirum vbi Dei gloria, vbi Christi regnum agitur, nulli limites, nulli fines, nulli cancelli, piorum principum zelum arcerere debet. Sin vis fortè maior immineat, recordentur horù exemplo, qui verè Dominum timent, neminem metuere posse. Hæc piorum principum exempla, ex quo ecclesia, quæ prius Palæstina circūscribebatur, per vniuersum orbem diffusa fuit, Christiani principes multi insequuti sunt. Erant Constantinus & Licinius imperatores ambo: ille Orientis, hic Occidentis. Erant & collegæ pari potestate præditi. Notum verò est, quod vulgo dicitur; Parem in parem non habere imperium. Nihilominus tamen Constantinus Licinũ Christianos, in iis que nobiles plerosque, religionis sive causa, sive prætextu, relegãtem, divexantem, contrucidantem, bello petit, religionis liberum cultum Christianis vi impetrat: fidem denique frangentẽ, & ad pristinam sæuitiã revertentẽ Thesalonicae morte mulctari iubet. Constantinus, inquam, ille Magnus, cuius vsque adeo pietas ab omnibus illius sæculi Theologis celebratur, vt de eo quidam dictum velint, quod est apud Esaiam Prophetam: Reges Ecclesiæ nutricios & pastores futuros.

turos. Eo mortuo, diuisum fuit Romanū imperiū inter filios, æquo iure, nulla cuiquā adiuncta prærogatiua: ex his Constās. Orthodoxos, Constantius natu maior Arrianos fouebat. Et hic quidē Athanasium Arrianorum hostem, Alexandria expulerat. Certè, si limitum vlla ratio haberi debuit, inter fratres debuit. Interim tamē minatur ille fratri, ni Athanasium restituat, vi facere paratus, ni quamprimū eum hic in integrum restituisset. Quod si verò vnus episcopi restituendi causa hæc facere non dubitauit: an non multò æquius, cū pars populi aliquanta opprimitur, cū auxilium implorat, Optimatibúsque authoribus religionem suam tueri cupit? Sic & Theodosius, Attico episcopo suadente, aduersus Chosroëm Persarum regem bellū suscepit, vt Christianis religionis causa vexatis succurreret, etsi ij priuati verè erāt. Quod sanè iustissimi illi principes, qui tot leges sanxerunt, qui que tantam iuris curā habuerunt, minimè fecissent, si eo facto alienos fines, & iura gentium violari iudicassent. Quorsum verò tot expeditiones principum Christianorum in Syriam aduersus Saracenos, quorsum toties imperatæ decimæ illæ Saladinides, quorsum tot

*Sozom. lib.
7. c. 18.*

bella socialia adversus Turcas, tot adversus eosdem indictæ cruciatæ, si quibusvis Christianis principibus, etiam remotissimis, ecclesiâ Dei tyrânide, Christianos captivos servitutis iugo liberare non licuit? Quibus verò argumētis impellebantur ad id bellū, quibus rationibus vrgebātur? nisi, quòd ecclesia vna esset, quòd Christus omnes omnino ad delectū vndiquaq; vocaret? quòd communia pericula cōmunibus armis depellēda essent? quæ omnia pariter huic nostræ causæ planè cōveniunt. Quòd si verò licuit illis adversus Mahometem, nec modò licuit, verūm vt alacribus præmium, ita & ignavis & cunctatoribus pœna statuta fuit: cur non & adversus Christi hostē? Si, inquā, in Græcos Troiâ nostrâ obsidentes; cur nō & in Sinonē incendiariū? Deniq;, si Christianos servitute corporea (neminē enim cogunt Turcæ) liberare piū fuit; an nō multò magis miserorū animas manumittere, inq; libertatē restituere? Et hæc quidem tot piorū principū exempla, legis instar esse possunt. Verūm quid Deus ipse per os Prophetarum in eos qui Ecclesię instaurationē non promoueant, aut afflictionē negligent, palsim decernat, audiendū est. Gaditæ, Rubenitæ, & dimidia

tribus

tribus Manasse, petunt à Mose suã sibi suisq; familiis portionẽ tribui cis Iordanẽ. Et Moses quidẽ tribuit: verũ ea lege atque conditione, vt Fratres, ceteros, in quã, Israelitas, in consequenda terra Chanaan non adiuuent modò; verũ, quia primi portionem obtinuerunt; præcedant eos, & in prima acie sint collocati. Sìn minus; eosdem diris deuouet, anathemate percutit, atque iis comparat, qui ad Cadesbarne rebelles iudicati fuerant. Quid enim? ait: Fratres vestri belligerabũtur; vos verò in zerea hĩc quiescetis? Quin potiũs traicie- tis Iordanẽ, nec priũs huc ad penates vestros regrediemini, quã Deus hostes suos expulerit à facie sua, requiẽmq; fratribus vestris, non secus ac vobis, concesserit. Tum demum verò innocentes eritis coram Domino & Israele; nimirum quos primos tanto beneficio dignatus est Deus optimus maximus, ni fratres adiuuent, ni laborum socij sint, ni præcedant, grauisimẽ pœnẽ proculdubio manent. Con- similiter cùm Debora duce, Nephthalitæ & Zabulonenses in Iabinum tyrannũ arma cepissent, ac interim tribus Ruben, quæ prima in armis esse debuerat, se fistula inter gregum pascua oblectaret;

Num. 32.
Iosue c. 4. v.
12.
Deuter. c. 3.
ver. 20.

Indic. 5.

Galaad intermedio amne sese rutum putaret; Dan maris imperium iactaret; Asser denique montium asperitate confideret; Spiritu Dei per Prophetissam loquente, difertissimè omnes damnantur. Maledicite Meroz, ait Angelus Domini, diris devouete habitatores eius; quia non venerunt in auxilium Domini cum strenuis. At benedicta Iahel vxor Heberi Cinæi, quæ (licet foedus cum gentibus causari potuisset) Sifaram nihilo minus ipsum hostilis exercitus ducem confodit. Itaque piè Vrias: Arca, inquit, Israel, Iuda, habitant sub tentoriis, sub pellibus degunt, noctem sæpe infomnem sub dio transigunt: ego verò cum vxore epulabor, genio indulgebo, delictabor? Viuit Deus, nunquam hoc faciam.

Impiè contrà principes Israel, qui montiũ Samariæ difficultate, Sionisq; munitione freti, luxu diffluunt, cnuuantur, comessantur, in eburneis lectis dormiunt, capillitiũ pervngunt. Interea verò Iosephum contritum, cruciatum, mirè vexatum despiciunt, nec eius afflictione villo modo commouentur. Propterea verò, ait Deus exercituum, superbiam domus Iacob odi, magnificas ipsius ædes detestor. Iuravi per animam meam; Tradam ciuitatem, & circuitum

2. Sam. c. ii.
vers. 11.

Amos 6.

cuitum eius. Qui verò tantopere luxuriabantur, in transmigracione mox primi erunt. Impiè quoque Ephraimitæ, qui Gedeoni & Iephthæ victoriam adeptis & triūphantibus non modò nō gratulantur, verùm invident; quos tamen periclitantes deseruērunt. Item Israelitæ, qui Dauide rerum potito, exclamant: En caro tua, & ossa tua sumus nos: qui priùs, eodem in angustias redacto, dicebant; Non est nobis pars in Dauide, nō in filio Isai. Impiè Christiani illi nomine tenus omnes, qui sacris Ecclesiæ epulis communicare volunt, calicem amaritudinis cum fratribus ne degustât quidem, qui salutē in Ecclesia quærunt, salutem & incolumitatē ecclesiæ & membrorum suorum non curant. Deniq; vnum Patrem Deum, vnam familiam ecclesiam agnoscunt, vnum se in Christo corpus esse profiterentur: neq; tamen aut Christo in mēbris affecto opem ferunt, aut inopi opes suas impertiuntur. Quam verò eius impietatis pœnam futurâ putamus? Moses comparat desertores fratrum, rebellibus Cadesbarne. Horum verò nemo, ita decernente Deo, terram Chanaan ingressus est. Ne vllam itaq; in Chanaan cęlesti sibi sedem quęrant, qui Christo miserrimè

Iudic. 8. 12.

2. Sam. c. 5.

Numer. 32.

Q

cruciato, ac millies quotidie morienti, o-
pémque illorum ostiatim quasi imploran-
ti non subveniunt. Christus ipse æterno i-
gni damnat eos, qui ipsū peregrinantē
non exceperunt, frigentem nō fouerunt,
nudum non vestierunt, inopem non iu-
uerunt, captiuum non liberarunt. Ignem
itaque æternum paratum sibi sciant oportet,
qui quotidie talia patientē, surda aure
prætereunt, quantumvis magna interim
miracula edere videantur: & aded quidē,
vt quibusvis infidelibus tolerabilius,
quàm illis futurum sit. Quid enim? Iu-
dæine propriè, Scribæ, inquam, & Phari-
sæi, Christum crucifigunt? Ethnicine, Tur-
cæ, Christiani denique quidam in mem-
bris suis persequuntur, cruciant, dive-
xant? Minimè sanè. Iudæi impostorem,
Ethnici maleficum, Turcæ infidelem, alij
hæreticum credunt & profitentur. Ita-
que si mentem illorum omnium spectes,
è qua vulgò crimen metimur, noxios illi
omnes, impios & pœnam meritos per-
sequi, Christum propriè occidere non vi-
dentur. At verè persequuntur, verè occi-
dunt ij tantùm, qui quem Messiam, Re-
demptorem, Deum profitentur, in suis
membris torqueri ac crucifigi, cùm impe-
dire

dire possint, vltro patiuntur. In summa: qui quem neci eripere potest, non eripit; equè tenetur, ac qui occidit. Quia enim noluit opem ferre, voluit occidi. In crimine verò voluntas ipsa spectari debet. At certè eo grauius est, Christianorù præsertim Principum, qui Religionis causa vexatis opem nõ ferunt, homicidium, quo plures, quos liberare possent, interficiunt; & quo fratrem, quàm quemlibet, interficere, sceleratius est. Atrocius, quàm ipsorum Tyrannorum scelus: quo virum bonum, iustum, piuum, innocentem, quàm latronem, impostorem, magum, hæreticum interficere: quo Deum, quàm quemlibet hominem perere, flagitiosius est. quo denique perfidia in pari factò ignorantiam superat.

*August. in
ps. 62.
Ambros. lib.
1. de Offic.
Gratian. in
Decret.*

An verò de iis, qui tyrannide oppressis rémve publicam aduersus tyrannidè defendentibus, nõ opè ferunt, idem statuere licebit? cū nõ tam arctè necessitudinis, non tam arcti fœderis ratio habeatur; cum, inquam, non de Ecclesia, quæ vna omnium est, quæ vna vniuersaq; singulis commissa est: sed de Republica, quæ alia aliorum esse potest, alia aliis sigillatim commendata est, hîc agatur? Proximus est,

Q 2

ait Christus, nō Iudæus Iudæo tantum, sed Samaritano, & cuius homini. Proximum autem debemus, ut nos ipsos, amare. Itaque nō Iudæus Iudæū tantum, sed & quēlibet peregrinum etiam & ignotum, latroni, si possit, eripere tenetur, si officio suo satisfacere velit. Nec disputabit quisquam, an liceat alium defendere, qui seipsum tueri iustum iudicabit: cū sanè alium, quàm semetipsum, defendere eo iustius sit, quod quæ mera caritas, quàm quæ aut ira, aut vindicta, aut alia animi perturbatio facit, iustiora existunt, & in propriis iniuriis vlciscēdis, nemo modum teneat: in alienis, licet grauioribus, immoderatissimi quiq; modum tenere possint. Verum, est quod ab Ethnicis ipsis discamus, quid à nobis humana societas hac in re, quidque communis omnium natura requirat. Quia, ait Cicero, vna omnium hominū natura est, hoc vel Natura ipsa præscribit, ut homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam tamen causam, quod homo sit, consultum velit. Sin minus; qm̄nis humana cōsociatio dissoluatur, necesse est. Itaque ut iustitię duo fundamenta sunt: primū, ne cui nocetur; deinde, ut omnium, si fieri possit, vtilitati seruiatur: ita & iniustitię duo genera

Cic. lib. 1.
3. Off.

nera sunt; vnum eorum, qui inferunt; alterum eorum, qui ab iis, quibus infertur, si possunt, nō propulsant iniuriā. Nam qui iniuste in quempiam facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus violenter videtur asserre socio: qui autem non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriæ, tam est in vitio, quàm si aut parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Ita, quod ille facit, ira facere iudicatur, quæ furor brevis censetur: quod hic, mala mēs verè & malus animus, qui tyrannus perpetuus est. Et illius furor utcumque, huius destinatum consilium nulla ratione excusari queat. Dices: Vereor, ne dum ab illo iniuriam depello, huic faciā iniuriā. Imò verò iustitiæ prætextu iniustitiam tuam tegere vis. cū, si te ipse cōsulas, nō te iustitia, vt officium deseras, sed quævis alia causa potiùs moueat. Etenim, vt ait ille alio loco, aut inimicitias, aut laborem, aut sumptus suscipere non vis, aut etiam negligentia, pigritia, inertia, aut tuis studiis, quibusdāmve occupationibus sic impediris, vt eos, quos tutari debeas, desertos esse patiaris. Dum verò tuum te negotium agere dicis, ne cuiquam facere videaris iniuriam, in alterum iniustitiæ genus

incurris. Deferis enim vitæ societatem: quia nil confers in eam studij, nil operæ, nil facultatum. Hæc Ethnici philosophi & politici, piè sanè magis, quàm multi hoc sæculo Christiani. Hinc vicinus, ni domino sæuienti seruū eripiat, legibus Romanorum tenetur. Apud Ægyptios verò, qui obiter hominem à latronibus cædi, aut quamlibet iniuriam pati comperisset, neque subuenisset, si potuisset; mortis erat reus: sin minus, latrones coram magistratu accusare tenebatur. Quod si neglexisset; plagis ad certum numerum, triduanòque ieiunio plectebatur. Quod si id verò vicino in vicinum iure licet; imò ex officio incumbit; si obvio cuique in latronem: an non multò magis licebit bono principi, non seruis quidem aduersus sæuientem dominum, aut filiis aduersus furentem patrem; sed regno aduersus tyrannum, reipublicæ aduersus priuatam vnius libidinem, populo, domino, inquam, aduersus seruum & actorem publicum, opem ferre & patrocinari? imò verò si neglexerit; an non, vt ille latronis, hic tyranni nomen pœnâsque merebitur? Hinc Thucydides, Non ij modò, ait, tyranni sunt, qui alios in seruitutem redigunt, verùm

Diod. Sic.
lib. 2. cap. 2.

Thucyd. lib.

rùm longè potius ij, qui, cùm eam violentiam reprimere possint, non curant. in primis verò, qui Defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt; patriæ verò oppressæ non opitulantur. & rectè. Tyrannus enim quam violenter invadit tyrannidem, violenter retinere quodâmodo cogitur. quia lupum, vt dicebat Tyberius, auribus tenere sibi videtur, quem neque absque vi retinere, neque absque periculo dimittere potest. Itaque crimen crimine vt extinguat, multa scelera patrat, ac aliis iniuriam inferre cogitur, ne sibi ipsè iniuriosus sit. Hic verò princeps, qui tyranni scelera, innocentùmque cædem, quæ impedire potest, otiosus spectat; quia ex eo quasi gladiatorio ludo voluptatem captat, tantò tyranno criminiosior est, quantò qui gladiatores committit, ipso homicida gladiatore; quâtò qui voluptatis causa, eo qui metu necessitateve coactus, hominè interficit. Si opponunt quidâ: Verùm culpa est, rei alienę sese immiscere: respondeat Terentianus Chremes: Homo sum: humani à me nihil alienū puro. Si, quod alij, vt latebras impietati quærât, distinctos esse limites, distinctas iurisdictiones; in alienâ verò messem falcè iniicere nō licere:

Pompon. c.
reg. iuris,
leg. 36.

Cic. I. Off.

nec ego sanè consulo, vt eo prætextu finès alienos invadas; iurisdictionē alterius ad te rapias, messēm vicini in arēā tuā traducas, quod pleriq; eo prætextu faciunt. Nō, inquam, vt arbitri illius exemplo, de quo Cicero, rem controversam tibi ipse adiudices. Quin potius principē regnū Christi invadentem coerceas, tyrannum intra limites suos contineas, populo afflicto, reipublicæ prostratæ, manum auxiliarem porrigas. Ita verò id præstes, vt non tuę vtilitati, sed humanę societati omnino cōsulas. Cū enim iustitia tota foras spectet; iniustitia sui tantum rationem habeat: iuste demum id feceris, si commodorū tuorum rationem nullam habueris. Breuiter, si princeps fixos pietatis & iustitię limites violēter transilit, poterit vicinus piē iustęque extra limites suos profilire, non vt invadat aliena, sed vt suis illum contentum esse iubeat: quin impius & iniustus erit, si negligat. Si princeps in populum tyrānidē exerceat, nō minus aut segnius illi opē feret, quàm illi, si populus seditionē moueat: imò eò promptius debet, quò plures, quàm vnum pati, miserabilius est. Si Porsena Tarquinium Superbum Romam reducat; multò æquius Constantinus à populo

populo senatūq; Romano accersitus, Maxentium tyrannū vrbe expellet. Denique, si homo homini lupus fiat, quin & homo homini deus, vt est in proverbio, esse possit, nil planè vetat. Itaque Herculem in deorum numerū retulit Antiquitas, quòd Procrustem, Busyridem, & alios tyrānos, humani generis pestes, orbisque monstra vbique terrarum puniret & domaret. Sic & imperium Romanum, quamdiu liberū stetit, Orbis terræ aduersus tyrannorum latrocinia patrocinium vocitabatur: quia regum, populorum, nationum portus & refugium erat Senatus. Sic Constantinus à Romanis in Maxentium tyrannum accersitus, ducē exercitus Deū habuit, cuius expeditionem vniuersa ecclesia miris laudibus extulit, cū tamen eandem haberet authoritatem Maxentius in Occidente, quam in Oriente Constantinus. Carolus Magnus quoque in Ló gobardos bellum suscepit, à Patriciis Italię in auxilium vocatus; cū tamen & Longobardorum regnum iam pridem stabilitum esset, & nihil ipse iuris in illos sibi vindicare posset. Consimiliter cū Carolus Caluus rex Francorum, præsidem eius regionis, quæ Sequanam & Ligerim amnes interiacet,

Cic. 2. Off.

Q 5

Ioan. Auen-
tin. in An-
n. al. Boio-
ria.

Lambertum ducem & Iamætium per ty-
rannidem de medio sustulisset, ac cæteri
Gallię optimates ad Ludouicum Germa-
nię regē, Caroli ex alia matre fratré, con-
fugissent, auxiliū in Caluū eiúsq; matrem
Iudithá, sceleratissimá fœminam petituri:
is in amplissimo principū Germanię coetu
supplices audiuit, quorū vnanimi cõsilio,
restituendis exulibus, bellū in Caluū pu-
blicè decretum fuit. Denique, vt tyranni
vbique locorū extiterunt aliqui; ita & a-
pud omnes Historiographos vindicatę
per Principes vicinos tyrānidis, defensiq;
populi exempla passim extant, quę prin-
cipes hodierni, in tyrannis tum corporū,
tum animæ, tū reipub. tum ecclesię Chri-
sti, coërcendis, imitari debent, ni ipsi tyrā-
ni meritissimo iure nominari velint.

Ac (vt tandē vno verbo hunc tractatū
cõcludamus) iubet pietas, legē Dei custo-
dire, Ecclesiámq; tueri; iustitia, tyrannos,
iuris rei que publicę eversores, coërcere;
charitas, oppressis succurrere, manum que
adiutricem præbere. Qui verò hæc tollūt,
pietatem, iustitiam, charitatem de
medio tollere & extinguere
omnino volunt.

FINIS.

ALPHONSVS MENESIVS
Benauides, Tarraconensis, Gal-
liam adloquitur.

GALLIA, quid seuo toties fremis horrida motu;
Relligio sanctas flet laniata comas?
Cur populus bello regem, populumq; vicissim
Rex petit? indigno terra cruore rubet?
Cur fratrem frater lacerat? cur viscera cuius
In sua crudeles ipse acuit gladios?
Vnde animis nouus iste furor? quæ tanta libido,
Sanguine cognato commaculare manus?
Scilicet, vt quondam, stabulis emissus Iberis,
Prata per, & campos, & iuga, fertur equus:
Aut ratis in scopulos errat peritura latentes;
Nullus vbi celsa puppe magister adest:
Haud aliter, legum populo dum fræna relaxas,
Dum Regi soluis vincula, tota ruis.
At, populum & regem solitis tu siste lupatis,
Ilicet antiquus restituetur honos.
Si ponas illi leges, hic seruet easdem,
Adtolles sursum, Gallia, leta caput.
Tu modò ne monitis aures præbere recusa,
Diuino Brutus quæ pius ore canit.
Candida pax primum coeat, Concordia surgat,
Fœdere sacrorum consocianda tibi:
Bis seni, vt solitum, Proceres moderentur habenas,
Quos Patriæ patres dicitis, atque Pares:

Queis olim ducibus Rex atque auctoribus vsus,
 Arma foris rexit, templa, forumq; domi.
 Moribus antiquis, Regni Conuentus agatur
 Legitimus, STATVVM nomine TERGEMINVM.
 Hoc Regum indomitos freno distringere gressus,
 His placeat loris colla superba regi.
 Nam si nec leges, nec publica commoda rerum,
 Vnius arbitrio cuncta licere sinunt;
 Quis nouus hic mos est? quæ tanta licentia? Gallus
 Cur Princeps legum vincula nulla serat?
 Non lieuit Regi, ius, vectigalia, censum,
 Aut pacem, aut forti bella gerenda manu,
 Connubij aut tædas, noua vel decernere pacta;
 Ni Populus, veteri more, iuberet idem.
 Ah: anne ille tamen, nostri ô graue dedecus æui,
 Tunc Mahometanis miscuit arma pia,
 Et pepigit sibi, captiuas vrbesq; domosq;
 At capita, et prædam, barbære Turca, tibi?
 Germanæ thalamos an tunc laniena, suorum
 Sanguine foedabat? Marsq;, Hymenæus erat?
 Non ita Rex Populo semper tutorq;, paterq;:
 Et Populus, proles Regis amica fuit.
 Tunc potuit Pietas Regem, Populumq; fidelis
 Commendare animus, tunc bene iunctus amor.
 Fraudibus atque dolis te non instruxerat ille
 Tuscus adhuc, vitius imbueratq; suis.
 Fregerat arte fidem nemo, iurataq; Pacis
 Numina. non vlli, fallere, ludus erat.

Sed

Sed Rex, Traiano similis : si iura secutus,
 Et patrias leges, impero, Galle, tibi;
 Hoc pro me, dixit, gladio Dux utere in hostem:
 Sin secus, hunc ipsum pectore conde meo.
 Fœlix ò nimium, Pietas dum provida, Regni
 Ordine tergemino te moderata fuit.
 Verùm ubi successit senibus scelerata iuventus;
 Consiliis pravis, stultitiâq; peris.
 Nonne ego iam video, crudelibus vndique flammis
 Sacra triumphari? non, tua iura rapi?
 Non ego Nobilibus cædes, aconita parari?
 Et nullum priscis legibus esse locum?
 Iustitiâq; decus temni? Virtutis honores?
 Et pessum Christi funditus ire fidem?
 Sume animos fortes tamen, & patria adfere iura.
 Præsto erit, audeto, numen ab arce Poli.
 Fœdus ini, leges renoua, duce & auspice Christo.
 Hic tua certa salus, præsidiumq; tuum.
 Si leuis anxietas, si te spes vana moratur,
 Eximit has Brutus, Gallia, ritè tibi.
 Quin ego, te, quamvis telluris alumnus Iberæ,
 Hostis & à patrij condicione soli,
 Si licet, hortor idem, miseratus damna tuorum,
 Tot Populi cædes, tot fera fata Ducum.
 Credo equidè: hæc vincens immania môstra malorū,
 Inscribe domitis, BRUTE, MAGISTER ERAS.

